

112

MAGYAR

BULLETIN OF THE
HUNGARIAN COMMUNITY
IN NEW ZEALAND
MAY 2014

YAD VASHEM HALL OF NAMES BY DAVID SHANKBONE

(WIKIPEDIA)

...A magyar holokauszt a magyarság, a magyar nemzet egészének tragédiája...
4-5, 8-9
...The Hungarian Holocaust is a tragedy of the Hungarian people, of the entire Hungarian nation...
5-8

...Mit akar az Európai Unió? Teljes Ukrajna csatlakozását. Mit akar Oroszország? Teljes Ukrajna megmaradását a szövetségi keretben...
10-12

...C. A. Macartney was one of the foremost authorities on East Central Europe and in particular on Hungary...
13

Képes Ajánló

OFFERINGS PICTURED

show you some of the articles to choose from in this issue

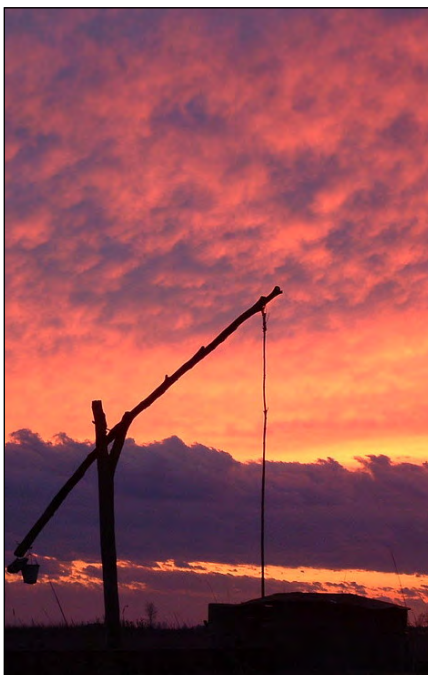

...A tehetség az egy bizonyos szint felett elengedhetetlen, de a munkával sokkal többre mehet az ember, mint egy tehetséges, aki nem dolgozik...
22-25

...With large numbers of Germans, Gyöng was a German-speaking town – my grandfather could quote large chunks of poetry by Goethe, Schiller and Heine in German well into his eighties...
14-17

...This, I think, was one of Jancsó's great strengths – his sense of the visual...
20-21

...A város és környéke híres történelmi borvidék...
... the capital of the Matyó people...
34-36

... Jónak lenni jó, és jó érzés, ha adhatunk...
18-19

...Az állatkerti épületek kiemelkedő szépségét nemzetközileg is elismerik...
26-27

Magyar gyökér új-zélandi talajban

Természetes emberi tulajdonság összehasonlítani dolgokat – úgy építjük föl magunkban az életismeretünket. Összehasonlítjuk az ízeket, a barátainkat, a tanárainkat... ahogyan múlnak az évek és egyre inkább önállósodunk, kialakul a saját énkünk. Az összehasonlításokat egy bizonyos alaphoz kötjük, ki hogy, az adott életkörülményeihez viszonyítva. Amit pedig nem ismerünk, az eszünkbe sem jut, számba se vesszük.

Amikor először voltam temetésen Magyarországon, teljesen váratlanul ért, ahogyan a halottért mondott gyászmise személyes vonatkozások nélkül ment végbe. Az Új-Zélandban tapasztalt gyászszertartásokhoz hasonlítottam, persze, – azokat ismertem. Nem tudtam, mire számítsak egy magyar temetésen, de feltételeztem, hogy „az elhunytól fog szólni”. A valóság az volt, hogy úgy tűnt, akárki temetése lehetett volna.

Azóta több temetésen voltam Magyarországon, (sajnos) számtalan új-zélandi temetésen is, és meggyőződtem róla, hogy Új-Zélandban nagyon jól búcsúztatjuk halottainkat. Ahogyan azt itt sokszor ki is mondják, egy gyászmise az elhunyt életének megünnepléséről szól. A misébe, illetve szertartásba belefert dicshimnuszok, a fényképek levetítése, a versek és a zene mind tisztelettel adóznak az elhunyt előtt, az elhunyt örökségének tükrében.

Új-Zélandban egy elhunyt magyar temetése sok mindent elárul a számkivetett magyarság örökségéről. Egy magyar címer a miserend hátoldalán, vagy magyar színek a miserend szélén, egy magyar zászlóval bevont koporsó, piros-fehér-zöld virágcsokrok... Magyar versek, magyar zene... Magyarul elnevezett gyerekek... „Nagyapát” szólító unokák, akik a nagypapa évtizedeken át megmaradt sajátos akcentusát emlegetik... Mind-mind részese egy örökségnek, ami tovább él, igen messze a forrásától.

Számtalan antropológus és történész megfigyelte évszázadokon át: a gyökereinkről való tudás élteti az identitásunkat. Gyermekkori történetek elmesélése... az óhaza elhagyásának másodkézből tapasztalt traumája... elgondolkodni azon, hogy nagymama miért lát bizonyos dolgokat egészen feketén-fehéren... Mind ez része az összehasonlításaink hálózatának, azoknak a dolgoknak, amiket – még ha csupán tudatalatti szinten is – számba veszünk.

Kevesebb esélye van Új-Zélandban megmaradnia a magyarságnak, mint a világ egyéb részein, ahol többen vannak, de mikró szinten sok a betelepedett magyar gyökér, amely ötven-hatvan éve kapaszkodott meg az új-zélandi talajban, s egyféle összefüggést ad a magyar származású új-zélandinak. Ad az életünknek egy sajátos textúrát, befolyásolja az összehasonlítások alapját, amely egzotikus dimenziókat nyit meg előttünk. Az örökségünk fája meg is fog maradni mindaddig, ameddig annak gyökereit szeretjük és tápláljuk.

Szentirmay Klára

Hungarian Roots in New Zealand Soil

It's a natural human characteristic that we compare things – that's how we build up our knowledge of life. We compare tastes, we compare our friends, our teachers... and as the years pass and we become more independent, we become our own person. We fix our comparisons to a specific base, depending on our life's circumstances. And what we don't know, we don't take into account, we don't even think of it.

When I went to a funeral in Hungary for the first time, I was taken aback by the impersonal nature of the proceedings. I was comparing it, of course, to what I had experienced in New Zealand. I had no idea what to expect at a funeral in Hungary but I had assumed it would be “about the person”. The reality is it could have been anyone's funeral.

I have since been to other funerals in Hungary and (sadly) to many more in New Zealand and I have come to the conclusion that in New Zealand we farewell our loved ones very well. As is so often said here, a funeral is a celebration of life. The eulogies, the photos, the poems and the music are woven into the order of service as a tribute to our loved one, as a reflection of their legacy.

Funerals of Hungarians in New Zealand reveal a lot about the legacy of Hungarianness in exile. A coat of arms on the back of an order of service, the Hungarian colours running along the edge, coffins draped with Hungarian flags, red, white and green bouquets... Hungarian poems, Hungarian music... Children with Hungarian names... Grandchildren referring to their “nagyapapa”, to his characteristic accent... All part of a heritage that lives on, far-far away from its source.

As numerous anthropologists and historians have observed over centuries, knowledge of our roots is what feeds our identity. The stories from childhood, the vicariously experienced trauma of leaving behind a homeland, pondering why your grandmother is so black and white about some things... These all become part of our network of comparisons, of the things we take into account – even if only subconsciously – they make us who we are.

Hungarianness has less of a chance in New Zealand than in many other parts of the world where there is more strength in numbers, but at a micro level the anchoring of those Hungarian roots which took hold in New Zealand soil 50-60 years ago leaves New Zealanders with Hungarian forebears with a connectedness. It gives our lives a texture unlike any other. It gives us a basis of comparison that opens up exotic dimensions. As long as those roots are cherished and nourished, our tree will survive.

Klára Szentirmay

múlt

-

kor

Holokausz 70

„Oly korban éltem én e földön, mikor az ember úgy elaljasult, hogy önként, kéjjel ölt, nemcsak parancsra, s míg balhitekben hitt s tajtékzott téveteg, befönték életét vad kényszerképzetek.”

(Radnóti Miklós: Töredék)

Az emberi létezés és kultúra alapja az emlékezet. Akinek nincs emlékezete, nem él, mert maga az emlékezet az élet. Ez éltet. Ez hozza létre az egyén esetében az önazonosság tudatát, az öntudatot, a közösségben a valláshoz, népcsoporthoz, nemzethez tartozás felemelő és olykor tragikus érzelmeit, a valahová tartozást, a „mi” élményét. Akinek nincs emlékezete létfeljejtésben él, elfelejti, mi történt vele, honnan jön és hová megy. Nem él, csak kallódik, a mindig elillanó pillanat örök elmúlásában sodródik.

A holokausz emlékévé a felejtés és a közöny ellen akar tenni. Úgy, hogy a megbocsáthatatlan és jóvátehetetlen bűnöket és bűnösöket megnevezi, az ártatlan áldozatok mártíromsága előtt fejet hajt. Lehetőleg úgy, hogy összegyűjti, számba veszi, leírja és kiadja, felolvassa és kimondja minden egyes magyarországi áldozat nevét a legkisebb falutól a világvárosig, a gettóktól a téglagyárakon és a vasútállomásokon keresztül a gázkamrákig, a tömegsírokig. A XXI. század csodálatos lehetőségét, a világhálót, a XX. század leghátborzongatóbb eseményének emlékhelyéül is használja. Örök és figyelmeztető elektronikus mementóként. A holokausz emlékévé akkor méltó a nemzet vesztésének méretéhez, ha mindenkihez eljut, ha minden település és közösség a maga módján és eszközeivel idézi fel a történeteket. Megvizsgálja és megvallja önmaga és közösségének viszonyát saját múltjához és a „Shoah”-hoz. A halálra emlékezés csak így válhat az élet menetévé.

A holokausz az ember tragédiája, az emberiség és emberiség ellen elkövetett gyalázatos gáztettek sorozata, mert

emberségében mindenki egy. Ember. S mint ilyen, egyenrangú a másik emberrel. Nem véletlen, hogy a fajelmélet ordas eszméje éppen ezt az alapigazságot támadta meg, hogy ürügyet merítsen szörnyűséges cselekedeteihez. „Ős patkány terjeszt kórt miközttünk, / a meg nem gondolt gondolat, / belezabál, amit kifőztünk, / s emberből emberbe szalad. / (...) Belsőnk odvába bútt a hálás / hűség, a könny lángba pereg – / űzi egymást a bosszúállás / vágya s a lelkiismeret.” (József Attila: Ős patkány terjeszt kórt...)

A magyar holokausz a magyarság, a magyar nemzet egészének tragédiája. Attól függetlenül, hogy ki minek vallotta magát, hiszen a különböző közösségekhez tartozás rendkívül sokszínű és sokszintű lehet. A beolvadás és a teljes azonosulás vágyától az elkülönültség. A kulturális, vallási, nemzeti, etnikai önazonosság szabadságának határa a másik léte. Ha ennek megsemmisítésére tör valaki, bünt követ el. Minden személyiség, minden élet önmagában érték és csoda, a létezés csodája. Ennek megkérdőjelezése alapjaiban támadja meg az emberi életet.

Csak az igaz ember lehet igazi hazafi, aki mindig jogot, embert véd, a természet örök törvényének megfelelően. A zsidómentők embermentők, ezért a Világ Igazai. Aki embert ment, életet, múltat és jövőt, emlékezetet ment, arra mond igent. Az igazság az el nem rejtettségben, a felismerésben, annak belátásában áll, hogy a legfőbb érték az emberi élet, a létezés maga.

Amit minden körülmények között – akár saját életének kockáztatásával is – véd a gerinces, jellemes, éthosszal rendelkező ember. „ (...) mert vétkesek közt cinkos aki néma. / Atyjafiáért számot ad a testvér: / nincs mód nem menni ahova te küldtél. / Csakhogy a gonosz fittyet hány a jóra. / Lám, megcsufoltak, Egek Alkotója! / Szolgádat pellengérré állították, / mert gyöngye fegyver szózat és igazság. / Nincs is itt haszna szépszónak s imának, / csak harcnak és a hatalom nyilának.” (Babits Mihály: Jónás könyve) Az igazi erkölcsi cselekvés mindig a nehezebb utat választja. Ehhez kell elszántság, akarat és erő, bátorság, amivel nem mindenki rendelkezik egyformán. Mennyivel könnyebb ráhagyni, közönyösnek mutatkozni, kivonulni, elrejtőzni a felelősség elől, mint vállalni a kockázatot.

A szélsőségesen nacionalista és internacionalista, a fasiszta és a kommunista, a náci és a sovinszta egyaránt jogot, embert, a természet örök rendjét sérti, mert a másik kárára akarja növelni saját hatalmát. A valódi nemzeti, nemzetközi és szabadelvű azonban a jog és az erkölcs szempontjából mindenkit egyenrangúnak tart, a nemzeteket, népcsoportokat, vallásokat a kölcsönös megértés és mellérendeltség értékállapotában tiszteli és szemléli. A magyar zsidóság, akárminek is vallotta magát, hívőnek, vallásosnak vagy vallástalannak, hitetlennek, magyar zsidónak, vagy zsidó magyarnak, vagy zsidó származásúnak, kikeresztelkedettnek, vagy cionistának, magyarként vagy magyar állampolgárként a

magyar nemzet része volt. A magyar vérszokszak megszívlelendő és tragikus üzenete: minden magyar állampolgár felelős minden magyar állampolgárért, legyen zsidó, roma vagy bármi más, önmagát valamilyen arányban többes vagy kevert azonosságúnak tekintő.

A magyar holokauszt az egész magyar nemzet, az összmagyarág tragédiája. Minden erőszakkal elhurcolttal kevesebben és kevesebbek lettünk, bárhogyan is számoljuk az áldozatokat, mert egy emberélet kiontása is sok. Fölfoghatatlan pótolhatatlan a hiány. „Okuljatok mindannyian e példán. / Ilyen az ember. Egyedüli példány. / Nem élt belőle több és most sem él, / s mint fán se nő egyforma két levél, / a nagy időn se lesz hozzá hasonló.” (Kosztolányi Dezső: *Halotti beszéd*) Ezt akkor tudjuk igazán átérzeni, ha magunkra, a saját testünkre, egész-létünkre, egészségünkre vonatkoztatjuk. A magyar holokauszt kivágta belőlünk saját zsidó részünket, mert az együttélésben, ha ellentmondásosan is, de egymás részeivé lettünk. Fájdalom és bűn, hogy hagytuk, hogy így legyen. Hogy a közöny és a különböző szintű együttműködés a pusztításnak hagyott teret. Mentettünk embereket, de nem eleget. Tiltakoztak és mentettek a keresztény felekezetek, a külföldi és a magyar civil szervezetek, olykor a szomszédok és az ismerősök, az értelmiségiek és az írótlarsak is bújattak üldözötteket. Odaveszett a vidéki zsidóság zöme, köztük fájdalmasan sok gyerek, de megmenekült a budapestiek többsége. Az igazi emlékezés és a múlt átélése, hogy jelen időben emlékezünk. Noha ténylegesen egyre kevesebben vannak közöttünk a túlélő áldozatok és a bűnösök, hiszen két emberöltőnyi idő, hetven év telt már el. De a történelemmel, a saját múltunkkal való szembenézés és közösségvállalás a magunkra vonatkoztatott és jelenbeli emlékezésre kötelez bennünket, ma élőket, akik itt vagyunk, mert itt lehetünk. A meg nem születettek hiánya a velünk élő történelem néma kiáltása. Elviselhetetlen csendjük lelkünkig hatol.

„Mellézuhanam, átfordult a teste / s feszes volt már, mint húr; ha pattan. / Tarkólövés. - Így végzed hát te is, - / sügtam magamnak, - csak feküdj nyugodtan. / Halált virágnak most a türelem. - / Der springt noch auf, - hangzott fölöttem. / Sárral kevert vér száradt fülelem.” Szentkirályszabadja, 1944. október 31. (Radnóti Miklós: *Razglednicák*, 4.) ■

„(...) Éld e rossz világot és mindig tudd, hogy mit kell tenned érte, hogy más legyen.” (Radnóti Miklós: *Nem bírta hát...*)

A MAGYARORSZÁGI HOLOKAUSZT

2001 óta minden év április 16-án a holokauszt magyarországi áldozataira emlékezünk. 1944-ben e napon kezdődött meg a magyarországi zsidók gettókba tömörítése Kárpátalján. Az ezt követő hónapok során több mint 400 000 zsidót zártak gyűjtőtáborokba, majd hurcoltak el Magyarországról Auschwitz-Birkenaubá. Később a nemzetiszocialista rendszer más csoportokat is üldözött vagy próbált megsemmisíteni, így a romákat, a fogyatékkal élőket, a homoszexuálisokat és a rendszer politikai ellenségeit.

Magyarországot 1944. március 19-én megszállta a német hadsereg, ezzel együtt hazánkba érkezett az úgynevezett különleges bevetési egység (Sondereinsatzkommando – SEK) is, melynek feladata az ország „zsidótalanítása” volt. A SEK vezetésével a holokauszt fő szervezőjét, Adolf Eichmann SS-alezredest bízták meg, aki a Birodalmi Biztonsági Főhivatal deportálási ügyekben egész Európára kiterjedő hatáskörrel rendelkező zsidóügyi részlegét vezette. Horthy Miklós kormányzó, néhány nappal a megszállás után német nyomásra új, a náci érdekeket kiszolgáló kormányt nevezett ki. A miniszterelnöki székben a németellenes Kállay Miklóst Sztójay Döme váltotta.

Sztójay-kormány nagyszámú megkülönböztető és jogfosztó rendeletet fogadott el a „zsidónak tekintendő” magyar állampolgárokkal szemben és megkezdődött a zsidók jogszabályi úton történő teljes elkülönítése a keresztény társadalomtól. A kormány elrendelte számukra a sárga csillag viselését, majd vagyonukat elkobozták, állásukat felmondták. A 825 000 magyar zsidónak megtiltották az utazást, lakókörzetüket nem hagyhatták el. Ekkor adta ki Baky László belügyi államtitkár bizalmas rendeletét, amely a deportálást megelőző intézkedéssor eleme volt. „A m. kir. kormány az országot rövid időn belül megtisztítja a zsidóktól. A tisztogatást területrészenként rendelem el, eredményeként a zsidóságot nemre és korra való tekintet nélkül a kijelölt gyűjtőtáborokba kell szállítani. Városokban és nagyobb községekben később a zsidóság egy része a rendészeti hatóságok által kijelölt zsidóépületekben, illetve gettóban nyer elhelyezést.”

Adolf Eichmann SS alezredes javaslatára a fronthoz legközelebb eső keleti és északi területeken (Kárpátalja, Felvidék, Észak-Erdély) kezdődött meg a zsidók gettókba tömörítése 1944. április 16-án, a begyűjtést a vidéki lakossággal kezdték.

1944. április közepe és július eleje között gyakorlatilag az egész országban – utójára Budapesten – végrehajtották a gettósítási akciót. Július elejére több mint százhetven gettóban 437

000 zsidót zsúfoltak össze. A népirtás második szakasza, a többheti gettóban való szenvedés és embertelen körülmények közötti fogva tartás után a Nyíregyházával és Máramarossziggel együtt egész Kárpátalját magába foglaló VIII. kassai csendőrküretből történő deportálásokkal kezdődött meg, május második felétől.

Hivatalos adatok szerint május 15. és június 7. között Kárpátaljáról, majd Északkelet-Magyarországról és Észak-Erdélyből (VIII–X. csendőrküret) naponta átlagosan négy, összesen 92 szerelvény haladt át Kassán, az Auschwitzba vezető vasútvonal csomópontján Lengyelország felé. Egy-egy vonat 45 vagonból állt, mindegyikben átlagosan 70 embert préseltek össze poggyással együtt. A súlyosan beteg zsidók és hozzátartozók az utolsó csoportokba kerültek. Az út a lengyelországi haláltáborokba – szörnyű higiéniai körülmények között, étlen-szomjan – több napig tartott. Jó néhányan nem bírták ki a megpróbáltatásokat, s még útközben meghaltak. A kiszállított zsidók mintegy harmadát minősítették munkaképesnek, a többieket megérkezésük után elgázosították, holttestüket a krematóriumokban elégették.

1944. július elejére már csak a budapesti és a munkaszolgálatos zsidók maradtak Magyarországon. Az egyre romló hadi helyzet, a külföldi tiltakozáshullám és az auschwitzi tömegmészárlásokról szóló hírek terjedése arra készítette Horthyt, hogy július elején leállítsa a deportálásokat. Az addig Hitler-hű Románia augusztus végén oldalt váltott és hadat üzent Berlinnek, ami megrengette a náciak térségbeli pozícióit. Ezt kihasználva Horthy menesztette a Sztójay-kabinetet és Lakatos Géza vezérezredes irányításával új kormányt nevezett ki, amelynek fő feladata a német szövetségből való kiválás előkészítése volt, ám október 15-én a németek átvették a kezdeményezést, lemondatták Horthyt és Szálasi Ferenc nyilas mozgalmát jutatták hatalomra. Az újdonsült „Nemzetvezető” megindította a deportálásokat: november és december folyamán mintegy 50 000 budapesti és munkaszolgálatos zsidót vittek Németországba – javarészüket gyalogmenetben hajtvá az összeomló Birodalom területére. A Budapesten maradt zsidókat két gettóba zárták. A fővárosban állandósult a terror, nyilas fegyveresek zsidók ezreit gyilkolták meg.

A gettók túlélőit 1945 januárjában, a koncentrációs táborokban életben maradt zsidókat az év tavaszán szabadították fel a szövetséges csapatok. ■

Forrás <http://holokausztemlekevo2014.kormany.hu/>

HOLOCAUST IN HUNGARY

Since 2001, every year on 16 April Hungary remembers the victims of the Holocaust in Hungary. The ghettoisation of the Hungarian Jews in Sub-Carpathia (today part of Ukraine) started on this day in 1944. In the course of the following months more than 400,000 of Hungary's Jews were detained in transit camps and subsequently deported to Auschwitz-Birkenau. Afterwards the national socialist regime persecuted or attempted to annihilate other groups as well, including Roma, disabled, homosexuals and political enemies of the regime.

On 19 March 1944 German forces invaded Hungary and with them the "special mission unit" (Sondereinsatzkommando – SEK), whose task was to rid the country of Jews. A key organiser of the Holocaust and head of the Department of Jewish Affairs in the German Security Service with Europe-wide authority over deportation issues, SS Lieutenant Colonel Adolf Eichmann, was charged with leading the SEK in Hungary. A few days after the invasion, bowing to pressure from the Germans, regent Miklós Horthy appointed a new government ready to serve Nazi interests. Anti-German Prime Minister Miklós Kállay was replaced with Döme Sztójay.

The Sztójay cabinet passed a large number of discriminative laws depriving Hungarian citizens "deemed to be Jews" of their rights, and so began a complete segregation of Jews from Christian society on the basis of legislative directives. The Government ordered Jews to wear the yellow star; their property was confiscated and they were fired from their jobs. The 825,000 Hungarian Jews were not allowed to travel or even to leave their area of residence. It was then that State Secretary of the Ministry of Interior László Baký issued a confidential decree, which constituted one of a series of steps leading up to the deportations: "The Hungarian Royal Government will purify the country of Jews within a short period of time. I order the cleansing according to regions, which shall result in Jewry, irrespective of gender or age, to be transported into designated transit camps. Later on, in cities and larger municipalities, part of the Jewry will gain placement in Jew-

buildings, that is, in ghettos designated by the police authorities." The roundup of Jews into ghettos started on 16 April 1944, upon recommendation of SS Lieutenant Colonel Adolf Eichmann, in eastern and northern regions nearest the front (Sub-Carpathia, Upper Hungary, Northern Transylvania). The herding together started with the rural population.

The Hunted – Miklós Radnóti

*From my window I see a hillside,
it cannot see me at all;
I'm still, verse trickles from my pen
but nothing matters in hiding;
I see, though cannot grasp this solemn,
old-fashioned grace: as ever,
the moon emerges onto the sky and
the cherry tree bursts into blossom.*

[trans. Thomas Ország-Land]

Practically the whole country, finishing with Budapest, was ghettoised in less than three months between mid-April and early July. By the beginning of July 437,000 Jews were crammed into some 170 ghettos. The second phase of the genocide that followed weeks of suffering and confinement in inhuman conditions began in mid May. It started with deportations from the 7th constabulary district of Kassa, incorporating the entire Sub-Carpathia, Nyíregyháza and Máramarossziget.

According to official figures, between 15 May and 7 June on average 4 trains per day – 92 in total – from Sub-Carpathia, followed by Northeast-Hungary and Northern-Transylvania crossed Kassa, the railway junction leading to Auschwitz, Poland. A train was made up of 45 wagons, each wagon with an average of 70 people and their luggage crammed into it. The seriously ill Jews and their families ended up in the last groups. The journey to the death camps in Poland – without food or drink and under horrific sanitary

conditions – took a number of days. Several were unable to bear the ordeal and died along the way. Roughly a third of the Jews arriving to Auschwitz were classified as able to work, the rest were sent straight to the gas chamber on arrival, their corpses burnt in the crematoria.

By the beginning of July 1944 only the Budapest Jews and those who had been sent on forced labour remained in Hungary. The steadily deteriorating military situation, the wave of international protest, and news spreading of the mass massacres in Auschwitz compelled Horthy to stop the deportations in early July. Romania, which had been loyal to Hitler until then changed sides at the end of August and declared war on Berlin, a move which undermined the regional position of the Nazis. Taking advantage of this, Horthy dismissed the Sztójay administration and appointed a new government headed by Colonel General Géza Lakatos, whose main task was to prepare the grounds for withdrawal from the German alliance. However, by 15 October the Germans overtook the initiative and forced Horthy to resign, bringing Ferenc Szálasi's Arrow Cross Party to power. The newly appointed "Nation-Leader" started the deportations. About 50,000 Budapest and forced labourer Jews were taken to Germany in November and December, the majority of them marched out on foot into the regions of the crumbling Empire. The Jews remaining in Budapest were locked into two ghettos. Terror became constant in the capital – armed Arrow Cross murdered thousands of Jews. The Allied forces liberated the ghettos in January 1945 and the survivors of the concentration camps in spring of the same year. ■

Holocaust 70

In such an age I dwelt on earth when men had fallen so beneath their nature that they, unbidden, for their lust would kill, and foaming stagger in the tangles of confusion, possessed by tainted creed, bewildered by delusion. (Radnóti, Miklós. *Fragment*, 1-5. Trans. Zsuzsanna Ozsváth & Frederick Turner)

Memory forms the basis of human existence and culture. Without memories we are not alive, because memory itself is life. Life. It is what provides individuals with the uplifting and sometimes tragic feelings of conscious identity and self-consciousness, and communities with the feeling of being part of a religion, ethnic group or nation, of belonging somewhere, the feeling of “we”. Those without memory live in a lost existence, forgetting where they come from, what they have experienced and where they are going. They do not live; instead they wander, carried along with the eternal passing of fleeting moments.

The purpose of the Holocaust Memorial Year is to make a stand against forgetting and indifference. How? By naming unforgivable, irredeemable crimes and those responsible for them, and by respectfully bowing our heads to the martyrdom of innocent victims. Where possible it will be done by collecting, reviewing, documenting, publishing, reading out and voicing the names of every single victim in Hungary from the smallest village to the largest city, from the ghettos, brick factories and railway stations to the gas chambers and mass graves. The wonderful opportunity afforded by the 21st century, the Internet, will also provide a place of remembrance for the most terrible events of the 20th century. It will serve as an eternal and deterrent electronic reminder. The Holocaust Memorial Year can only live up to the enormity of the nation's loss if its message reaches everyone, if every settlement, every community awakens its memories of the past in its own way, according to its own means and if it examines and owns the relationship it has with its own past and with the “Shoah”. It is only in this way that remembering death can become the march of life.

The Holocaust is a tragedy of man, a series of atrocious crimes committed against mankind and humanity, because all of mankind are one. Human. And as such, everyone is equal to one another. It is no accident that the pretext for the terrible actions of racial cleansing was an attack on precisely this fundamental truth.

An ancient rat spreads disease among us: unconsidered, un-thought-out thought, sniffing into what we have cooked up, running from human to human, caught. (...)

We hide faith and gratitude so deep within, shed tears onto flames. We thirst revenge, only to keep succumbing to conscience's games. (József,

Attila. *An Ancient Rat*, 1-4, 21-24. Trans. John Bátki)

The Hungarian Holocaust is a tragedy of the Hungarian people, of the entire Hungarian nation, irrespective of which community anyone aligns themselves with. Such belonging can be exceptionally diverse and textured, ranging from the desire for assimilation and completely identifying with the community, to absolute detachment from the community. The boundaries of freedom of cultural, religious, national or ethnic self-identification delineate others' existence. If someone attempts to destroy this, they are committing a crime. Every individual, every life is inherently precious and a miracle – a miracle of existence. Questioning this by its very nature is an attack on the fundamentals of human life.

Only the just, who protect all rights and people according to the eternal laws of nature can be true patriots. Those who rescued Jews are Righteous Among the Nations. People who rescue others, rescue life; they rescue the past, the present and memories. The truth lies not in suppression of the fact, but in recognising and admitting the fact that of utmost sanctity is human life, existence itself, which decent upstanding individuals of character will protect under all circumstances, even at the risk of their own lives.

for, silent amongst rogues, I share their vice. Kin will be made responsible for kin; each man must go the way Thou sendest him.

But the wicked will sneer at what is good. See how they mocked me, oh Heavenly God!

They pilloried Thy servant, yes, it happened! For truth and sermons are too weak as weapons, fine words and prayers here do not much avail, while battles and Power's arrows never fail. (Babits, Mihály. *The Book of Jonas, Part 3*, 90-98. Trans. István Tótfalusi & Adam Makkai)

Truly moral action always chooses the more difficult path. It requires resolve, will, strength and courage – qualities which not everyone possesses to the same extent. How much easier it is to let it be, to appear disinterested, to withdraw and hide from responsibility, than it is to take the risk.

Extreme nationalists and internationalists, fascists and communists, Nazis and chauvinists all violate human rights and the order of nature because they are intent on increasing their power, even at the expense of others. True nationals, internationals and free thinkers, on the other hand, regard everyone as equal before the eyes of the law and are respectful and considerate of other nations', ethnic groups' and religions' values, upholding a sense of mutual understanding and acceptance. Whatever Hungarian Jewish people may have professed to be – believer or nonbeliever, religious or unreligious, Christian convert or Zionist, they were Hungarian citizens and part of the

Hungarian nation. The message of the Hungarian Holocaust tragedy, which must be taken to heart, is that every Hungarian citizen is responsible for every other Hungarian citizen, be they Jewish, Roma or anything else.

The Hungarian Holocaust is a tragedy for the whole Hungarian nation, a tragedy for all Hungarianness. With each and every forcefully deported individual, we became fewer and we became less, because whichever way we count the victims, the extermination of even one human life is one too many. The loss is inconceivably irreparable.

Learn wisdom from this sad example.

All men are so. Each a unique sample.

Not one more of his kind has lived or lives and no tree has two identical leaves no other like him shall grow out of a great time. (Kosztolányi, Dezső. *Funeral Oration*, 9-13. Trans. Clive Wilmer & George Gömöri)

We can only really begin to understand this, if we reference it to ourselves, to our own bodies, our own health, to our very existence. By living together, albeit with the inherent contradictions living together entails, we became part of each other. The Hungarian Holocaust cut out the Jewish part of us. That we let it happen is unconscionable and distressing. That our indifference and varying levels of collaboration resulted in destruction is shameful. Some of us – but not enough of us – rescued the persecuted, but not enough of them. Some Christian communities and foreign as well as Hungarian non-governmental organisations objected to what was happening and saved numerous victims; in some cases neighbours and acquaintances, and members of the intelligentsia helped hide the persecuted. While a majority of Jews in Budapest survived, most of those living in rural areas did not, including a devastatingly large number of children. Remembrance today hinges on actual remembering and on reliving the past. The reality is that there are ever fewer remaining survivors these days, and hardly any perpetrators two generations – seventy years on, but those of us who are alive today, who are here because we are able to be here, owe it to our communities past and present, to face and embrace our history, to actually remember our past today in the present. The void left by the unborn - those who could not be – is the silent cry of our living history. That unbearable silence penetrates our souls.

I fell beside him and his corpse turned over, tight already as a snapping string. Shot in the neck. “And that's how you'll end too,” I whispered to myself; “Lie still; no moving. Now patience flowers in death.” Then I could hear “Der springt noch auf,” above, and very near. Blood mixed with mud was drying on my ear. (Radnóti, Miklós. *Razglednicas*, 4. Trans. Zsuzsanna Ozsváth & Frederick Turner) ■

<http://holokausztemlekevek2014.kormany.hu/>

[– Translated by K. Szentirmay]

Mischling

(A chapter from *Born in Budapest*, a memoir by Panni Palásti)

There was no guarantee that we would survive the war.

That was obvious living in the shifting battle zone of Budapest, a besieged city, occupied by Germans and bombed by British, American and Russian planes.

For a while I remained ignorant of another danger, a danger not dropping from the sky. This menace was posed by people and as a child, it was beyond my grasp. Even when I came to comprehend the meaning of racism and its effect on my father, I considered myself exempt.

By the time I was eleven it became clear to me that I was a half-and-half: my mother being "Aryan", my father born a Jew.

Lying submerged in soapy water in our bathtub between air raids, I would lower my head and study my naked body.

Which part belonged to which? Were my legs and thighs Catholic and my arms Jewish? My heart from my mother, my lungs from my father? My head from him? My hips from her?

How could the SS take me apart?

I concluded that it was impossible, that I was safe, that my Aryan parts made me untouchable.

I hung on to my sense of immunity for a long time.

Until.

Recently I stumbled on the definition of Mischling (mongrel) at an Internet site copyrighted only a couple of years ago. Looking at the neatly laid out human images of a Nazi Racial Chart, I realized that I had a place among those black-and-white silhouettes. There were rows of those who had to die and rows of those allowed to live but who had to be sterilized.

According to Hitler's Nuremberg laws, I was a Mischling because of Ómama and her divorced husband. To be precise, I was classified by Adolf Eichmann and his cohorts as a "Mischling of the First Degree" facing compulsory sterilization.

Every Christmas, when my young family gathers around the table in New Zealand, I ask myself what would have happened to the world if Hitler had been allowed more time.

Panni Palásti

A budapesti alsó rakpart szakaszai

In 2010 the capital renamed sections of the quay along both the Buda and the Pest sides. The sections were named in memory of heroes and martyrs whose actions saved thousands of Jews during the 1944 Arrow Cross reign of terror.

A Duna alsó rakpartjainak névadására vonatkozó rendeletét 2010-ben fogadta el a főváros. A közterületek az 1944-es nyilas terror idején, az üldözöttek megmentésén tevékenykedő hősöknek és mártíroknak állítanak emléket. Három szervezet, a Carl Lutz Alapítvány, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége és a Magyarországi Eszperantó Szövetség javaslatai alapján választottak.

Ki kicsoda?

gróf Esterházy János: 1901-ben, Magyarországon, Nyitraújlakon született. A trianoni békeszerződés után politikusként a felvidéki magyarság érdekeit képviselte. A szerződés újragondolása, és a magyarság helyzetének rendezése fő célkitűzési között szerepeltek. Több magyar pártot és újságot is alapított. 1944-ben egyedülként állt ki a parlamentben a zsidó kisebbség védelmében. A szovjetek később internálták, a moszkvai Ljubljankában, majd Szibériában raboskodott. Eközben a szlovák Nemzeti Bíróság halálra ítélte, ám az ítéletet nem hajtották végre, ezért 1957-ben a börtönben hunyt el.

Slachta Margit: 1884-ben, Magyarországon, Kassán született. Keresztény pártokban politizált, így lett az első országgyűlési képviselőasszonyunk. Különböző szociális tevékenységekben vett részt, és publicistaként is tevékenykedett. Személyesen is sürgette XII. Pius pápát, hogy akadályozza meg a zsidók deportálását. 1948-ig politizált, majd a letartóztatás elől az Egyesült Államokba távozott.

Angelo Rotta: 1872-ben, Olaszországban, Milánóban született. A második világháború alatt, eleinte Bulgáriában, később Budapest apostoli nunciusaként idehaza vett részt a zsidóság megmentésében. A Semleges Erők és a Nemzetközi Vöröskereszt munkájában segédkezett, és határozottan fellépett a deportálások ellen. 1957-ben vonult vissza, és 1965-ben hunyt el.

Szthlo Gábor: 1909-ben, Budapesten született. Evangélikus lelkészként 1944-től kezdve 1 600 gyermeket és 400 felnőttet mentett meg a deportálástól, köztük a későbbi Nobel-díjas Oláh Györgyöt. Az evangélikus egyház tagjaként gyermek- és szeretetotthonokat alapított. 1961-ben meglátogatta családját Svájcban, hazatérni azonban már soha nem tudott, ugyanis megbetegedett, és útlevele még felépülése előtt lejárt. Az akkori rendszer nem igyekezett hazatérését segíteni, így Svájcban halt meg.

Carl Lutz és Friedrich Born: 1895-ben, illetve 1903-ban születtek, Svájcban. Mindketten hasonló módszerekkel dolgoztak a zsidóság megmentésén az üldözöttek idején. Lutz konzul helyettesként, Born pedig a Nemzetközi Vöröskereszt tagjaként tevékenykedett. Lutz megállapodást kötött a kormánnyal és a nációkkal, amelynek értelmében 8 000 embernek adhatott úti okmányokat, hogy azok Palesztinába utazhassanak. Ő azonban a megállapodást „félreértve” ugyanennyi családöt látott el papírokkal, így mentve meg őket a pusztulástól. Emellett 76 menedékházat is kijelölt a fővárosban, amelyek svájci felségterületként

védettséget élveztek, és tízezreknek nyújtottak menedéket. Born is számos menedékházat jelölt ki, 3 000 embert a Vöröskereszt alkalmazottjaként védelmezett, 15 000 másíknak pedig olyan dokumentumokat biztosított, amelyekkel elkerülhették a deportálást.

Raoul Wallenberg: 1912-ben, Svédországban, Stockholmban, az egyik legbefolyásosabb és leggazdagabb család tagjaként született – aminek később nagy jelentősége volt. Budapestre már a háborús időkben érkezett. Azonnal bekapcsolódott a zsidómentő tevékenységbe, és tapasztalatlansága ellenére meglepően hatékonyan dolgozott. A nagykövetség segítségével ezeket jutattott úti okmányokhoz és a védelmüket szavatoló papírokhöz. Mivel gazdag családból származott a pénzvilág nem volt ismeretlen számára, így könnyen elő tudta teremteni az akciókhoz szükséges javakat. Ő is több menedékház felállításában segédkezett. 1945. január 13-án egy orosz őrnagy „megbeszélésre” vitte a szovjet hadvezetéshez. Ekkor látták utoljára életben.

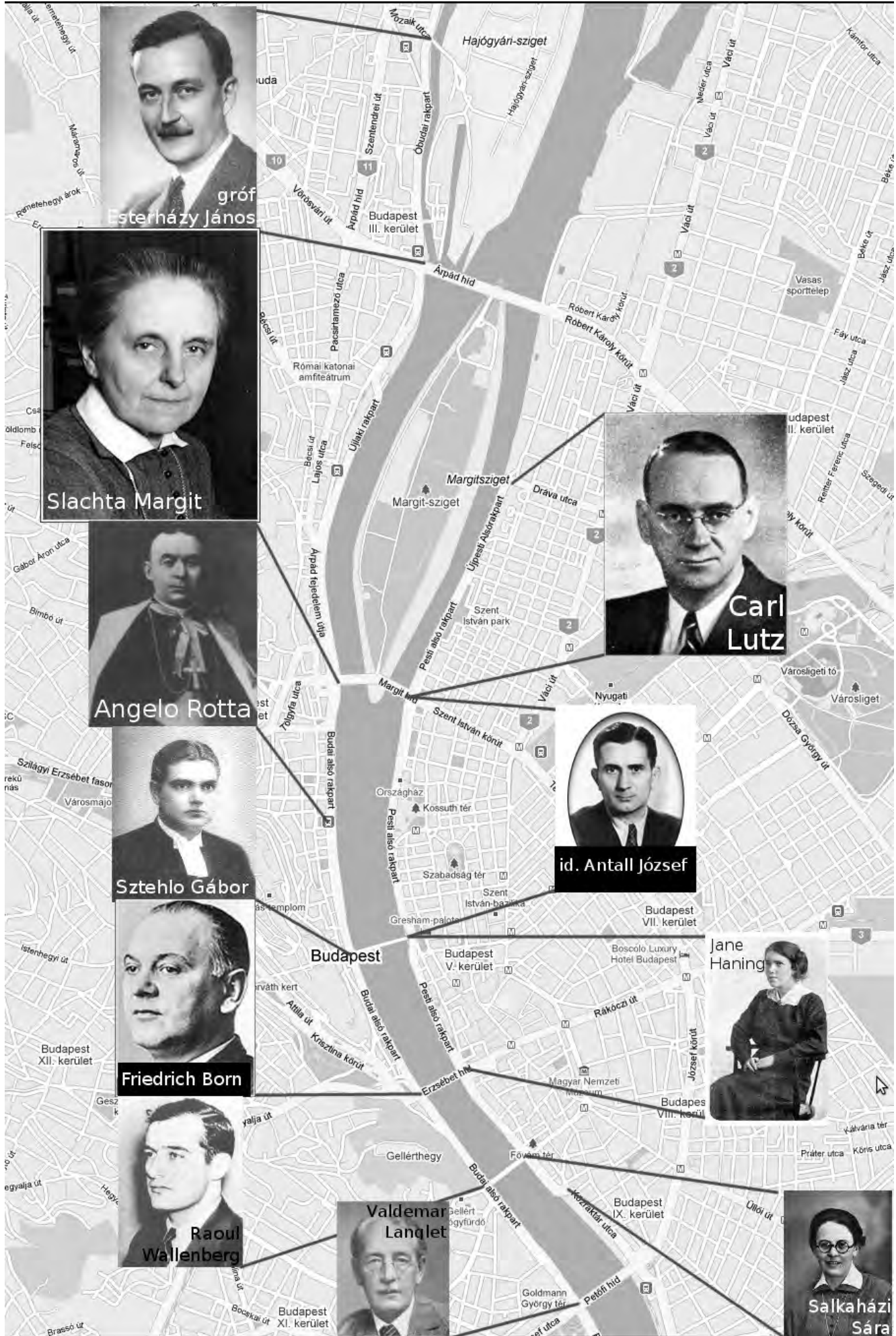
Valdemar és Nina Langlet: Svéd házaspár. Valdemar 1932-től az Eötvös Lóránd Egyetemen és a budapesti Svéd Nagykövetségen dolgozott. 1944-től felesége és a Svéd Vöröskereszt segítségével magyar barátainak és ismerőseinek szervezett menedéket. Mivel egyre többen fordultak hozzájuk segítségért, lakásokat és más ingatlanokat béreltek, ahol elhelyezték a menekülteket. Eleinte csak a svéd kapcsolatokkal rendelkezőknek tudtak követségi papírokat szerezni. Később azonban Valdemar mindent kockára téve, önhatalmúlag a Svéd Nagykövetség részének minősített egy épületet, így szerezve védeltséget az ott tartózkodóknak. Végül már a Svéd Vöröskereszten keresztül is tudtak okmányokat biztosítani a hozzá fordulóknak.

Id. Antal József: 1896-ban született Orosziban. A Független Kisgazdapárt alapító tagja, parlamenti képviselő és újjáépítési miniszter volt. A második világháború alatt menekültügyi kormánybiztosként a lengyel és zsidó menekültek segítésén dolgozott. 1944-ben a németek bevonulásakor lemondott, majd a Gestapo letartóztatta. A Lakatos-kormány megalakulásakor bocsátották szabadon, és 1949-ig maradt aktív politikus. 1946-48 között a Vöröskereszt kormány megbízottja volt.

Jane Haining: 1897-ben született Skóciában. 1932-től a budapesti Skót Missziós Iskola főnövéreként dolgozott, ahol sok zsidó gyermek is tanult. 1940-ben, majd a 44-es náci megszállásor is megtagadta a rend utasítását, mivel a „gyermekével” akart maradni, és nem volt hajlandó hazatérni. A Gestapo hamarosan letartóztatta és elítélte zsidók körében végzett munka, a BBC hallgatása és más vádak alapján. Útja a kistarcsai gyűjtőtáborba, majd Auschwitz-ba vezetett, ahol 1944-ben halt meg.

Boldog Salkaházi Sára: 1899-ben, Magyarországon, Kassán született. 1929-ben csatlakozott a Slachta Margit alapította Szociális Testvérek Társaságához. Egy missziós küldetés előkészítése kapcsán Budapestre költözött, így itt érte a háború. Az üldözöttek alatt aktívan részt vett a rend menedékházainak alapításában és működtetésében. 1944 decemberében a nyilasok fogták el, akiket az egyik menedékház kiürítésében próbált megállítani. A foglyokkal együtt este a Fővámház elé terelték és a Dunába lötték. 2006. szeptember 17-én Budapesten boldoggá avatták.

Forrás: <http://autoteszt.mandiner.hu/>

gróf Esterházy János

Slachta Margit

Angelo Rotta

Sztehlo Gábor

Friedrich Born

Raoul Wallenberg

Valdemar Langet

id. Antall József

Jane Haning

Salkaházi Sára

A nagyhatalmi ukrán-vita magyar vonatkozásai

– Csapó Endre írása

Endre Csapó is chief editor of the Australian Hungarian weekly newspaper, Magyar Élet. Both he and Magyar Élet have received numerous awards from Hungary over the years in recognition of the important role they play in ensuring the preservation of Hungarianness in Australia. In his editorial, which appeared in the 20 March 2014 edition of Magyar Élet, Endre Csapó examines the consequences for Hungarians of the battle between the Great Powers over Ukraine.

After Russia, Ukraine is the country with the largest territory in Europe, rich in agricultural and mineral potential. Its population of some 50 million is made up of several ethnic groups with two dominating: Ukrainians predominantly inhabiting the west of the country and Russians the east. The country is divided in its aspirations too with some pulling towards the west, that is the European Union (EU), others to the east towards Russia and the Eurasian Customs Union (ECU).

The EU wants all of Ukraine to join; Russia wants all of Ukraine to stay within its sphere of influence. The EU counts on Russia for its energy supplies; Russia counts on the EU as a major customer of its energy supplies. And Ukraine remains divided.

One of the three parties involved in the recent overthrow of the Yanukovich government was the nationalistic Right Sector group, whose first move in government was to repeal a law that came into effect in August 2012, which allowed jurisdictions with a 10% plus minority group to operate bilingually, adopting the minority language as a second official language. The recent repeal of the law, passed by a two thirds plus majority, has affected not only the large population of Russians in the east but also the more than 150,000 Hungarians in the south in Sub-Carpathia. Clearly this is not a move that Hungary accepts, but as an EU member is resigned to seemingly support.

Hungary welcomes Ukraine's steps towards democratic government, but believes they must not be at the cost of minority and human rights. After the NATO Defence Ministers' meeting in Brussels in late February, Hungary's Defence Minister raised the issue with the Ukraine Deputy Defence Minister, who promised to pass on Hungary's concerns to the Ukraine government. Notwithstanding this, Hungary remains supportive of Ukraine's intentions towards and inclusion in the EU.

Following the EU leaders' emergency summit over Ukraine on 6 March, Prime Minister Viktor Orbán reiterated Hungary's official position in support of the EU response to Russia's aggression over Crimea. Hungary (too) wants a democratic and independent

Ukraine, one in which its Hungarian citizens feel safe. And so it cannot accept the legitimacy of the decision to repeal the 2012 language law.

Endre Csapó is critical of America stirring up unrest in their support of Ukraine's extreme nationalists, in the hope of a free-trade friendly government. Hungary would far rather have a democratic inclusive neighbour, accepting of all its minorities within its borders, and believes that this distant Great Power should butt out.

Az Oroszországon kívüli Európa legnagyobb területű országa Ukrajna. Hatszáz négyzetkilométeres területével és ötvenmillió lakosságával, iparával, ásványkincseivel, a kontinens legjobb és leterjedelmesebb termőföldjével Európa egyik vezető nagyhatalma lehetne kedvező politikai körülményekben.

Úgy alakult, hogy a nagy ország határain belül nem egyetlen nép él meghatározó többségben, így vegyes lakosságú állam. Ugyanakkor nemzetállami ambíció feszíti az ország nyugati felét lakó ukrán népesség politikailag aktív része kebelét. A keleti – fejlettebb, iparosodottabb – részét betelepített oroszok és oroszpartú ukránok lakják. A nyugat-ukránokat elbűvölte az Európai Unióhoz csatlakozás csábítása, a kelet-ukránok az oroszok vezette unióban (FÁK) akarnak megmaradni. Természetesen mindkettő az ország teljes egészével.

„Ukrajna gazdasági stagnálása és nyomora, valamint a rendőri brutalitás feletti felháborodás késztetett sok egyszerű ukránt a tiltakozásra. Mint Oroszországot is, Ukrajnát nyomorba döntötte a poszt-szovjet évek neoliberális sokkterápiája és tömeges privatizációja. Öt év alatt az ország nemzeti jövedelmének több mint a felét veszítették el, és az még nem teljesen állt helyre” – olvassuk egy jelentésben.

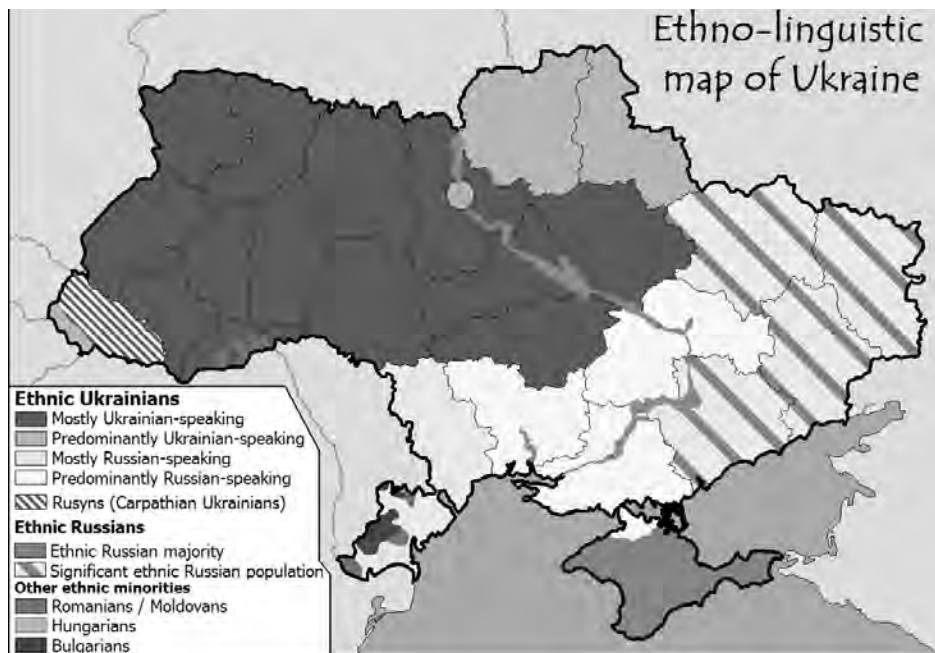
Mit akar az Európai Unió? Teljes Ukrajna csatlakozását. Mit akar Oroszország? Teljes Ukrajna megmaradását a szövetségi keretben. Európa kiszolgáltatott helyzetbe került Oroszországgal szemben: energia ellátását onnét vásárolja. Oroszországnak ez az üzlet létkérdés, független gazdasági fennállásának alapja, általa tartja távol a nemzetközi pénzhatalom rátelepedését, mi több: annak privatizáción megtollasodott mágnásait Putyin lecsukatta, elüldözte. Innét eredt az amerikai–orosz ellentét. Ez az ellentét termelte ki az EU behatolási kísérleteit az ukránjai politikába.

Az Európai Parlamentben állandóan felszínre tartott ukránjai kérdéshez hozzászóló **Sógor Csaba** (EP-képviselő Románia részéről) kifogásolta azt a kialakuló álláspontot, hogy az Európai Bizottság csak a tüntetők által képviselt álláspontot teszi magáévá. Emlékeztetett, hogy a konfliktust kirobantó

ok az EU-hoz kötődik, hiszen a kétoldali megállapodás aláírásának felfüggesztése nyomán kezdődött a tiltakozáshullám. Figyelmeztetett, hogy az ország keleti felével is kommunikálnunk kell, hiszen Ukrajna és az EU szorosabb együttműködése az ő javukat is szolgálná. „Semmiképpen sem szabad, hogy »vagy-vagy« kérdésként merüljön fel az ország keleti vagy nyugati orientációja: Ukrajnát mindig is szoros szálak fűzték Oroszországhoz, ez pedig akkor is így lesz, ha társulási egyezményt köt az Európai Unióval.” A legtöbb tudósításból sosem lehet megtudni, hogy a tiltakozások és a kormányépületek elleni támadások magvában szélsőjobboldali nacionalisták voltak. A kampányt vezető három fő ellenzéki párt egyike a kemény nacionalista *Szvoboda*, amelynek a vezére, **Oleh Tyahnybok**, de az USA szenátora, **John McCain** boldogan osztozott az ő platformjában Kijevben, a múlt hónapban. A párt, amely most Lviv városát vezeti, 15-ezres fáklyásmenetet tartott februárban az ukrán nacionalista vezér, **Stepan Bandera** emlékére, akinek az erői a németek oldalán harcoltak a második világháborúban, amikor még reménykedtek abban, hogy a németek felszabadítják Ukrajnát. Hitler akkor vesztette el a háborút, amikor ellenük fordult, ők lettek a legvadabb partizánok. A kiválóan szervezett ukrán emigráció rendkívül hatásos antikommunista propagandája segített a szovjet veszély tudatosításában a szabad világban. Sydneyben nagyon jól együttműködtünk az ukrán emigrációval, amelynek most Ukrajnában nagy presztízse van.

A többhónapos kormányellenes tüntetésekben fontos szerepet vitt *Szvoboda* (Szabadság) nevű szervezetnek ebben az előállított kormányban öt miniszteri tárca jutott. Ilyen erővel olyan nemzetállam-elképzelést igyekszik megvalósítani, amelyben az ukrán mivoltot az ukrán nyelv határozza meg, annak általánossá tételétől várják az ukrán nemzet országos megvalósulását. A hivatalos ukrán nyelv lenne a kötelező, minden más nyelvet tiltának nyilvános használatban.

A 2012. augusztus 10-én életbe lépett törvény hivatalosan engedélyezte a kétnyelvűséget azokban a régiókban, ahol az adott nemzeti kisebbség lélekszáma meghaladja a lakosság tíz százalékát. A magyar nyelvet a kárpátaljai Beregszászon ekkor ismerték el hivatalosan regionális nyelvnek. Ez jó másfél évvel ezelőtt nagy eredmény volt. Ezt idézte fel **Gajdos István**, az ukrán parlament egyetlen magyar képviselője: – mint egy igazán „európai léptékű” és szellemű nyelvtörvényt: „E dokumentum regionális státuszt biztosított Ukrajnában számos kisebbségi nyelvnek, közöttük anyanyelvünknek, a magyaroknak is. Magyarország vezetői, közöttük Orbán Viktor miniszterelnök is szorgalmazták e jogszabály valóra váltását, magyar közösségünk számára

fontosnak nevezve azt”.

Most, hogy a forradalmi ukrán parlament eltörölte ezt az államnyelvről kapcsolatos, a kisebbségi nyelvek használatára vonatkozó törvényt a teremben jelenlévő 334-ből 232 képviselő támogatásával, a magyar diplomácia nagyon nehéz helyzetbe került. Európai Unió tagsága révén a puccszerűen létrejött, alkotmányosan-demokratikusan meg nem erősített ukrán államvezetőséget Magyarországnak támogatnia kell, szemben azzal az elzavart kormányzattal, amely végre elfogadható nyelvtörvényt hozott.

Gajdos István kifejezte meggyőződését, miszerint nem léphetnek fel a kisebbségek ellen azok, akik valóban Európába vágyanak. „Határozottan elutasítom a kisebbségi, így az ukrán magyarság jogainak szűkítését, és arra szólítom fel az ukránai, így a kárpátaljai magyarságot és szakmai szervezeteket, hogy ítéljék el a nyelvtörvény eltörlését. Egyben arra kérem a magyar kormányt, személyesen Orbán Viktor miniszterelnök urat és Martonyi János külügyminiszter urat, minél előbb vegyék fel a kapcsolatot az ukránai illetékesekkel, járjanak el annak érdekében, ne csorbuljanak közösségünk jogai, nehogy azt a szvobadás (soviniszta, magyargyűlölő Szabadság párti) Irina Farion nevével is fémjelzett törvénytervezetet fogadja el az ukrán parlament, amely totális egynyelvűsítéssel fenyeget Ukrajnában” – jelentette ki a parlamenti képviselő, az Ukrán Magyar Demokrata Szövetség elnöke.

Történelmi kitérő

Kelet-Európai és balkáni tulajdonság a másfajta népek iránti türelmetlenség. A más nyelv, más szokások, más vallás a különélés indítékai, ellenséges érzelmek forrásai. A ruszinok mindig békésen éltek, magyarrá lenni számukra főlemelkedés volt. A tatárjárás után költöztek be IV. Béla újjáépítő tevékenysége nyomán. A XVII–XVIII. század fordulójára Kárpátalja történetének talán leghíresebb korszaka. 1686 és 1688 között Zrínyi Ilona két

éven át védte Munkács várát, majd 1703-ban lényegében itt kezdődött a Rákóczi-féle szabadságharc is, hogy aztán 1711-re, erejét vesztve erre a területre szoruljon vissza. Kárpátalja volt az a terület, ami az egész 1848–49-es szabadságharc alatt a felkelők kezén maradt. A kárpátaljai magyarság többsége egy tömbben, az Alföldnek közvetlenül a mai ukrán–magyar határ túloldalán elterülő részén élt. Kárpátalja belső vidékein, a hegyekben csak szóróványosan élnek magyarok. 1910-ben még jelentős volt a magyarok aránya a fontosabb városokban, így Munkácson (59%), Ungváron (73%) és Beregszászon (96%) is. Kárpátalja ruszin népe Rákóczi népe volt, sem az 1948–49-es szabadságharc idején, sem a két világháború idején nem volt elszakadó törekvése. Kárpátalja hegyláncaira, az ezeréves határra 1939. március 15-én vonult fel a magyar hadsereg némi cseh ellenállással szemben, békés meneteléssel. 1941-ben anyanyelv szerint a 852 ezer főnyi kárpátaljai népesség 28,8%-a (245 ezer lakos) vallotta magát magyarnak. A Keleti Kárpátokat 1944. október végéig védte a magyar honvédség, **kisbarnaki Farkas Ferenc** altábornagy a VI. hadtest élén a Tatár hágó védelmével, szovjet túlerővel szemben, hírnevet szerzett magának.

*

Március 21-én aláírhatják az Ukrajna és az Európai Unió közötti társulási és szabadkereskedelmi megállapodás politikai részét, mondta **Andrij Deszcija** ideiglenes ukrán külügyminiszter. Ezzel új fejezet kezdődhet az ukrán válság történetében, hiszen ugyanennek a szerződésnek az alá nem írása robbantotta ki a *Majdan téri* forrongást, amikor **Janukovics** ukrán elnök 2013. november végén – az utolsó pillanatban – megtagadta az aláírást. Az egész krízis lényege mutatkozott meg ebben, ahogyan összeütközött az USA–EU és Oroszország érdekszféra-foglalási politikája. Annak, hogy az egyébként orosz származású Janukovics

akkor nem írta alá a társulási ügyet, nemcsak politikai oka és magyarázata volt, hanem Moszkva egyszerűen „jobb ajánlatot” tett. 15 milliárd dolláros gyorshitellel és ötven százalékkal csökkentett gázzal a maga javára billentette a mérleg nyelvét.

Ugyanakkor az is nyilvánvaló – vélik az elemzők –, hogy Ukrajnát az EU nem is akarja befogadni – sosem volt szó tagságról, csak társulásról, vagyis a korlátozás nélküli kereskedelemről igen, a tőke szabad áramlásáról igen, ám az EU döntési mechanizmusába nem vonták volna be, feltehetően – a nagy lelkesedés ellenére – nem is vonják majd be ezután sem Ukrajnát.

Az ukrán nyelvtörvény eltörlése – visszalépés

Erről **Rétvári Bence** beszélt a *Jogérvényesítés a gyakorlatban – Székelyföldtől Délvidékig* című konferencián. Felidézte, hogy korábban sem voltak idilli állapotok Kárpátalján, a nyelvtörvény csak kismértékben érvényesült, az hogy ezt is eltörlték, egyértelmű visszalépés. Magyarország örül és támogatja, hogy Ukrajnában a demokrácia minél szélesebb körű legyen, de ez soha sem járhat más embercsoportok jogainak, különösen a szerzett jogoknak a sérelmével. Szerinte a többségi nemzet szabadsága is akkor teljesebb, ha a mellette nemzetiségi sorban élő magyarság szabadsága is kiteljesedik. Semmiképpen sem fogadható el, hogy a magyar nemzetiség jogai csökkenjenek bármelyik országban, így Ukrajnában, Kárpátalján sem.

Elhibázott és szerencsétlen döntésnek nevezte a NATO védelmi minisztereinek brüsszeli tanácskozása után **Hende Csaba** honvédelmi miniszter, hogy az ukrán parlament a napokban eltörölte a kisebbségek számára az anyanyelv használatának a jogát végre már biztosító törvényt. „Ragaszkodunk ahhoz, hogy az európai normáknak megfelelő jogi szabályozás szülessen, és hatályba is lépjen” – jelentette ki a honvédelmi tárca vezetője. A miniszter külön is tárgyalt **Olekszandr Olejnik**kel, az ukrán kormányt képviselő védelminiszter-helyettessel. Hende tájékoztatása szerint Olejnik ígéretet tett arra, hogy továbbítja a magyar aggodalmakat az új ukrán kormánynak és a törvényhozásnak, amely biztosan nem fogja figyelmen kívül hagyni azokat, és a magyar szempontoknak megfelelő megoldást talál majd a problémára.

Hende Csaba elmondta, hogy előadta ukrán kollégájának a magyar kormány álláspontját, miszerint Ukrajna integrációs törekvéseinek a demokratikus értékekén, a kisebbségi és emberi jogok maradátkatlan tiszteletben tartásán kell alapulnia. Emellett tudatta azt is, hogy Magyarország a NATO és az EU tagjaként szilárdan támogatja Ukrajna határainak sérthetlenségét, szuverenitását és függetlenségét, és úgy vélekedett, hogy a kárpátaljai magyar közösség a jövőben is a híd szerepét tölti be a két ország és a két nép között. Hende Csaba elmondta, hogy

Olekszandr Olejnik a NATO-miniszterekkel folytatott megbeszélésen az 1994-es budapesti memorandumra hivatkozott, amelyet az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet budapesti ülése alkalmából írt alá Nagy-Britannia, az Egyesült Államok és Oroszország. A nagyhatalmak ebben kötelezettséget vállaltak, hogy tiszteletben tartják Ukrajna függetlenségét és határait, nem támadják meg és nem fenyegetik agresszióval Kijevet, valamint nem gyakorolnak gazdasági nyomást Ukrajnára. Az ukrán politikus a magyar miniszter beszámolója szerint megerősítette országa elkötelezettségét a NATO-partnerség mellett, és kijelentette: Ukrajna visszatér az európai integráció útjára, és emellett jószomszédi viszonyra törekszik Oroszországgal. Olejnik ezen kívül egy szeptemberi NATO–ukrán csúcstalálkozó megtartására is javaslatot tett.

Hivatalos magyar álláspont

Magyarország érdekelt egy demokratikus, a saját lábán álló Ukrajnában – jelentette ki **Orbán Viktor** az Európai Unió állam- és kormányfőinek március 6-i rendkívüli csúcstalálkozóját követően. A miniszterelnök megerősítette, Magyarországnak kiemelten fontos, hogy az ott élő magyarok biztonságban érezhessék magukat. A miniszterelnök az uniós országok vezetőinek az ukrán helyzettel foglalkozó találkozója után azt mondta, döntéseik kiindulópontja az volt, hogy a kelet-európai állam olyan ország, amely csatlakozási igényt nyújtott be az EU-hoz, és a keleti partnerségben való részvétele miatt is kapcsolatban áll a szervezettel. Ukrajna területi integritását érte agresszió, ezért az EU-nak válaszokat kell adnia erre a lépésre – ebből indultak ki az uniós csúcs, Európai Tanács résztvevői. Az ukrán miniszterelnök kéréseit intézett az EU tagállamainak vezetőihez, amelyeket maradéktalanul teljesítettek – tette hozzá Orbán Viktor. Az egyik ilyen kérés a társulási megállapodás aláírása még az ukrán választások előtt. Emellett Ukrajna gazdasági és politikai segítséget is kért. Az Európai

Tanács kész ügynevezett kontaktcsoport felállítására, amelynek dolga, hogy tárgyalási kapcsolatot hozzon létre Ukrajna és Oroszország között. Orbán Viktor szerint arról is megállapodtak, hogy a csoportban erősnek kell lennie az európai elemnek, illetve az európai intézményeknek meghatározó súllyal kell jelen lenniük benne. Az unió az ukrán polgárok számára is kész segítséget nyújtani. Az egyik ilyen gesztus a vízummentes utazási rendszer bevezetése. Ez azonban nem egyszerűen politikai szándék kérdése, számos technikai akadály is létezik – ismerte el a miniszterelnök. Hozzátette: ennek ellenére ő személy szerint is a gyors megoldást, és a lehető legegyszerűbb eljárási módot javasolta, a szövegbe be is került egy erre vonatkozó utalás. Az Európai Uniónak választ kell adnia az orosz lépésekre is – mondta. Nem maradhat Oroszország megfelelő válasz nélkül, hiszen azt, hogy a Krím félszigetet lényegében leválasztotta Ukrajnáról, a nemzetközi jog szabályai szerint csak agressziónak lehet minősíteni. Minthogy Ukrajna az EU partnere, erre választ kell adni.

Az unió fokozatos szankciórendszer léptetett életbe. Első intézkedésként az EU több tárgyalást is felfüggeszt Oroszországgal, további kemény lépésekre akkor lehet számítani, ha az álláspontok nem közelednek, illetve, ha tovább eszkalálódik a helyzet. A harmadik lépés széleskörű gazdasági szankciók bevezetése lenne. Ez jól mutatja, hogy az Európai Unió a végsőkig kitart azon álláspontja mellett, hogy a gazdasági együttműködést el kell különíteni a politikai konfliktustól – ameddig lehet. *„De ha nem lehet, akkor a végén a két kérdéskör összeérhet, amit mindannyian szeretnénk elkerülni, és reméljük, hogy sikerülni is fog. Ez annak függvénye, hogy Oroszország és Ukrajna között megindulnak-e a helyzet rendezését célzó tárgyalások”* – fogalmazta meg a magyar kormányfő.

Orbán Viktor azt is elmondta, hogy a válsághelyzet megítélésében a magyar érdek változatlan: – Magyarország továbbra is demokratikus, független, saját lábán álló

Ukrajnában érdekelt, ahol az ott élő magyarok biztonságban lehetnek és otthon érezhetik magukat. Mindezért a magyar kormányzat megismételte, hogy az ukrán nyelvtörvény eltörlését nem fogadja el, illegitim döntésnek tartja, és közölte, hogy meg fogja védeni az ukrán magyarok érdekeit.

A kormányfő energiabiztonsági kérdésekre is kitért sajtótájékoztatóján. Az ukrán válság ellenére Magyarország gázellátása biztosított, minderről egy új vezeték is gondoskodik, még márciusban átadják a szlovák–magyar gázvezetékrendszert. Ennek következménye, hogy Szlovákián keresztül, föl Csehországig, új vezeték nyílik meg, a cseh rendszerben pedig már nem orosz gáz van, hanem más, leginkább északi forrásból származó. Következésképpen, ha az új vezeték még márciusban átadják, akkor előáll az a helyzet, hogy Magyarország nem csak orosz gázt tud bezonni a saját gazdasági térségébe – jelentette ki. A márciusi átadás után, a hónap végén próbaüzem indul, teljes kapacitással 2015. január 1-jétől léphet működésbe a rendszer. Ez azt jelenti, hogy, persze némi kockázattal, de ha úgy adódna, hogy Magyarország megszorul, akkor a vezeték azonnal is használható és igénybe vehető.

*

Nem tetszik Amerikának, hogy Magyarország üzleti kapcsolatot bővít Oroszországgal. Nekünk sem tetszett, amikor Amerika leválasztotta országunkat Európáról, és kiszolgáltatta a Szovjetunióknak majd félévszázadra. Az sem tetszett nekünk, hogy Amerika szó nélkül beleegyezett Kárpátalja elszakításába, amely soha nem tartozott sem Oroszországhoz, sem Ukrajnához.

Magyarországnak az sem tetszhetne – már ha lehetne független külpolitikai véleménye –, hogy Amerika gazdasági érdekből nyugtalanságot szít egy amúgy is rendezetlen kelet-európai országban annak érdekében, hogy ott szabadkereskedelmi megállapodásra kész kormányzat jöjjön létre, és ennek érdekében támogat kormányzati hatalomra jutni szélsőséges nacionalista erőket. Ilyen összetételű Ukrajna – akárha egyáltalán egy darabban marad, akárha nemzetállammá szakad – újra felkelti azt a fajta faji felsőbbrendűségi szemléletet, amit általában fasiszta jelzővel illetnek. Magyarország népe aggodalommal tekint ilyen szemlélet elhatalmasodására az éppen még mindig tartó magyarellenesség elmérgesedése miatt. Sokkal inkább látna olyan szomszédos országot, amelyben megvalósítják a vegyes népesség békés együttélésének alkotmányos módját és eszközrendszerét, alkalmasint történelmi például követve a Magyar Királyságot.

Az európai népek sorsának irányítására magát elkötelezetten érző távoli nagyhatalomnak a beavatkozási szorgalmát jó nagy mértékben meghaladó erkölcsiséggel kellene ellensúlyozni, lehetőleg az eddig elkövetettek öszinte megbánása után. ■

Megjelent a *Magyar Élet* 2014. március 20-i számában

Hungarian Historians

(part 7)

– István Ladányi

There are a surprising number of books about Hungarian history available in the English language. Some of these are translations of the original Hungarian language texts; others have been written in English from the start. Perhaps the preeminent English-language Hungarian historian is Carlile Aylmer Macartney (1895-1978) whose works include:

- *The Magyars in the Ninth Century* (Cambridge, 1930);
- *Hungary and Her Successors: The Treaty of Trianon and Its Consequences* (Oxford, 1937);
- *Studies on the Earliest Hungarian Historical Sources*, 3 vols. (Budapest, 1938-51);
- *Problems of the Danube Basin* (Cambridge, 1942);
- *The Medieval Hungarian Historians: A Critical & Analytical Guide* (London, 1953);
- *October Fifteenth, A History of Modern Hungary 1929-1945* (Edinburgh, 1956);
- *Hungary, A Short History* (Edinburgh, 1962);
- *Studies in Early Hungarian and Pontic History* (collected articles Aldershot, 1998).

C. A. Macartney was one of the foremost authorities on East Central Europe and in particular on Hungary, the Habsburg Monarchy and the treatment of national minorities. His own story provides an interesting insight into British foreign policy during the first half of the twentieth century, as it relates to Hungary. He openly criticized the Versailles settlement following World War One seeing it as an uneven application of the principle of self-determination. Macartney had little faith in the system of small states that resulted from the breakup of the Austro-Hungarian Monarchy, considering them unstable and consequently likely to be unable to resist pressures from Germany and Russia.

He combined historical research with an advisory role in various British policy-making bodies. He was a research fellow of All Souls College, Oxford; from 1936 to 1946 he was in

charge of the Hungarian section of the Foreign Office Research Department; from 1951 to 1957 he held the Chair of International Relations at Edinburgh University. At the start of World War Two he was a chief advisor to the British Foreign Office and a key contributor to the BBC's overseas service.

Macartney had a reputation for being both forthright and, at times, controversial. His support for Hungarian interests and causes during World War Two was often difficult to maintain. Rather than being simply an appeaser, for Macartney, addressing the overlapping nationalisms within the Danube Basin required the introduction of a pan-European economic and political structure for the benefit of all.

His books and articles are considered to be of the highest academic standards and are too often the only source in English on a particular East Central European topic. In particular, his life's work included the re-examination of the sources relating to early Hungarian and Pontic history. This area of his studies shines light on aspects of medieval Europe and controversial questions relating to the history of nomadic steppe peoples such as the Magyars, Pechenegs, Kavars, and Cumans. His examination of the earliest Hungarian written historical sources was the basis for his book *The Medieval Hungarian Historians: A Critical & Analytical Guide*.

In addition to his scholarship as a historian of Hungary, Macartney's activities during World War Two are of particular interest. The British Government had created the Foreign Research and Press Services (FRPS) under historian Arnold Toynbee. Its role was to be the research department of the Foreign Office and to monitor and analyse the press in some 65 countries. Macartney joined the FRPS in September 1939 reporting to Robert Seton-Watson. During February and March of 1940 Macartney visited Hungary giving lectures and meeting leaders.

He summarized his firsthand experiences of Hungary in a long memo sent to the Foreign Office. Generally he was optimistic, conveying a slightly idealised view of the country and its people. His main criticism was Hungary's failure to implement wide ranging land reforms considered necessary to improve the social system.

As World War Two approached, BBC radio broadcasts became a significant means of official propaganda. Hungarian broadcasts commenced in September 1939 on Sunday evenings with early contributors including: Béla Iványi Grünwald, György Tarján and George Mikes. Macartney also expressed his views in a series of regular BBC radio broadcasts between July 1940 and August 1945.

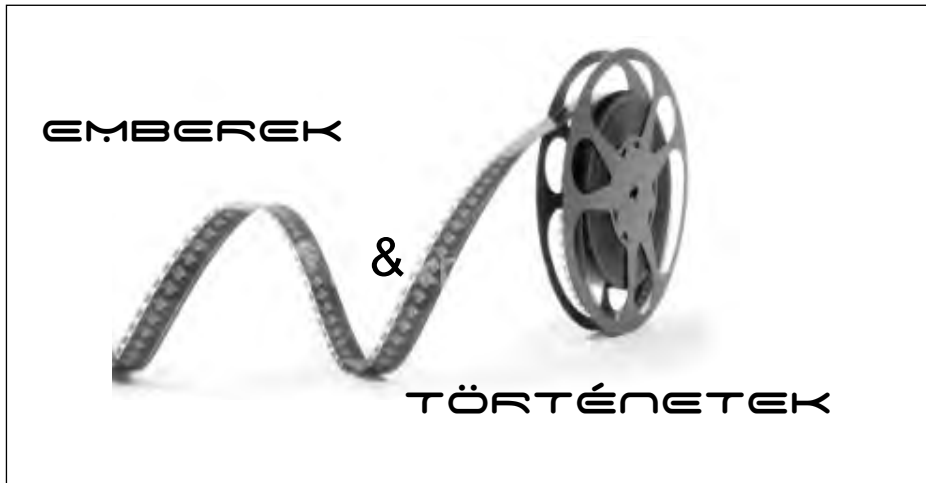

During these years Macartney made a total of 186 broadcasts in fluent Hungarian, albeit with a marked English accent. Each talk commenced with the introduction, "Itt Macartney Elemér beszél" (This is Aylmer Macartney speaking). His talks focused on analysis of the world situation, descriptions of Britain emphasizing the country's struggle against Germany, Hungarian politics including regular criticism of the Hungarian Government's continuing offers to Germany of closer cooperation.

Macartney considered Prime Minister Pál Teleki a friend and was shocked by his suicide when the challenge of walking a political tightrope trying to preserve Hungarian autonomy became too much for him. Even after Great Britain declared war on Hungary in December 1941, Macartney continued his broadcasts, although these were now unwelcome in certain circles in both Hungary and Great Britain.

The FRPS produced a number of learned studies on "problem areas" of the world including Eastern Europe. One report made the case for north and south European confederations. In April 1943 the FRPS merged with the Political Intelligence Department to create the Foreign Office Research Department (FORD) with country specific desk officers. With Seton-Watson's resignation due to a ban placed on FORD employees publishing research, Macartney became the "greatest authority on Hungary" at the Foreign Office. However, in May 1946 he also resigned in frustration after 6 years of government service, 143 memos and 186 broadcasts, to return to the tranquillity of academic life.

Macartney's expertise and prolific writing on the Habsburg Empire was recognised in 1974 when he was awarded the Grand Decoration of Honour in Gold for services to the Republic of Austria. ■

JEWS OF HUNGARY – KIA TORAH STEPHEN SEDLEY

Ceglédy István 1934. szeptember 29-én született Budapesten. Az ősei Gyöngre telepedtek az 1730-as években Tolna megyében. A dédapja a Budapest Páva utcai zsinagógának volt az egyik alapítója. Pista gyermekként élte át a fasiszta Magyarország borzalmait. Már az 1930-as évek végén készült volna a család Új-Zélandra, de akkor csak a nagybátyjának sikerült vízumot szereznie. Pista szüleit azután hurcolták el, miután a nyilasok átvették a hatalmat 1944 októberében, – édesapját Mauthausen-on át Güntzkirchen-be, édesanyját Lichtenwörth-be. Pistát és öccsét, Jánost a nagyszülőkkel együtt 1945. január 18-án szabadították föl az oroszok a gettóból. Az Új-Zélandon élő rokonok címét fejből tudta mindkét gyerek, ha netán nem élte volna túl egyik szülő sem. Csoda folytán édesanyjuk április végén került haza, édesapjukat pedig egy amerikai kórházban hozták vissza a halál küszöbéről és szeptember elején tért vissza. Onnantól kezdve a család minden energiáját az emigráció megvalósításra fordította; a nagymamájuk 1947-ben, Pista és családja pedig 1948. november 18-án érkezett Új-Zélandra.

Pistát azóta Stephen Sedley néven ismerik. Hosszú évtizedeken át könyves boltot vezetett Lower Hutt-ban. Íróként és vezetőként szerepel az új-zélandi zsidó közösségben. A zene iránti szeretet, amelyben nevelkedett a mai napig is fontos szerepet játszik az életében.

Vegyes érzelmekkel tekint Magyarországra. A magyar kultúrát, azon belül különösen a magyar zsidó kultúrát nagyra becsüli. A magyar sportolókat is mindig támogatta. Maga az országot azonban egy valamikor nagy birodalom maradványa tekinti, amely társadalma képtelen szembenézni a szörnyű és tragikus múltjával.

István Ceglédy, or Stephen Sedley as he is known to most, is remembered by many Wellingtonians for the bookshop he ran in Lower Hutt over three decades. He is a prominent member of the Jewish Community. His Jews of Hungary – Kia Torah was published in 2013 and is reproduced here with his kind permission.

The story of the Jews of Hungary is my story. It is the story that shaped my life, formed my views of the world, my opinions and prejudices, my love of music, gypsy music, sentimental coffee house music and classical music.

Hungary had one of the largest Jewish communities in Europe, but in the environment I grew up in, the Yiddish-speaking world of the Eastern European shtetl [small Jewish town] was quite alien, yet so was the German and American Reform Jewish world that updated Jewish practices. My grandfather davened shachrit [Jewish prayers] and put on t'fillin [symbolic ritual] every day. The peculiar character of Hungarian Jewry grew out of the compromise that the Hungarian Jewish communities arrived at with the rulers of Hungary towards the end of the eighteenth century; if the Jews would adopt the Magyar (Hungarian) language they would be given equal rights with other Hungarian citizens.

Jews had lived in Hungary since Roman times. Inscriptions, references to Jews, date back to the time of the Emperor Marcus Aurelius in 175 AD. There were numerous Jewish settlements in the Roman province of Pannonia.

Some Jews held high offices and in the Middle Ages, Jews fleeing from persecution in Bohemia and other parts of Europe found shelter in Hungary. Over the years Jews were alternately welcomed and driven out. Jews were found to be useful and were at times accorded privileges, but were always at the whim of the local ruler or magnate. Edicts against Jews were sometimes enforced only half-heartedly because the value of having Jews around with commercial and financial skills was all too clear. But even where Jews were tolerated they were subject to special and often excessive taxes and various restrictions.

Then in 1790-91, during the enlightened reign of the Emperor Joseph II, all edicts against Jews were suspended. There were conditions however. All legal documents had to be written in Latin, German or Hungarian, the languages of the Empire, and documents written in Hebrew or Yiddish were deemed invalid. Jews had to

give up their distinctive garb, shave their beards and had to assume German surnames. Jews were also required to establish schools, which had to follow the same curriculum as other schools. Granting Jews equal rights was one of the touchstones that defined humanism in the 18th century and subsequently. These rights accorded to Jews were withdrawn again after the return to clerical absolutism, a reaction to the French Revolution. But the idea that Jews should be granted the rights of citizens lingered, and in 1839-40 the law De Judaeis of Joseph II, promulgated in 1791, was reaffirmed.

Jews took to being Hungarian with great enthusiasm. Within a generation some of the most popular Hungarian playwrights, journalists, humorists, poets and novelists were Jewish.

However, the greatest of Hungarian rabbis, the great halachic [Jewish religious laws derived from the Written and Oral Torah] authority of the first half of the 19th century, Moses Sofer, known as the Chatam Sofer, chief rabbi of Pressburg, later known as Pozsony, and today's Bratislava, foresaw the problems of assimilation and fiercely resisted all compromise, all concessions to secular society.

He was opposed to Reform and the influence of Moses Mendelssohn in Germany, for him the

Chassam Sofer

only acceptable form of Judaism was Judaism as previously practiced. In his view, the rules and tenets of Judaism had never changed and cannot ever change. This became the defining idea for the opponents to Reform, and in some form, it has continued to influence the Orthodox response to innovation in Jewish doctrine and practice.

The majority of the Jews of Hungary, however, embraced the Neologue form of Judaism, which didn't depart much in practice from tradition, but conformed to the role of churches in Hungarian society. Jews were Hungarians in every respect, but they happened to worship in synagogues rather than churches.

That the Jews identified as Hungarians became important in defining Hungary as a country of Hungarians in a land where Hungarians were scarcely a majority among the many ethnic groups. Jews held the ethnic balance. During the 1848 uprising against Hapsburg rule, Jews played a prominent part and suffered a disproportionate number of casualties. The Hapsburg rulers imposed, as punishment, special and particularly onerous taxes on the Jewish community, and these were only rescinded when a new era of compromise and liberalism swept through the Hapsburg Empire in the wake of its defeat in Italy.

Yet the decade of absolutism in Hungary (1849–1859) was, in a way, beneficial to the Jews. It forced them to establish schools, most of which were in charge of trained teachers who taught the Hungarian school curriculum. With secular education the doors were open to Jews to enter the mainstream of Hungarian society. But as they became more Hungarian they became less distinctively Jewish. They dressed like Hungarians, they cooked food, even if kosher, with a Hungarian flavour, their musical tastes blended with Hungarian gypsy music, and they expected their rabbis to preach in Hungarian.

My great-grandfather, as a prominent shopkeeper of his suburb, the then 9th district,

was one of the founders of the synagogue in Pava Street, which is now the Budapest Holocaust Museum.

Holocaust Museum, Budapest

The founders of the Pava Street synagogue agreed that like all the large prestigious synagogues in Budapest, it should be a Neologue synagogue. It was built in an oriental style with a dome and stars on the blue ceiling. The divisive issues in the planning were whether to have an organ in the synagogue and whether to require the appointed rabbi to deliver his sermons in Hungarian. Though a Neologue synagogue, they came down on the side of traditional practices, the bimah [raised platform for Torah reading] in the middle of the synagogue, no organ, no musical instruments used in the services. The synagogue had a male voice choir, conducted in my time by the fearsome Mr Gottschall, a gnome-like angry looking little man, an uncle of Rabbi Gotschall, who was the rabbi of Wellington for some years in the 1950s. Mr Gottschall conducted with a tuning fork like the choirmasters of old, and for a few weeks I had the privilege of being in his choir. I was issued with a cassock, like a good choirboy, but was told on no account to sing, just pretend, until I became familiar with the tunes and words and could blend in with the

other boys. The choir had four professional male singers, and the synagogue had a cantor, Mr Tennenbaum, a large rotund man with a powerful voice, who spoke with a broad Yiddish accent, which we children, with our pristine Hungarian, found hilarious. But if he didn't sound Hungarian, he was certainly Hungarian enough to serve with the Hungarian cavalry in the First World War. My career as a chorister was cut short when the Germans invaded Hungary on 19 March 1944 and it became too dangerous to go out to choir practices.

The rabbi, Rabbi Farkas, (Wolf in Hungarian), like the cantor Tennenbaum, spoke with a Yiddish accent. His Hungarian was not good – members of the congregation laughed at his mistakes, nevertheless he was much loved and respected and served the congregation from 1923, when the synagogue was built, until 1944 when he was murdered, shot on the bank of the Danube by a defrocked Catholic priest.

The Hungarian roots of my family can only be traced back to the 18th century. My distant ancestors were listed as tax payers of Gyöng in Tolna County in 1730, the time when the Gyöng Jewish community was founded.

At the beginning of the 18th century, when the Grosz and Lorsch families settled in Tolna County, Hungary was a depopulated backward province of the Hapsburg Empire. There was a great need for more people to settle the land and, in particular, for people with skills. Jews, among them my ancestors, saw opportunities in Hungary. The owners of the vast estates of Tolna County, a rich wine-growing region in Transdanubia, south of Lake Balaton, brought in people from Schwabia and Moravia, among them a number of Jews including my distant ancestors. The owners of the huge estates needed not only people to work the land, but also some to process and market its produce. My great-grandfather, Salamon Grosz, was a wine wholesaler.

With large numbers of Germans – Gyöng was a German-speaking town – my grandfather could quote large chunks of poetry by Goethe, Schiller and Heine in German well into his eighties. But he also spoke Hungarian. He was well versed in Hungarian literature, and speaking good idiomatic educated Hungarian mattered to him and to my grandmother as well. She was a woman of little formal education but renowned for her perception and wisdom, who wanted her daughters to be familiar with the classics and, in particular, the complete works of Jokai, the "Hungarian Dickens".

At the end of the 19th century Hungary was a land of opportunities, a prosperous country, despite great poverty in parts, the peasants living virtually in serf-like conditions and urban workers living in overcrowded slums. Budapest, the capital, was the fastest growing city in Europe and the splendid buildings in the inner city today date largely from that period. Jews prospered and built large, lavish synagogues.

Jews migrated from the countryside to Budapest for better lives. All four of my grandparents

were born in country towns and moved to Budapest when they were young. My maternal grandfather moved there to attend the elite Presbyterian Gimnázium, where his older brother preceded him, and one of the teachers came from his hometown, a huge honour for the town of Gyöng. My paternal grandfather walked to Budapest from Cegléd before he was Bar Mitzvah [Jewish coming of age]. He was apprenticed to an ironmonger. His father, my great-grandfather was a cobbler who found it hard to provide for his 13 children. All the boys left home at a young age, my great-uncle walking all the way to Munich before he was 13, where my great-grandfather's brother was not just a humble cobbler, but the boot-maker to the Elector of Bavaria. This great-uncle became a successful plumbing contractor. When Hitler came to power he moved back to Hungary.

Jews had an important role in developing Hungary, changing it from an agricultural backwater into an industrial state. The forty years before the First World War, from the 1870s, was a golden age for Hungarian Jews. Jews immersed themselves in every aspect of Hungarian life, science, education, art and literature, and sport.

There was, however, a dark side to this golden age. With large numbers of workers moving to the newly industrialized Budapest, many lived in great poverty. The urban poor included many Jews fleeing to or just moving to Budapest from Galitzia, then part of Russia. We established Jews of Budapest had little to do with them. They had their own shtetl, and their synagogue was the one our family didn't go to.

During the First World War Jews served in the army in large numbers along with all Hungarians. One of my grandfather's closest friends was a general, in command of a Hungarian regiment. My wife Judy's uncles served as officers on the front. My grandfather was luckier; he served as a sergeant in the palace guards. In what other country would a Jew have served in such an elite unit? There was no discrimination.

During the First World War a large proportion of the Hungarian army ended up in Russian prisoner of war camps. There they absorbed Bolshevik ideas. The leader of the Hungarian Bolsheviks was Béla Kun, a journalist and rebel-rouser, whose father was Jewish. Many of the other prominent communists were also Jewish. After the war the communists ousted the democratically elected government and in 1919 set up a brutal Bolshevik regime, the second in Europe after Russia. The communist government lasted only 133 days, but accounted for a lot of deaths, expropriation and damage. It was driven out by a rabid nationalist militia led by Admiral Horthy, which blamed the disaster of the Communist rule on the Jews. Horthy and his men came to power on an extreme nationalist and anti-Semitic platform. On their way to the capital they attacked Jews wherever they went. When they marched through the 9th district my grandfather's friend, the district police commander, warned my grandfather to stay indoors and lock the doors, because the

approaching thugs were killing Jews, throwing them off balconies. Such was the beginning of the Horthy era.

At the peace treaty after the First World War two-thirds of the land area of Hungary and a third of its Hungarian population ended up outside the Hungarian borders – in Romania and in the new states of Czechoslovakia and Yugoslavia. For the next generation the driving policy of Hungarian governments was to regain these territories.

When the Austro-Hungarian Empire was carved up the ethnic balance that ensured stability was destroyed. Each ethnic group had its own role in the Empire. The Germans were the craftsmen, Serbs the market gardeners, the Hungarian peasantry tilled the soil, the Hungarian gentry and middle class were the administrators of the Empire and the Jews were responsible for commerce and entrepreneurship. With the Empire destroyed, other ethnic minorities were largely incorporated into the newly established states; Jews were the most visible remaining ethnic minority, and they were very visible indeed. In 1921 the majority, perhaps 90% of Hungarian industry was owned or operated by a few closely related banking families. Members of the stock exchange and currency brokers were predominantly Jewish. Jews represented a quarter of all university students, 43% at the Budapest Technological University, 60% of the doctors, 51% of lawyers and 39% of privately employed engineers and chemists, 34% of journalists and editors and 29% of musicians were Jewish. To combat this imbalance the nationalist regime of Horthy introduced legislation, the first anywhere in Europe, limiting the number of Jews in higher education to 5%, their percentage in the population at large. To further discourage Jewish students, chauvinist Hungarian students aligned with right wing politics attacked and beat up Jewish students at universities. One of my childhood heroes was the brother of a friend of my parents, who took a knuckle duster with him to class and when he was attacked he floored his attacker with the knuckle duster and killed him. He was on the train to Austria and then on the way to South America before people realized what had happened. As a result of limiting Jews in higher education, some of the greatest Jewish scientists and scholars were driven out of the country. The smartest went abroad to study. My uncle, a research chemist, went to Brno in Czechoslovakia to study, his sister, equally brilliant, to Germany.

Gradually the more extreme supporters of Horthy were replaced by more level-headed politicians, many drawn from the old aristocracy, with a strong sense of public duty and integrity. Stability returned. Budapest became again a beautiful city renowned for good food, music and beautiful women. It was one of the favourite cities of Edward, Prince of Wales, later the Duke of Windsor. Jews hoped that the upheavals in other parts of Europe would pass them by. They continued to play a prominent role in business and commerce, in the arts and literature, and even in sports. Five Olympic champions in the Hungarian team at

Hitler's Berlin Olympics in 1936 were Jewish.

With the aim of regaining the lost territories of "Greater Hungary" the Horthy government aligned itself, albeit warily, with Fascist Italy and Nazi Germany to gain support for Hungarian claims. This was reflected in the emergence and rise of new fascist groups within the country. The influence of the German Nazis fostered the deep-seated anti-Semitism that was never far from the surface. Jews were not persecuted until late in the 1930s, but it became harder for Jews to get jobs or to get a licence to trade. My father lost his position with a major car dealership during the Depression, and could not find another job. He was fortunate to get a licence to trade and so could run a very modest wholesale business.

Towards the end of the 1930s my father could see the danger looming for Jews and planned to get away. My uncle, a successful electrical contractor, was advised to convert, because as a Jew he was unlikely to get any further major contracts. One of the newspapers ran a column about countries Jews might choose to go to. My father was taken with the account of New Zealand. A new Labour government had just been elected, with a programme of welfare and social justice. In the country described in the newspaper, there were neither very rich, nor very poor. People lived in villas on quarter acre sections. No one starved. It was paradise, the place where my father wanted to live. He and my uncle applied for visas. My uncle was granted his, because, being an electrical engineer, his skills were useful for rigging up the lights in Oriental Bay for the 1940 Centennial celebrations. My father had no special skills in demand; his visa application remained in the Labour department's pending file.

On 12 March 1938, German troops occupied Austria and Austria was incorporated in the Reich. The Nazis judged the loyalty of their allies by their treatment of Jews. On 28 May 1938, two months after the Anschluss, Hungary introduced the first anti-Jewish law, which restricted the number of Jews in the professions. Then they agonized over the implementation of the other provisions of the Nuremberg laws - too many of the ruling elite had Jewish grandparents. It took another year, May 1939, after the German occupation of Czechoslovakia, before the second-Jewish law was passed, defining Jews as anyone with at least two Jewish grandparents. The third anti-Jewish law was passed two years later in August 1941, prohibiting intermarriage between Jews and non-Jews.

Shortly before then almost 20,000 Jews, who could not prove that their families had lived in Hungary since 1850, mostly Polish and Russian Jews who had settled in the Transcarpathian region of Ukraine under Hungarian control, were transferred to Southern Poland, and were murdered soon after by a detachment of Einsatzgruppen mobile killing units in Kaminets-Poldinskyi, the first large-scale mass murder in pursuit of the Final Solution. This is

described in Elie Wiesel's fictional account, *Night*, where the beadle, the shammes [caretaker of a synagogue] of the community witnesses the massacre, returns to the village and tries to warn people of what is in store for them, but nobody would believe him.

My grandfather's sister, Paola, came back to Budapest from Vienna, after the German occupation of Austria, when her husband was beaten so badly that he died soon after that from his injuries. She stayed with my grandparents until all German citizens, including Austrians, were required to report to the German embassy. My great-aunt knew what that meant and was reluctant to go, but my grandfather assured her that this was Hungary, where the rules of law prevailed. With great reluctance, Paola went to the German embassy and was never seen or heard of again.

But Hungarian Jews were safe for the time being. The Hungarian government, despite insistence on the part of the Nazis, refused to hand over its Jews, and even provided a haven for Jews fleeing to Hungary from Slovakia and other German occupied lands. This all changed on a beautiful spring Sunday, 19 March 1944, when the Germans invaded Hungary. There was no jubilation, as there was in Austria or the Sudetenland. It was not a surprise, but more like something that people feared and accepted as inevitable. Immediately a new puppet government was installed with a Nazi and extreme anti-Semitic agenda. Adolf Eichmann arrived with the first occupying troops together with his team of experts on the annihilation of Jewish communities. The willing cooperation of the Hungarian authorities surprised even these experienced officers. Within three weeks the decision was made to deport all Jews, and laws were passed making the wearing of yellow stars mandatory and the decree to relocate in designated ghettos all Jews who lived outside Budapest. The destruction of the last remaining Jewish community in Europe was a matter of high priority for the Nazis.

The plan was to use 45 cattle cars per train, 4 trains a day, to deport 12,000 Jews to Auschwitz every day from the countryside from mid-May, and this was to be followed on 15 July with the deportation of Jews from Budapest. The large number of Jews, some 200,000, in Budapest presented special logistical problems.

The first train went through Kassa, then Kosice, Slovakia, on its way to Auschwitz on 15 May, eight weeks after the German occupation; the 138th train, with the 400,426th victim, on 20 July. According to German official records, a total of 437,402 Jews had been deported by 9 July.

People didn't know the destination of these trains, but on 28 April the Vrba-Wetzler report, the account of two inmates who escaped from Auschwitz, reached Hungary. Jews were kept in ignorance of this report, but it did help to bring pressure on Horthy to stop the deportation.

The Axis powers were rapidly losing the war, Rome was liberated on 4 June, and the Allied landing in Normandy occurred soon after, but

still, on 15 June the Mayor of Budapest designated 2000 houses for Jews to move to, a preliminary step towards deportation.

On 6 July 1944, Horthy ordered the suspension of all deportations. Jews were comparatively safe, until the overthrow of the Horthy government on 15 October by the extreme fascist Arrow Cross group. After that, deportation resumed immediately. My mother was marched off to Lichtenwörth, a small women's camp near the Austrian border; my father, who was serving with an unarmed labour unit, was marched to Mauthausen, and from there to the Günzkirchen sub-camp. We, my brother and I, were with our grandparents in the Budapest ghetto, at first in the smaller international ghetto, later in the main ghetto. The ghetto was liberated by Russian troops early on the morning of 18 January. I can still see the Russian soldier in a white fur cape, leaning on his rifle in the doorway of our building. We were saved. I remember discussing with my brother which of our parents would have a better chance of surviving. The addresses of my aunts in New Zealand and in America were firmly drummed into us so that should neither of our parents survive we would be able to get in touch with them. I can still remember, 69 years later, their addresses. Miraculously, against great odds, both our parents survived. My mother returned from camp sometime late in April, my father on the first day of school in September four months after he was liberated. He had been picked up by an American army jeep, almost dead with typhus and malnutrition, and was nursed back to life in an American hospital. From the time we were reunited my father planned our move to New Zealand, where my uncle Paul Novák, and my aunt, Claire, Klári, were already established. My grandmother moved here first, in 1947, to join her daughter, then we arrived on 18 November 1948.

Out of close to 800,000 Hungarian people of Jewish descent about 190,000 were left alive after the war. Of these only a very small number described themselves as Jews. Under communism most would say that they were atheists, including the prominent leaders of the country, Mátyás Rákosi, born Rosenfeld, Ernő Gerő, born Singer, and Péter Gábor, head of the secret police. Since the fall of communism there has been a modest Jewish spiritual revival.

My feelings towards Hungary have been very ambivalent. I value the Hungarian culture, and in particular, the Hungarian Jewish culture. I supported the Hungarian football team when Hungarians could still play football, but I was also aware of the pogroms in wake of the 1956 uprising, and the current right-wing, neo-Nazi Hungarian politicians who want to reintroduce the registration of all Jews. By and large, I think of Hungary, the remnant of a once great kingdom, as a sick and corrupt society, that refused to learn the lessons of its brutal and tragic past. I also remember the glorious achievements of Hungarian Jews as well as the dark days of persecution. ■

figyelmünk elsősorban erre irányul, hiszen néhány nap és eldől, ki irányítja Magyarországot, ki kerül kormányra, milyen lesz a következő évek Magyarországa, milyen irányt vesz az életünk, mire számíthatunk. Április 6-án több mint 8 millió választópolgár járulhat az urnákhoz és adja le szavazatát a pártokra, az egyéni parlamenti képviselőjelöltekre. Felfokozott az érdeklődés – hiszen 18 párt állított listát és szeretne bekerülni a parlamentbe. A felmérések szerint a legnagyobb

A felmérés azt jelzi, hogy a választók érdeklődése nő ahogy közeledik a választás ideje.

A megkérdezettek 54%-a úgy nyilatkozott, hogy biztosan elmegy szavazni, fontosnak tartja, hogy leadja szavazatát, kinyilvánítsa véleményét. A következő napok látványosabb rendezvényei és az esetleges kampány bejelentések ezt az arányt befolyásolhatják, tovább növelhetik.

Tenni kell ezt azért is, mert egyes felmérések szerint, mintegy 900.000 olyan választópolgár van, aki várhatóan elmegy szavazni, de még bizonytalan a pártválasztása, még nem döntötte el, hogy melyik pártra adja le a voksát. Ez a sokaság alapvetően befolyásolhatja a szavazás végső eredményét – bármelyik irányba billentheti a mérleg nyelvét.

A voksok leadása már megkezdődött. A Magyarországon állandó bejelentett lakhellyel nem rendelkező, de regisztrált választó magyar állampolgárok szavazatukat postán, levélben küldhetik el Magyarországra 2014. április 5-én, éjfélig beérkezően, de leveleiket, szavazatukkal leadhatják Magyarországi külképviseletein, a követségeken, konzulátusokon is.

Dr. Murza András 1941-ben született. Végzettsége közgazdász, szociológus. Foglalkozása: Ügyvezető, Címzetes kiadóvezető-tanácsadó. Évekig az Axel Springer Magyarország Tolna Megyei Kiadójának a vezetője volt, utána ugyanott kiadóvezetői tanácsadóként dolgozott, miközben egy Társaság ügyvezetőjeként is tevékenykedett. Most már azonban nyugdíjas, így több ideje jut borászkodni, horgászni. Két gyereke, négy unokája van, feleségével Tolna megye székhelyén, Szekszárdon él.

Szekszárd based retired journalist and newspaper editor, Dr András Murza is one of our regular correspondents. He wrote his letter from Hungary to us just before the elections, when 8 million Hungarians were about to choose between 18 parties. The polls were predicting a win for the governing Fidesz-Christian Democrat coalition, and strengthening of the far-right Jobbik's share of the vote, but indicated that 900,000 were still undecided about who they would vote for. At the time of writing his letter, voting had started for those [including NZ Hungarians] who were not registered at a local authority in Hungary but who were registered to vote. [Since writing his letter the results of the elections reinforced the predictions.- Ed.]

András also tells us about some other major events of the recent past including the opening of the new 4 Metro in Budapest, the return of seven items (half) of the Sevso Treasure from the UK to Hungary, the crisis in the Ukraine, and the "It's good to be good" campaign – blessed by Pope Francis – which raised 126 million Forints for people in need in Hungary.

Kedves Barátaim!

Már régen kopogtattam be Hozzatok, de most van mondanivalóm és újra jelentkezem az Anyaországából, Magyarországról, hogy levelemmel hírt adjak napjainkról, eseményekről, hogyan élünk és mi az, ami ma meghatározza az életünket.

Választ az Ország

Életünket, mindennapjainkat a közelgő parlamenti választások határozzák meg,

esélye a választás megnyerésére a Fidesz-KDNP Pártszövetségnek van.

A Tárki legújabb felmérése szerint a választók 43%-a jelenlegi kormányt szeretné látni a következő években is, míg a kormányváltókra a kormányváltásra a szavazók 36 %-a szavazna.

A pártok választási kampánya eddig eléggé visszafogott volt, látványos nagy rendezvényeket a következő napokban várunk, amikor is a pártok (Fidesz, Kormányváltók) ráerősítenek a még bizonytalan szavazók befolyásolására.

Erősödött a pártválasztók körében a jobboldal. A Fidesz-KDNP, valamint a Kormányváltók után a harmadik helyre jött fel a Jobbik párt. Az elemzések szerint, úgy látszik, hogy a Jobbik párt megerősödve, jelenleg a pártok között az erőviszonyokat figyelembe véve 3. erő fogja képviselni és mindkét oldalnak komolyan kell vele számolni.

Orbán Viktor miniszterelnök megerősítette, hogy nem kerül sor a következő napokban sem közte és ellenzéki párt miniszterelnök-jelöltjének televíziós vitájára.

Ezzel kapcsolatban megoszlanak az emberek véleményei. A kormányt támogatók azt fogalmazzák meg, hogy az ország jó úton halad, a kormány munkája sikeres, a válságból való kilábalás biztató eredményeket ért el és ezt a folyamatot kell tovább vinni.

Az ellenzéki oldalt képviselő vélemények a hogyan továbbról szeretnék hallani a vitázó felektől, mondják ezt azért is, mert a jelenlegi kormányon lévő pártszövetség – Fidesz-KDNP – nem tett közzé választási, jövőbe mutató programot.

Az eddigi kampányra visszagondolva, meglepően visszafogottak a pártok, a korábbi választások látványos, hangzatos ígéretesei elmaradtak.

Néhány fontos, az életünket jelentősen befolyásoló eseményről is tájékoztatlak Benneteket, amelyekre büszkék lehetünk, amelyek fontosak, nem csak az itthon élőknek, hanem a határon túl élőknek is.

Elkészült Budapest 4-es metró vonala

A sikeres próbaüzem befejeztével Orbán Viktor miniszterelnök és Sarlós István főpolgármester március 28-án, pénteken adták át Budapesten az elkészült 4-es metró, amelyet az utasok birtokba vettek.

A metróvonal a Kelenföld vasútállomást köti össze a Baross téri Keleti pályaudvarral.

Az elkészült vonal 7,4 km és tíz állomást foglal magába. A metró szerelvények automata vezérlésűek, de az első időszakban vonatkísérő személyzet is lesz a szerelvényeken.

Visszakerültek Magyarországra a Seuso-kincsek

Március 26-án Orbán Viktor miniszterelnök a Parlamentben sajtótájékoztatót jelentette be; Magyarország visszaszerezte, és hazaszállította a felbecsülhetetlen értékű Seuso-kincs hét darabját.

A visszaszerzett ezüst tárgyakat a közönség három hónapig az Országházban tekintheti meg.

A Parlament csak ideiglenes otthona a kincseknek. A miniszterelnök úr ígérete szerint a jövőben az új múzeumi negyedben kerülnek elhelyezésre.

A Seuso-kincseket az 1970-es évek elején találták a Dunántúlon Polgárdi térségben, majd egy New-York-i árverésen bukkantak fel 10 évvel később. Az ókori ezüst dísztárgy együttes a jelenlegi ismeretek szerint 14

darabból áll.

A kincsek egy részét, 7 darabot Angliából vásárolták vissza, hozták haza.

Vannak olyan feltételezések is, hogy csak a Seuso-kincsek egy részéről tudunk, az akár 250 darabos is lehet.

Az **Ukrajnában** zajló eseményekre figyeltünk az elmúlt hetek során, féltve az ott élőket, az ott élő magyarokat. A Kormány tájékoztatása szerint, az ország felkészült az esetleges menekültek befogadására, de a jelzése szerint nem alakult ki menekült áradat.

Ferenc pápa apostoli áldásának átadása

A Szentatya áldását Erdő Péter bíboros adta át március 24-én, Budapesten a prímási palotában.

Az apostoli áldást az MTVA „Jónak lenni jó” köztvéte projektjének stábjába és Siklósi Beatrix főszerkesztő projektvezető kapta.

Écsy Gábor a Katolikus Karitászs országos igazgatója elmondta, az MTVA-val közös „Jónak lenni jó” adománygyűjtés sikeres volt. Több mint 126 millió forint gyűlt össze a rászorulókat megsegítésére, és egyéb adományok is felajánlásra kerültek Szabó László Zsolt, az MTVA megbízott igazgatója köszönte meg az áldást, és elmondta, hogy a pápai áldás újabb erőt ad a munka folytatásához.

A pápai áldás szövege:

Ószentsége Ferenc Pápa szívből adja áldását
a Katolikus Karitászs országos Karitatív összefogásával együttműködők,
valamint
Siklósi Beatrix és a Magyar
Közszolgálati
Média munkatársai életére és munkájára,
mint mennyei kegyelmek zálogát.

Csak még egy gondolatom van ehhez a hírhez, amivel úgy hiszem, valamennyien egyetérthetünk:

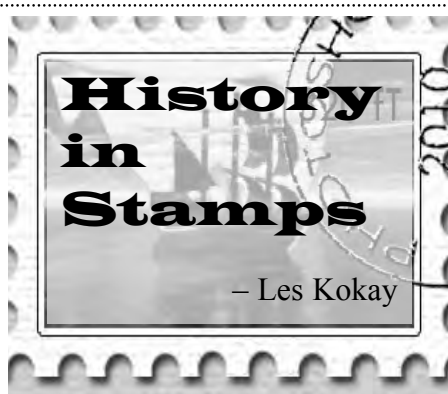
Jónak lenni jó, és jó érzés, ha adhatunk.

Ezekkel a szép gondolatokkal köszönök el Töletek, Kedves Honfitársaim, kívánva Nektek Boldog Életet és jó egészséget. Sikereket a munkában, és az életben.

Tisztelettel és üdvözléssel:

Dr. Murzsa András
Magyarország-Szekszárd

[Dr. Murzsa András levele az április 6-i választások előtt íródott. A Fidesz-KDNP megnyerte a 2014-es parlamenti választást a szavazatok 44,49%-nak megszerzésével. A kormányváltó szövetség majdnem 26%-ot ért el, a Jobbik 20,67%-ot, az LMP pedig szintén bekerült 5,2%-os eredménnyel. – szerk.]

This is the first in a series of articles about the stamps of Hungary. I decided to start with the very first issue from 1871-2 because these stamps are interesting from a philatelic point of view and there is a connection to the first Hungarian settlers in New Zealand.

The first stamps (see below) were not the first stamps in the world as Great Britain had issued the “penny black” from Bath in 1840, and indeed New Zealand had issued its first set of stamps in 1855, some 16 years before this set. The first printing was hurriedly done with a lithographic process, but as the results were unsatisfactory the stamps were quickly withdrawn and a second printing using engraving as the printing process was introduced. Consequently the lithographed set is very scarce and has a catalogue value of several thousand New Zealand dollars unused and several hundred dollars for the used set. These first sets are among the scarcest and most valuable of all the Hungarian stamps, so if you have them please look after them and store them away from light and dampness. The design features the (Hungarian) King Franz Joseph [*Ferenc József*] (with St Stephen’s crown and Hungarian coat of arms). King Franz Joseph was both the Emperor of Austria and the Apostolic King of Hungary from 1848 until his death in 1916, so you will find him

described as either Emperor or King and “Francis” or “Franz” in stamp catalogues. The currency on the stamp is “kreuzer” (*krajcár*).

Stamp collectors face the problem of distinguishing between the first two printings – it is easier to tell them apart when the stamps are placed side by side, but very difficult in isolation. Indeed I have doubts about the 15 and 25 kr. lithograph examples from my collection as they could easily be just poorer printings of the engraved set.

As a guide to identification the enlargement shows that the engraved printing process (on the right) has the better detail. Note the bent cross on the Holy Crown.

Now finally, what is the connection to the first Hungarian settlers? A few months ago I unexpectedly met Gábor Varga at Christchurch Airport. Gábor is a 1956 refugee who lived with us for a time after his arrival in New Zealand. I told him that I collected Hungarian stamps and much to my surprise he told me that my father, Steve Kokay (István Kókai), who arrived in New Zealand in 1912, had several of these early stamps that he used as foreign currency to finance his return to Hungary in 1956. My memory is that in those days the limit of money you could take out of New Zealand was just a few hundred pounds so these stamps served as a convenient way to get “overseas funds” at the time.

In my next contribution I plan to explore the “flood charity” stamps of 1913 as these also have a connection to the first Hungarian settlers.

my ten favourite hungarian films

columnist: paul helyen

THE ROUND-UP

(SZEGÉNYLEGÉNYEK)

This is the tenth in the series of articles exploring my favourite Hungarian films and I have chosen one of the greatest Hungarian films of all time, Miklós Jancsó's *The Round-Up/Szegénylegények* (1965). This isn't necessarily my favourite of the ten films I have written about, but it is hard to argue with its status as one of the finest Hungarian films ever produced, if not the best. Not only did it make the top of the Hungarian film critics' list of all-time best Hungarian films, it also made *The Guardian's* list of the top 100 films of all time, albeit at number 88. So, clearly we have a film that has much critical acclaim. And it is even more appropriate that we should be looking at this masterpiece as the director, Miklós Jancsó, passed away only a few months ago in January 2014 at the grand old age of 92. So this is the right time to discuss this monument to Hungarian cinema.

The storyline of *The Round-Up* concerns the aftermath of the 1848 Revolution and the Hapsburgs' brutal efforts to crush the rebellion in the following years. Students of Hungarian history will know only too well the viciousness of the Austrian general Haynau, who amongst his many acts of infamy after the revolution

had 13 generals executed at Arad. Following the crushing of the revolution, internment camps were set up and rebels were rounded-up and placed in these camps – this is where the film takes place, hence its title for English distribution, *The Round-Up*. (A more accurate translation of *Szegénylegények* would be akin to “the hopeless ones” or literally “the unfortunate lads”.)

Yet it is not the Austrians themselves who run the camp and administer the interrogations, punishments and executions – it is their Hungarian lackeys. This point proves crucial when we look at the historical context in which the film was made.

The prison guards are seeking the last remaining rebel, Sándor Rózsa and his gang, and they are convinced he, or members of his gang, are in the internment camp. One prisoner turns informant but is murdered by his fellow prisoners. This death allows the guards to find out who the members of Sándor Rózsa's gang are. They face the inevitable result of death by firing squad, just like the martyrs of Arad, but this time at the hands of their fellow Hungarians.

Like much of Jancsó's work, this deals squarely with actual events of Hungarian history. Yet this is not some historical or costume drama full of baroque heroes, absurd villains and a triumphant, nationalistic ending. No, it is a sparse, almost abstract portrayal of rebellion and defeat. The film was shot entirely on the *Puszta*, those vast, flat plains of eastern Hungary that seemingly stretch forever. The *Puszta*, with its vastness and angular, flat landscape forms a decidedly minimalist backdrop. The landscape is always shown in

bright harsh sunlight with the buildings of the internment camp painted in a kind of brutal, sun washed white plaster. The film was shot in black and white so this harshness of white works very well indeed.

It also serves to place the film firmly in the Hungarian context. The *Puszta* occupies a unique place in Hungarian consciousness, similarly to that of the Wild West in American consciousness. It is a place of harsh nature which man must conquer, full of archetypal characters who master the landscape. Several of Jancsó's other films were also shot on the *Puszta*, suggesting a real love affair with this environment.

The starkness of the physical backdrop is also reflected in the overall visual style of the film. We see a high degree of formality in many of Jancsó's films with actors placed in almost ballet-like formation. Shots are composed with an absence of flourish or wastefulness, but with an elegance of simplicity and style. It is, after all, a film and therefore a primarily visual experience. This, I think, was one of Jancsó's great strengths – his sense of the visual. Much of the movement in the film feels almost choreographed as characters move in precise formation and according to pre-defined patterns. There is very little looseness in the film and everything feels tightly controlled and scripted.

Jancsó makes great use of the layering of foreground and background. Both exist on a separate plane but the way they frame each other gives a distinctive look to his films. Often the background is the bleak, harsh, *Puszta* but equally may be a stark architecture or a precisely placed group of people moving in exact patterns.

Characters in Jancsó's films are rarely portrayed with any great depth of psychoanalysis. Characters don't reveal themselves through language and their stories, but simply by their being in a particular place and time. The characters are never the story for Jancsó. Likewise the plotlines in a Jancsó film are never complex or full of suspense and surprise. The story is told simply and Hungarian audiences would have instantly understood the context of much of Jancsó's works, none more so than *The Round-Up*.

In many of the earlier Miklós Jancsó's films actors play a secondary role to the visual style of the film and this is true in the case of *The Round-Up*. Yet it would be remiss of me not to mention the work of Zoltán Latinovits, who we met when discussing *Szinbád* and who plays a leading role in this film too. He lights up the screen with his brooding looks and smouldering passionate resentment at the circumstances he finds himself in as a prisoner. Any film with Latinovits starring in it is worth watching!

Context is everything in this film, in particular the era in which it is made. I must admit that when first watching *The Round-Up*, I was struck with the thought – how on earth did the communist regime allow this to be produced and widely screened? This was 1966 remember, a bare 10 years after the up-rising, yet the parallels are undeniable. The brutalities portrayed so clearly and decisively by Jancsó seem a virtual mirror image of the repression after 1956. Prisoners rounded-up, tortured and executed? Informants? A foreign power exercising power and hegemony through local Hungarians? These questions – and their answers – would have been all too clear in the

minds of Hungarian audiences when they first saw *The Round-Up*.

So obvious was the connection that Jancsó was given permission for the film to be screened at the Cannes Film Festival on the condition that he explicitly *disavow* the film's connection with 1956. He did this, of course, but in an interview in 2002 he said this about the film and its relationship to the events of 1956: "In the 1960s, it was obvious that the film was about 1956 as it was so close in time, to everyone all round the world. Before I was allowed to take the film to Cannes, I had to make a declaration that the film had nothing to do with Hungarian politics or society. Everybody knew it wasn't true. They even showed the film in Russia, though."

In the same interview he also told an amusing story about the millionth person to see the film in Hungary. (That fact alone tells you how well the film was received in Hungary at the time.) When the millionth viewer was identified in a particular cinema, the seat and row of the person was called out and the lucky person sitting there was invited to receive the prize for being the millionth person to see *The Round-Up*. There was an old lady sitting in that seat but she did not move when called. The seat and row were called out again but still the old lady did not budge. It turned out she was completely deaf and dumb! I love that story because it reinforces the film being such a visual experience that even if you can't hear a word of it, you will know exactly what is happening. But only if you are Hungarian!

As I mentioned in the opening paragraph, *The Round-Up* was not only an enormous success in Hungarian and regarded as a masterpiece of Hungarian cinema, it also attracted significant worldwide acclaim and influence. It established Jancsó as a major European director and his visual style would go on to influence not just Hungarian directors like Béla Tarr, but the proponent of so-called spaghetti westerns, Sergio Leone. Jancsó went on to win the Director's Prize at Cannes in 1972 for the much-praised *Red Psalm/Még kér a nép* and he produced several other masterpieces such as *The Red and the White/Csillagosok, katonák* (1967), *Silence and Cry/Csend és kiáltás* (1968), and *The Confrontation/Fényes szelek* (1968), all of which deal with historical instances of oppression and rebellion in some form.

Like all artists, the quality of his output does vary somewhat and his work in the 1970's was far from universally praised. His frequent use of nudity at this time, hinted at in *The Round-Up*, would prove problematic for the more conservative among Hungarians. He did however continue producing films well into his 80s.

Much of his later work is not available outside Hungary or to non-Hungarian-speaking audiences so there is a rich treasure trove of films from this most remarkable director yet to be made available to wider audiences. One can only hope that the slowly expanding number of Hungarian films available on DVD will continue to grow and gather pace.

As I mentioned in the opening, Miklós Jancsó passed away recently on 31 January 2014, aged 92. He had said a few years earlier, "In the old

times I tried to take myself seriously, because I thought it was possible to change the world, but not anymore." One may respectfully agree or disagree with this sentiment, but what is undeniable is that his legacy will live on through future generations who too will come to love and admire the master of Hungarian cinema.

Postscript

I would recommend buying the DVD version produced by Second Run DVD (www.secondrundvd.com). This is a handsome print and comes with a comprehensive booklet in English about the film. There is also an additional 20 minute documentary about the film. Strangely, and perhaps disappointingly, the entire film is available on YouTube. ■

“Kelemen Quartet: Magical Programme Seasoned with Hungarian Zest”

“The magic was there at the start when the Kelemen Quartet launched Wednesday’s Chamber Music New Zealand concert with the mercurial Adagio that opens Mozart’s Dissonance Quartet and gives it its name. Once the Allegro was under way, this lively, youngish group – only three years together and playing with a stand-in cellist – served us model Mozart with a dash of Hungarian seasoning. Mere scales unleashed rainbows of colours, while the Andante cantabile imbued its warm, rich palette with an affecting tenderness.

Haydn’s D major Quartet of Opus 20 saw these musicians revisiting the classic repertoire, determined to reveal its composer as the adventurer he was. The first movement’s obsession with repeated notes made for a dark-tinged ambience, the Minuet knocked us about with flying sforzandi and the Finale was the missing link between the storms of Vivaldi and Beethoven. Cellist Ákos Takács, deputising for an injured Dóra Kokas, was the soul of lyricism in his second variation of the slow movement.

Elsewhere, the group focused on its Hungarian heritage. A Kodály Serenade for two violins and viola was not first-rank music; more than once I found myself wondering what Bartók might have done with it. Nevertheless, Barnabás Kelemen, Katalin Kokas and Gábor Homoki gave it the respect and love that a masterpiece might receive. The rewards were an astonishingly big, resonant sound, more than a few spirited dalliances on the folk side and Kelemen’s yearning melodies in its central movement.

Bartók’s Fourth Quartet is the pinnacle of his half-dozen quartets and the musicians channelled energies towards and then away from its atmospheric slow movement. With so much to catch the breath, one was especially taken by the absolute synchronicity of the second movement and the wild pizzicato scherzo.

Last week, Kelemen proved quite the jester when I interviewed him; now I realised he had kept his best joke for the performance. After asking us if one could imagine a string quartet concert without Schubert, he and his colleagues took us on an edge-of-the-seat whirlwind ride through the last of Beethoven’s Razumovsky Finales.”

This was The New Zealand Herald music critic, William Dart’s review of the Kelemen Quartet’s penultimate concert on 21 March 2014 in their New Zealand tour with Chamber Music New Zealand (www.chambermusic.co.nz).

During their stay in Wellington, the Magyar Szó took the opportunity to interview the quartet. We talked about how the quartet became established 3-4 years ago – Barnabás Kelemen and his wife Katalin Kokas have played together for 17 years. Katalin’s sister Dóra (21) was but 5-6 years old when they started playing together with her, and she was already playing difficult works at 13-14. Gábor Homoki, a student of both Barnabás’s and Katalin’s at the Liszt Academy of Music, stood out to his teachers early on as potentially having both the talent and the disposition to play in a string quartet.

The quartet’s Australia-New Zealand tour struck disaster on a beach in Sydney, where an amateur surfer collided into Dóra breaking her wrist. Cellist Ákos Takács, of the renowned Auer Quartet, flew in to the rescue enabling the Kelemen Quartet to complete its tour – a testimony to the professionalism of all involved.

As for the secret to the quartet’s youthful success – according to them there is no secret. They are all dedicated, focussed musicians, soloists in their own right, with an attitude of devotion to the music and the audience. They respect each other’s space outside the concert hall and thrive on putting themselves above any underlying conflicts.

The quartet has blocks of busy schedules, but each member has his/her own life outside the quartet with solo concerts, organising the annual Kaposfest chamber music festival, completing degrees, playing in orchestras and raising children – Barnabás and Katalin have 2 children (with very supportive grandparents).

We also talked about an initiative Katalin is pursuing at governmental level, to enable chamber musicians to make a living from chamber music. Currently soloists and ensembles with less than 12 members receive no income or

annuity. They find they cannot rely on erratic concert opportunities to support their families and so supplement their incomes by, for example, joining an orchestra at the expense of the chamber music ensemble – as in fact Ákos Takács was forced to do. It is hoped that in exchange for a regular annuity of some sort, chamber musicians will tour Hungary – a set-up that would be a win for the country as well as the

musicians. (The Kelemen Quartet is respected on the world stage but at the time of this interview had, in its 3-4 year existence, only given 3 concerts in Budapest and one outside the capital.)

The quartet completed a gruelling 10 concert tour of New Zealand, 9-22 March, following a 9 concert, 3 master-class tour of Australia, and – as indicated by William Dart’s critique above – won the hearts of Aucklanders, and indeed of audiences nationwide.

2014. március 9-e és 22-e között jobbnál jobb kritikákat elnyerve a Kelemen Kvartett tíz szeszonyító koncertet adott országzserte a Chamber Music New Zealand égisze alatt. Wellingtonban sikerült elcsípní őket egy interjúra...

SzK: A Kelemen Kvartett már világszerte elismert, de csak négy éve alakult, és a legfiatalabb tagja Dóra még csak 21 éves. Hogyan indult a vonósnégyesetek?

KB: A feleségemmel tizenhét éve játszunk kettesben, és már akkor eldöntöttük, hogy kvartetteznénk, csak akkor kellett még két embert találni. Amikor Dórával elkezdtünk pár évvel később játszani, öt-hat éves volt. Akkor észrevétlenül formáltuk a magunk irányába is, és közben figyeltük rá, hogy ahogy csak tud, fejlődjön a csellózás terén is. Tizenhárom-négy éves korától már egész komoly művekben játszottunk együtt. Sőt, akkor volt neki egy párja, aki hegedült, és akkor már viccből elkezdtünk vonósnégyezni csak még nem volt megfelelő a negyedik ember.

Amikor Gábor a Zeneakadémiára felvételizett, akkor lecsaptunk rá, mert nagyon tehetségesnek

láttuk, s gondoltuk, hogy a hiányosságokra majd próbálunk gyógyírt találni, és tanítjuk, először én, aztán Kati. Mint minden növendékünkkel, vele is elkezdtünk kamarázni. Voltak és van is kamara sorozatunk, főleg hogy most már kamarazenét tanítok a Zeneakadémián, és akkor kihasználtuk az alkalmat és több növendékünkkel is, de Gáborral is együtt kvartetteztünk. Hamar kiderült, hogy mind zeneileg, mind emberileg nagyon jól működött az együttműködés. Ez nélkülözhetetlen, mert egy kvartett az nem csak olyan, hogy örömmelünk, ugyanis akkor is együtt kell zenélnünk, amikor esetleg nem örülnénk neki, mert más dolgot csinálnánk. Például egy lemezfelvétel szintű koncert, vagy egy versenyre való felkészülés az sokkal több együttlétet igényel, mint amit például a jó barátok egymással töltenek, vagy néha bizony a házasságban eltöltött időnél is több. Itt nem csak kettő, hanem négy emberről van szó, tehát a konfliktusforrások négyzetben megemelkednek. Mind a mai napig szembesülünk ezekkel a problémákkal és ezt bizony kezelni kell, mert csak úgy magától nem oldódik meg – nehéz, de szép.

SzK: És ezt hogyan tudjátok kezelni?

KK: Intelligenciával – sehogyan máshogy nem lehet a konfliktust kezelni – meg egy olyanfajta hozzáállással, hogy mindegyikünk *akarja* kezelni.

KB: Ez természetesen az ideális.

KK: Mind a négyünknek fontos, amit csinálunk, és hogyha nem lenne az, akkor máris borul az egyensúly. Akármilyen feszültség adódik, ami még a legideálisabb házastársak között is adódhat, a színpadon a közönség ebből semmit nem érezhet. Olyankor mindennek fölé kell helyezni a művek iránti szeretetet, és azt, hogy ott akkor a profizmus kell hogy uralkodjon. Egyébként mi a Barnabással, mivel tényleg fiatalokunk óta együtt játszunk, ezen rendszeresen átestünk. Örült viták voltak, egy-egy artikuláció, tényleg olyan dolgok kapcsán, amit senki, még a legprofibb zenész sem vesz észre a közönség közül. Olyan hajszálnyi dolgokon tudunk marakodni és ezt mind-mind oldotta a színpad. Kimentünk, és még nem volt soha olyan, hogy a színpadon ezzel szembesülnünk kellett, hogy én mérges vagyok terád, te meg mérges vagy rám, tehát akkor nem vagyunk profik.

SzK: Ez még egy házasságban is nehéz, hát még amikor az ember jóformán huszonnégy órán át együtt él, együtt dolgozik...

KK: Igyekszünk nem együtt lenni. Vannak olyan pillanatok, amikor muszáj, hogy az ember elvonuljon a maga világába. Gábor például jazzt énekel a szobájában...

KB: Ezért is van az, hogy négy szobát kérünk...

KK: Sportolunk. Különállóan gyakorolunk a külön dolgainkra. Gábor éppen most például a diplomájára készül a Zeneakadémián.

KB: Nekem más ilyen-olyan koncertjeim lesznek. Katinak amolyan koncertjei. Ezekre mind nagyon fontos felkészülni.

KK: Ákosról nem is beszélve, most hogy a Dórit helyettesíti. Mindenkinek meg van a külön élete. Még a Barnabással nekem is megvan az, ami minket szétválaszt, azért hogy egyéni módon fejlődjünk, és csináljuk a magunk dolgát.

SzK: Közben a néző-, illetve hallgatóközönség ebből nyilván nem érez semmit, sőt az ellenkezőt, azaz fantasztikus összhangot érez, még annak ellenére is, hogy Ákos csak most csatlakozott.

KK: Erre muszáj egy kicsit reagálnom, mert én úgy érzem, hogy ez a kvartett ügylet, mint olyan hogy profi szinten kvartett muzsikálás, szerintem egy hajszálnyin túl van mostanában misztifikálva.

KB: Nem is mostanában, inkább a huszadik század második felében volt egy ilyen irányzat.

KK: Az a tapasztalatom jó nevű kamarazenei fesztiválokon, hogyha pár érzékeny és hangszerén jól játszó felkészült művész összetalálkozik és egymásra tud hangolódni, akkor abból egy nagyon jófajta örömmelzés születik, ami elképzelhető, hogy esetleg nem *annyira* profi, vagy nem *olyan* szinten profi, hogy vannak a pillanatnyi improvizáció miatt nem tökéletes együttlétek néha, viszont élő és hangulatos.

KB: Ez repertoárfüggő, mert vannak azok a művek, amik azért írótak, hogy összejöjjen négy individuum, különböző ember és örömmeljen.

KK: De most pont arról beszélek, hogy jött ide Ákos, és én nem érzem azt, hogy most bármi is kellemetlenebb lenne, hogy mi most nem próbáltunk éveken keresztül napi öt-hat órát.

KB: Más, más a dolog.

KK: De akkor is más lenne, ha Barnabást cserélnénk ki, vagy Gábort cserélnénk ki. Én szerintem az nem azt jelenti, hogy bármennyivel is rosszabb. Sőt egy új ember a pillanatnyi

ötleteivel, meg azzal, hogy egyszerűen más, azzal még dobhat is a társaságon, hogyha mi vevők vagyunk rá. Ez mindig az antennák kérdése.

SzK: Akkor mi ennek a titka? Nem stílus kérdése?

KK: Mindenképpen stílus kérdése.

KB: Van egyfajta egyéni stílus, azok hogy passzolnak a másik hárommal, és hogy az hogy passzol az adott műhez. Ezek mind-mind olyanok, hogy lehet, hogy a közönség nagy része a világ valamelyik táján ugyanazt az előadást sokkal jobbnak tartja, mint a világ másik táján, mert a közönség is más. Van még egy olyan nézőpont, hogy sok kamarazenei előadás, érdekes módon, ahogy ezt Kocsis Zoltán is mondja, érdekesebbé és intenzívebbé, összefogottabbá válik akkor, ha *van* konfliktus az előadók között. Volt már olyan, hogy játszottam olyan kamarazene előadókkal, akik a legjobb barátaim, alig kellett próbálnunk, szó nélkül megértettük egymást... Szóval kamara zenélni izgalmasabb, hogyha van bizonyos fokú

egészséges konfliktus, mert akkor az rögtön antennákat nyit ki, hogy jobban odafigyeljünk a másikra. A konfliktusban egészséges módján nincs hiánya a kvartettben, tehát ettől nem kell félni. Van olyan, hogy kamarazenében két próbával egy trióval úgy állunk össze, hogy mindenki annyira élvezi, hogy hú de jó lesz ez a koncert, és akkor jó is a koncert, de utána nem hagy esetleg olyan mély nyomot, mint ugyanolyan tehetséges, de esetleg nem pont annyira egy hullámhosszon levő művészek. Ezt alig akartam elhinni – ezt öt éve hallottam, s amikor belegondoltam és az elmúlt koncerteknek így a súlyát összehasonlítom, akkor tényleg izgalmasabbak azok a koncertek.

KK: Kocsis Zoltán azt mondta nekünk, hogy egy jó kvartett négy féle karakterből áll össze: kell egy bohóc, kell egy zseni, kell egy...

KB: ...ember, aki a dolgokat rendszerezi, meg egy mindenés.

KK: A lényege az, hogy jó, ha négy eltérő karakter van, akik viszont megbecsülik a másikat.

SzK: Nagyon is egyenrangúaknak tűntek. Gábor, mint az egyik fiatalabb, Neked ez hogyan működik?

HG: Egyenrangúak egymás felé nem vagyunk. Az nem is jó szerintem, ha egyenrangúak vagyunk. Én véleményem szerint kell egy valaki, aki fölött van, jó azt követni, és ha a többiek is megnyilvánulnak az jó egy bizonyos arányba, de úgy gondolom kell egy valaki. Szerintem ebben a kvartettben ez a szerep el van osztva sokszor, ugyanis Barnabás tölti be ezt a szerepet legtöbbször, de nagyon sokszor, amikor dolgozunk ez nem egészen van így, – nagyon sokszor Katinál érzem ezt, hogy ezt az irányító szerepet magához veszi.

SzK: Erre az öt-hetes turnéra nézve, nagyon szerencsétlen dolog volt Dóra balesete Ausztráliában. Viszont nagyon profin kezelték az egészet – sikeresen megmentették mind az ausztrál, mind új-zélandi turnét. Hogyan sikerült Ákost ilyen hirtelen beszervezni?

KB: Egyszerűen belegondoltunk, hogy ki az, aki vonósnegyes repertoárt tud. Jobbat nem találhattunk volna Magyarországról, mint Ákost. Ráadásul az ő vonósnegyese az, amin felnőtünk, rengeteget hallgattuk őket, az Auer Kvartettet. Mindig elsősk között emlegettem őket az elmúlt tizenöt, sőt lassan húsz éve, valahányszor felmerült a kvartettezés. Ő ott tizenöt évig oszlopos tag volt, úgyhogy ez csodálatos volt. Elég komoly hegyeket kellett megmozgasson ő is, a családja, felesége is, hogy ez megtörténhessen, amit nagyon-nagyon köszönünk.

SzK: Valóban megmentette a helyzetet...

KB: Igen. Utólag a miértekre választ kapni – majd erre térjünk vissza egy pár év múlva, hogy vajon miért kellett ennek így történnie, mert mindenre mindig van valami ok. Hát ennek a balesetnek is...

KK: Azt mondják, hogy minden látszólag negatív történés, ami az emberrel történik az valahol igenis hogy a saját pozitív fejlődésünkért történik, csak néha az a baj, hogy nem látjuk azt. Én mindig keresem az okát, ha valami baj van, akkor az miért akar nekünk jót az a baj. Az ember

nem véletlenül kapja ezeket a dolgokat. Dórinak rengeteg ideje maradt most gondolkodni egy csomó olyan dolgon, amin esetleg az örült menetben nem akadt ideje. De biztos, hogy mindegyikünk szempontjából egyéniként is megvan a magyarázata, hogy miért kellett ennek így történnie. S szerintem nagyon jól jöttünk ki a dologból, mert Dóri is úgy tűnik, hogy jó úton van, és mi pedig úgy érzem, jól érezzük magunkat.

SzK: Neked milyen volt Ákos, így turné közben csatlakozni?

TÁ: Egy kicsit aggódtam, elsősorban azért mert bár játszottam a darabokat, régen volt, valami tíz éve játszottam utoljára, és nem tudtam, hogy mennyire fog visszajönni, és mennyi idő alatt. Ráadásul nem is a saját csellómon kell, hogy játsszak, hanem más hangszeren, a Dóri

csellóján. De jobban alakult, mint ahogyan vártam. Az együtt játéktól nem tartottam, mert kamarazenesz vagyok alapvetően. Két művésztípus van alapvetően, az egyik, aki képtelen együtt játszani másokkal, mert azt hiszi magáról, hogy szólista és nem tud alkalmazkodni – nem tudom, hogy az illető hogy tud ilyen lelkülettel szólistaként működni, de vannak ilyenek –, és a másik fajta pedig az, aki tud kamarázni és akar is, érdeklí mások véleménye és elfogadja azt.

SzK: Ha tíz éve nem játszottad azokat a műveket, akkor a fejedben gyakoroltad a repülőn?

TÁ: Még egy kicsit azt is. Átnéztem a kottát. De úgy látszik jól megtanultam annakidején, mert a kezemben is hamar visszajött. Ezeket sokat játszottam. Bartók vonósnégyest máshogy nem is lehetne. Azt a legnagyobb zseni se tudja lapról olvasni és összejátszani, – annyira kell ismerni a többi szólómot is ahhoz, hogy ne ússzon el és együtt maradjon a dolog.

SzK: Visszatérve a profi- és a magánélet „házasságához”, Barnabás és Kati, – Nektek két gyermeketek van, akik önmagukban már fiatal

zenészek, ugye?

KK: Legalább is úgy gondolják. Ha a hatéves fiamat megkérdezik, hogy ő kicsoda, akkor egyértelműen mondja, hogy ő hegedűs. A [kilencéves] Hanna az nem így van vele; ő zongorázik és meg is nyert egy országos zongoraversenyt egy hónapja, de ő például egy farmot szeretne rengeteg állattal. Másfél éves kora óta, amióta beszélni tud, állatokkal szeretne foglalkozni. Ezt meg is beszéltük egymás között, – ő csodálkozva rákérdezett egy éve, hogy – Mama, te komolyan akkor is szeretnél engem, akkor is elfogadnál engem, ha én nem akarok olyan életet élni, mint ti? Ő nagyon bölcs és átlátja, hogy ő nem ezt szeretné. Mondtam, hogy természetesen mi leszünk a legboldogabbak, ha lesz valaki, aki megtermeli a bio-zöltséget, és akihez mehetünk a farmra majd, és majd ő ott fog zongorázni az állatainak. De mind a kettő gyerek nagyon szeretne zenélni a színpadon.

SzK: Amikor Hanna azt kérdezi, hogy ugye nem bánod mama, hogy én nem akarom ezt az életet, mire utal?

KK: Arra az életre, amit mi élünk. Ő látja az elszántságot és a fanatizmust bennünk. S azt, hogy ez néha még azt is felülírja – egy gyerek mit lát – hogy én azért, hogy játszhaszak, azért még a gyerekeimet is otthagytam. Tudják, hogy szeretem őket, de esetleg úgy élik meg, hogy még a családnál is előrébb való – néha. Azt például, hogy a papa ugyan nem látta a gyerekeit [jó néhány napja], ha hazaérkezik valahonnan, mégis mennie kell gyakorolni és nem az van, hogy jó hazaérkeztem egy kéthetes turnéről és akkor most három napig a gyerekeimmel vagyok. Van olyan, hogy ez nem engedhető meg, mert esetleg másnap már próbál otthon, el kell mennie és dolgozni kell. Ez egyfajta szenvedély nélkül nem mehet, Hanna pedig soha nem ez a típus volt. Úgy gondolom, hogy ezt a pályát nem is lehet máshogy csinálni. Ha nincs vágy arra, hogy a legjobbat adjuk magunkból, akkor nem szabad, mert akkor csak tönkretesszük egyrészt a közönséget is, másrészt meg sajátmagunkat is. Ő szenvedélyes vágyat érez arra, hogy természetben éljen, állatok között és nyugalomban. Mindig is a nyugalmat akarta maga körül, ezt sugározta. Egyikünk sem ilyen típus, főleg én nem. Tehát megerőszkolni a saját gyerekeimet, hogy márpedig azt csinálj, amit mi csinálunk, az értelmetlen.

SzK: És nem haragudnak a gyerekek, hogy a szülők szenvedélyesen gyakorolnak?

KK: Egy gyerek sokkal bölcsőbb szerintem ennél.

KB: Meg belenőttek. Ha most egyszer csak elkezdenénk valami újat, akkor azért mérgesek lennének, de ez tényleg természetes volt nekik. Meg kell találni azokat az időpontokat – sűrűn, amikor tényleg velük vagyunk. Hogyha otthon vagyok, reggel mindig én viszem Gáspárt oviba, vagy mindig valamelyikünk megy értük, tehát nem nagypapa, nagymama. Vagy a lefekvéskor mindig velük vagyunk, hacsak nincs épp aznap este egy koncert. Ezt ők látják és érzik.

KK: Mielőtt eljöttünk Ausztráliába elmentünk egy pár napra síelni, mert pont volt négy napunk. Egyébként a hegedűt oda is vittük, a fiam hegedűjét is. Mi is gyakoroltunk, és ő is, mert amíg csinálja ezt a dolgot, addig tudnia kell,

hogy ez egy olyan dolog, amit minden nap kell művelni. Fogmosást sem lehet úgy csinálni, hogy egy hétig nem mosok, mert nincs kedvem, utána viszont halálra síkálom. Szóval gyakorolni rendszeresen és mindennap kell, és ezt tulajdonképpen már ötéves korban meg kell tanulni.

SzK: Gondolom Ti is úgy kezdtétek?

KK: Igen, mindannyian. Gábornak nem zenészek a szülei, de azt hiszem az ő édesapja is pontosan ugyanilyen komolyan vette azt, hogy a mindennapi munka az elengedhetetlen. Ezért tud játszani a hangszerén. Egyébként nem tudna, ez ilyen egyszerű.

SzK: Tehát nem a tehetség a lényeg?

KK: A tehetség az egy bizonyos szint felett elengedhetetlen, de a munkával sokkal többre mehet az ember, mint egy tehetséges, aki nem dolgozik. És az a fájdalmas, ha a mérleg azt mutatja, hogy milyen tehetséges, de nem dolgozik – az sokkal nagyobb úrt hagy, mint egy tisztességesen dolgozó kevésbé tehetséges...

KB: De van aki azt mondja – Én ötször annyit dolgozok, mint az a másik, aki tehetséges, hogy lehet hogy én nem tudok eljutni arra a szintre...? Olyan is van, az is tud fájdalmas lenni, egészen biztos.

KK: Jó, de én nem erről az oldalról közelítem. Azt gondolom, hogy a mindennapi munka az, amit mi kell hogy tegyünk hozzá, a többit pedig kapjuk és hálások kell legyünk érte.

SzK: Hogyan festenek a Kelemen Kvartett tervei?

KK: Túl szűk lenne a látószögünk, ha csak a Kelemen Kvartettel lennének terveink. Szerintem mindegyikünknek minden irányban vannak terveink.

KB: A feleségem csinálja a fesztivált, – évente augusztusban van a Kaposvári Kamarazene Fesztivál. Kapott egy sorozatot a Budapesti Tavaszi Fesztiválon belül, hogy kamarazenei sorozatot csináljon most tavasszal. Akkor a Kelemen Kvartettnek is lesznek izgalmas koncertjei, de azok jövőre októberre-novemberre sűrűsödnek. Nekünk a jövő szezón az nem tele van, hanem van egy, aztán majd lesz talán még egy ilyen blokk, amikor sokat játszunk. Egyébként meg tényleg csináljuk a dolgunkat.

KK: Szép termekben játszunk. A felújított Vigadóban fogunk játszani négyszer a következő három hétben.

KB: És Amszterdamban, Brüsszelben... Kisebbség nagyobb nyugat európai városokban... Meg projekt szinten is vannak tervek – a magyarországi komolyzene és kamarazene ügyében próbálunk megmozgatni nagy hegyeket, mert máskülönbben nem történik semmi.

SzK: A nagyhegyekről mit szabad tudnunk?

KB: A lényege az, hogy ne csak Budapesten történjenek dolgok, de ott is odafigyeljünk arra, hogy kik kapnak koncerteket.

KK: Kidolgoztam egy hangszeres szólista életpálya modellt pontosan azért, hogy például olyan kvartett, mint amilyen az Ákosnak az Auer Kvartettje létezhessen. Egyszerűen a mai Magyarországon egyelőre azok az emberek, akik tizenkettő főnél kisebb csapatban vannak, mint például egy vonósnégyes, mint például szólisták, létbizonytalanságban vannak. Ugyanis még egy

hitelt sem tudunk fölvenni, mert nincsen állásunk.

KB: Nem kaphatunk állást... Csak a Zeneakadémián tanítunk, de abból nem lehet megélni.

KK: Addig ameddig az ember nem helyezkedik el valahol, ami viszont a hátrányára válik annak, hogy azt csinálhassa, amihez valójában ért, és amit a legjobban tud, és amit fanatizmussal szeret, abból otthon nem csakhogy semmilyenfajta segítséget eddig nem kaptunk, vagyis nagyon kiszámíthatatlanul néha kaptunk segítséget, hanem egyszerűen koncertlehetőségeket sem kaptunk ország szinten. Például négyéves a kvartettünk, de eddig egy darab komoly vidéki koncertünk volt és három budapesti koncertünk, miközben a világot tulajdonképpen azért már szépen bejártuk. Az Auer Kvartett idejében talán még egy hajszálynit jobb volt, de szerintem ugyanez volt jellemző. Egyszerűen létezett egy kvartett, ami ha nincsen, akkor minékünk nincsen kvartett ideálunk, mert otthon semmilyen kvartett élet nincsen. Tehát mi az Auer Kvartett nélkül nem léteznénk, én ezt merem állítani. Tényleg ott nőtem föl...

KB: Én is ott szerettem meg igazán a kvartett zenét.

KK: Bekéredzkedtem – még az Ákos ideje előtt, az Auer Kvartett próbáira, hogy hadd hallgassam őket, s hadd tapasztaljam, hogy milyen egy ilyen együtt játék. Igazából irtózatosan fontos a jövőgeneráció és a jelen közönség számára ez az egész dolog, és úgy tűnik meghallgatásra talált. Most már kormány szinten kezdenek el azon gondolkodni, hogy miként lehetne egyfajta havi fizetést biztosítani, bizonyos díjakat együttesek, vagy szólisták mögé olyan szinten, hogy ők az országnak azt csinálják cserében, hogy vidéken félévente nyolc-tíz koncertes turnét csinálnak.

KB: Mindenki jól járna. És csak csoportosítani kéne nagypénzeket, nem új pénzeket találni. Kell rá valami költségvetést találni, de nem a teljeselet kell előteremteni.

KK: És biztosítva lenne az, hogy vidéken a legjobbakat hallják, nem pedig akárcik.

KB: Nagyon sok koncert van – ilyen nevenincs, vagy sokszor kevésbé ismert művészek kapnak néha túl sok koncertet.

KK: Szóval ez így most elindult, de egyfolytában levelezek és tárgyalok ezzel kapcsolatban. És néha azon gondolkodom, hogy nem vagyok normális, mert annyira nagy teher.

SzK: Ezen azért csodálkozom, mert Magyarországnak fantasztikus tradíciója van a zenében...

KK: Persze! Kilenc zenekar van Budapesten, de a kis együtteseket nem karolja fel senki – ez a probléma. Ugye jól mondom, kilenc zenekar van?

TÁ: Hát, még talán több is. De a vonósnégyes az egy magyar műfaj volt. Egyébként, ha ez sikerül, akkor ez nagy dolog lesz, ez itt egy hungarikum lesz, mert máshol se nagyon van támogatásközpont. Nyugaton nálunk szerencsésebb sorsú országokban egyetemeken fogadnak rezidens kvartetteket, vagy magántőkéből, szponzorálásból esetleg. De központosítva, állami szinten ez nem működik sehol.

KB: Nagyon egyszerűen tudtam megnyerni

egyébként őket. Hogyha az utóbbi száz évre visszamenőleg gondolkodunk, hogy ki vitte Magyarországra híret, mint kulturális nagykövet szerte a világba az általában nem a nagy zenekarok voltak, hanem a vonósnégyeseink, a szólistáink, és esetleg híres karmestereink voltak. Tehát most is ezeket kell figyelni, mert mi történik? – Aki tud, elmegy az országból jobb életszínvonal reményében.

TÁ: Vagy beül egy zenekarba, egy jól fizető zenekarba, – még az én kollégáim közül is. Tehát a vonósnégyesünk azért szűnt meg nagyrészt, mert nem tudtunk elég pénzt keresni, hogy a családjainkat eltartsuk.

KB: Hiába a külföldi koncertek – rendszertelen. TÁ: Az ember egy zenekarba elmegy és olyan havi fizetést kap, amiből vígan él fél annyi munkával, egy tized annyi felelősséggel.

KB: Csak közbe sír a lelkem, mert azt tapasztalom, hogy olyan hihetetlen értékek ülnek be... nagyon jó dolog zenekarban játszani, de nem tud úgy esetleg kijönni az a része az egyéniségüknek, mint ami az ő fortéjuk. Ákosnak például milyen eszméletlen repertoár van a kezében. Felbecsülhetetlen érték ez a tudás! És ezt a részét nagyon nagy részben gondolom lehet kamatoztatni... hát nagyon boldog lehet a karmester, akinek a keze alá odateszi a tudását, de az egy másik dolog. A kettő párhuzamosan pedig gondolom egy idő után nem egyszerű.

SzK: Ákos, Te miért játszol zenekarban?

TÁ: Hát azért játszom zenekarban, mert valamit csinálnom kell. Egyébként szeretem. Én nem vagyok egy családost ember, hogy most nincs kvartett. Sajnálom, de hát most egy egész más repertoárt tanulok meg, gyönyörű darabok vannak. A Concerto Budapestben vagyok szólamvezető és ez is egy nagyon szép feladat egyébként, egy szólamot vezetni. Felelős vagyok az egész szólamért, szólampróbákat tartok. Végül is nagy felelősség az is, és szeretem, – nem mondom, hogy az alattas dolog lenne.

KK: Viszont ami a jövőképet illeti – kilenc éve tanítok a Zeneakadémián, – a növendékeimen látom, hogy úgy kamaráznak, úgy csinálnak, de mit látnak? Hol tudnak föllépni? Tehát lehetőség nincs.

SzK: Iskolai versenyek vannak?

KB: Vannak, és mindegyikre mennek is. Most nyert két növendékem nívódíjat egy kamaraversenyen, másikat kiemelték egy kurzuson, ezek fontos dolgok. De amint az ember kilép a Zeneakadémiáról és elvágódik és onnantól fogva menni kell a pénzkeresési forrás után.

Igazából optimista vagyok, mert most valami elindult, egyelőre még nem havi díjazás, de valami hasonló. Csak rengeteget kell tárgyalni ez ügyben és rengeteget kell beszélni olyan emberekkel is, akik esetleg úgy érzik, hogy a saját asztalukat veszem el, mert ötleteket adok, amik belülről kellett volna, hogy kijöjjenek. Tehát ez egy nagyon furcsa dolog: én tényleg szeretnék valami jót, és akkor utána hány embert sértek meg vele?

TÁ: Egyébként az a baj, ha ez összjön, akkor nagyon nagy dolog lesz, de ez nem az állam dolga lenne feltétlenül, csak Magyarországon nincs meg az a vállalkozói réteg, akinek ez fontos lenne. Mert akiknek ma pillanatnyilag pénzük van, és jó menő vállalkozók, azok egyszerűen nincsenek kulturálisan olyan szinten, hogy egyáltalán felfognának azt, hogy mi egy vonósnégyes.

KB: A rendszer is hozzátehetne azzal, hogyha valaki milliókat tesz sportszarnokba, akkor azt a pénzt sokkal hatékonyabban tudja visszafordítani sajátmagára, mintha kultúrát támogatna, és ez most még egyelőre nem jó így. TÁ: Reklám értéke nem sok van. Egy vonósnégyes koncertre hányan jönnek el – párszázan? Akkor jobb egy focicsapatot támogatni, amiknek a meccseit esetleg százezen is nézik.

KB: Ez így rendben is van, ha esetleg tízszer annyi, vagy százszor annyi a támogatása a sportnak, de szerintem nálunk nem ez a szám.

KK: Én úgy érzem, hogy elindult egy nagyon komoly irány, hogy ez érdeklí őket. Én ez ügyben elindultam, és tényleg most már a legfelsőbb emberekkel tárgyalhattam a parlamentben, ami azt jelenti, hogy van érdeklődés. Én ebben nagyon bízom!

SzK: Párttól függetlenül?

KB: Ez nem párttól függ. A Kaposvári Fesztivált az előző kormány alátámasztotta, ami szintén olyan, hogy sokmillió forintos költségvetés, de teljes Magyarország – tényleg minden területéről... Budapest törzsközönsége utazik le...

KB: 80 millió költségvetés, és ez az egyedüli dolog, amit a városi közgyűlés, jobbos-balos egyhangúan támogat.

KK: Az egész országból úgy tudom, hogy ez az egyedüli ilyen dolog volt. Mindenesetre minékünk feljebb kell lenni a politikán. Nem lehet nekünk lealacsonyodni arra a szintre, hogy mi belül is megosszuk magunkat. Ettől függetlenül mindig a jelenkori rendszerben kell bizzunk, hogy a kultúra felé nyitottak, és ezért küzdeni, mert ez a mi létünk. Úgyhogy én nem adom fel! ■

[The English version of this article will be published in the next issue of Magyar Szó. – Ed.]

Én budai lány vagyok, de Pesten születtem, az egyik Klinikán. Talán ezért szeretem annyira a csodálatos, a körengetőben enyhet adó pesti fasorokat, kerteket, parkokat, tetőterasz, udvari zöldterületeket és Pest kertvárosait.

Először, mióta az eszemet tudom, úgy négyéves lehettem, amikor először találkoztam a pesti kert csodájával. Szüleimmel ellátogattunk egy az Operaház mögötti utcában álló házba, egy kedves-kedves ismerős hölgyhöz, aki egyébként az ötvenes évek egyik legnagyobb operaházi művésznője és emellett rendkívüli asszony, háziasszony és, mint az elégáns lakásához tartozó tetőteraszon kialakított kert bizonyította, kertművész is volt.

Magányos, egyedüli gyermekként én nagyon szerettem a felnőttek társaságát. Szerettem hallgatni tartalmas beszélgetéseiket, nevetni bolondozásaikon, de amikor elfáradtam, vagy nagyon nem értettem már mit is beszélnek, ha volt kert a házban ahol laktak, kikérezkedtem a kertbe. A kert, számomra csodák helye volt, a zöldben, a tarkaságban, a változatoságban megmártóztam, mindig más volt a kert, mindig új, minden sarkában új mesék születtek.

Azóta is látogatom itthon és a nagyvilágban a kerteket. Szeretek megpihenni bennük, így azokban a szép kertekben is, melyekről ebben a cikkben írok.

Sokáig a létezéséről sem tudtam, de azután, amikor arra adtam a fejem, hogy a csodálatos jogi pályát válasszam, hamar rábukkantam a Belvárosban, a **Károlyi-kertre**. Ez a remek kis kert 7825 négyzetméteren igazi különlegességet kínál az odalátogatóknak. Hangulatos percek, megnyugvást, de egyidejűleg, vidám gyermek-zsívajt és az egyetemista fiatalok mindenkor kedves jelenlétét.

Szegedy Krisztina:

élő hagyományok:

PEST KERTJEI

A kert eredetileg a Károlyi Palotához tartozott, 1768-ban létesült, amikor a palota. A Károlyi család a múlt század húszas éve körül azután eladta Budapest Fővárosnak. A kertet Károlyi Mihály a Tanácsköztársaság alatt megnyitotta a köz számára, az első kommunista rezsim bukását követően zárva volt a kert, majd a II. világháborúban szinte teljesen elpusztult. Többször újjáalakították, végül a múlt század nyolcvanas éveiben nyerte el jelenlegi formáját. A kert látogatói a közelben meglátogathatják a Károlyi Palota kiállításait és élvezhetik a Károlyi Kávéház hagyományörző hangulatát is. A palotában remek könyvesbolt is működik.

Még mindig a Belvárosban sétálva, pár percre csak, a Múzeum körúton eljuthatunk a **Múzeumkertbe**. A Múzeumkert rengeteg történelmi emléket őriz. Már a kora is rendkívülinek számít: az első fákat 1855-ben ültették; a kert létrehozásának ötlete a Múzeum épületét is tervező Pollack Mihálytól származik, az első angol-parkra emlékeztető kert tervét pedig Petz Ármin alkotta meg. A parkosításhoz rengeteg ember hozzájárulása kellett, sokan facsemetékkel és pénzzel segítettek a Múzeumot, hogy az épülethez méltó kertet alakíthassanak ki. A kert sok neves személyiség emléket is őrzi: Berzsényi Dániel, Kazinczy Ferenc, Kisfaludy Károly, persze Arany János, Petőfi Sándor, Herman Ottó és mások is helyet kaptak a történelmi park fái alatt.

A kert megnyitása után mindenféle társadalmi réteget vonzott: anyákat gyermekeikkel (akiknek külön játszóteret alakítottak ki a parkon belül), fiatal suhancokat és persze a magányra vágyó szerelmesek is megtalálták benne a helyüket. A kertet száz év viharos történelme lassan elhasználta, a megújulására 1973-ig kellett várni. A fákat újakra cserélték, örökzöldek és virágzó cserjék foltjaival díszítették a kertet, padok és sétányok hívogatták a

látogatókat. Szakértők szerint még mindig a lépcsősor a legkedveltebb része a parknak, ahova sok egyetemista ül ki tanulni és napozni.

A Nemzeti Múzeum kertjének legnagyobb eseménye természetesen a március 15-ei megemlékezés, amely minden évben nagyszabású előadásokkal vonzza a nézelődőket és ünnepelni vágyókat. A kert helyet ad az évenként megrendezésre kerülő Múzeum Majálisa elnevezésű rendezvénynek is, amelyre az ország minden tájáról érkeznek múzeumok mini-kiállításokkal, rövid bemutatókkal és egyéb programokkal.

Kedvenc Múzeumkertemben, melynek hátsó kertjét a pesti szlengben 'Muzi'-nak becézzük golyóztak valamikor a Pál utcai fiúk. Sajnos, bár a környék szépen fejlődik, igazi lüktető a forgalma a közeli helyeknek, mégis, a Múzeumkert, mostanában túl csendes. Ugyanúgy, a remek Múzeum Kávéház is, már csak estéknként tart nyitva. Mégis, aki ellátogat a Múzeumkertbe és környékére, szép pillanatokat szerezhet magának.

A Pál utcai fiúk másik fontos színhelye, Magyarország első **Botanikus Kertje**, mely már a Józsefváros területére esik, a Fűvészkert. A

Fűvészkert az eredetileg Winterl Jakab, a vegytan és a botanika professzora által 1771-ben megteremtett első magyarországi botanikus kert utóda. Winterl halála után, 1807-ben munkatársa, nagy hírű utóda, Kitaibel Pál, a 18-19. század nagy magyar polihisztorja vette át a botanikus kert vezetését, aki a Kárpát-medence természetrajzi feltárásiában elvülhetetlen érdemeket szerzett. Közel 150 növényfaj első tudományos leírója. A Kárpát-medencét bejáró, 20 000 km-t is meghaladó gyűjtőútjainak legfontosabb botanikai eredményeit bemutató műből három kötet jelent meg, melyekben 280 színezett rézmetszetű tábla ismerteti a Magyar Flóra új és ritka fajait. Az 1799-1812 között megjelentetett képes flóra – Magyarország ritka növényeinek leírása és képei (*Descriptiones et icones plantarum rariorum Hungariae*) – a magyar tudomány örök kárára a hazai fizetőképes körök érdektelensége és a viharos külpolitikai helyzet (Napóleoni háborúk) miatt befejezetlen maradt. A Botanikus Kert azonban csak a reformkorban költözött végleges helyére.

A reformkor a hányatott sorsú Botanikus Kert történetében is fordulópontot jelentett. József nádor támogatásával az Egyetem 80 000.- Ft-ért megvásárolja a Festetics család Józsefvárosban lévő 10 hektáros birtokát (1847). Ez a park, amelyben a Pollack Mihály által tervezett – egy, a már a 18. században barokk stílusban épült földszintes épület kibővítésével – 1802-ben felépült vadászcastély is

áll, azóta is az Egyetem kezelésében álló Botanikus Kert otthona.

A Kert Linzbauer Ferenc sebészprofesszor igazgatósága idején indult nagyarányú fejlődésnek: 1864-65-ben felépül az európai viszonylatban is jelentős méretű, ma is álló pálmaház. Ekkor kapnak emlékszólpot a kertben az első Magyar Fűvészkönyv szerzői, a növénytan magyar szaknyelvének megteremtői – Diószegi Sámuel és Fazekas Mihály, valamint a kert jelenlegi helyére kerüléséért, s a reformkor idején Pest városának szépítésében oly tevékeny szerepet játszó József nádor.

A 19. század utolsó évtizedeiben Jurányi Lajos igazgató és Fekete József főkertész munkája nyomán éli a kert újabb virágkorát. A 12 000 fajt számláló gyűjtemény nemzetközi hírnevű. 1893-ban felépül az országban máig is egyetlen Victoria-ház, melynek nagy vízmedencéje a trópusi, különleges szépségű amazonasi tündérrózsának vagy a Paraguayból származó rokonának ad otthont. Az eredetileg angolpark-stílusban létrehozott kert, a természetes forrással táplált tóval, szigettel, műromokkal tájképileg is szép látványt nyújtott a látogatóknak. Széleskörű népszerűségét azonban igazán Molnár Ferenc regényének köszönheti. A Pál utcai fiúk cselekményének fontos színhelye a Fűvészkert. Ez utóbbi elnevezés, mely a nyelvújítás korából származik, a regény nyomán terjedt el, s lett máig is használatos.

A kiegyezés után a város (az egyesített Budapest) a századfordulóra már körülötte az egykor a város határaitól oly messzinek tűnő Botanikus Kertet. Az egyetemnek a gyarapodó lakosság és az orvostudomány fejlődése következtében több klinikaépületre van szüksége, mert a Mária- és Baross utcai épületek már szűknek bizonyulnak. Az intézetvezetők hiába hadakoznak, a Kert még az I. világháború előtt (1911-ig) elveszíti eredeti területének kétharmad részét. A regényes hangulatú és szakmai szempontból európai hírű Fűvészkert területén sorra magaslanak fel a klinikák épületei.

A Kertet 1960-ban országos értékű természetvédelmi területté nyilvánítják. A háború idején romba dőlt műemlék jellegű pálmaház rekonstrukcióján (1965-66) kívül egy új kutatólaboratórium létrehozása is ekkor valósul meg.

A Fűvészkert a Botanikus Kert a Magyar Arborétumok és Botanikus Kertek Szövetségének alapító tagja. A Botanic Gardens Conservation International (www.bgci.org) nemzetközi botanikus-kertti szervezet tagja. Az Egyetem különleges oktatási egysége, s mint ilyen kedvező távlatoknak néz elébe: a több mint 230 éves múlt szellemének megőrzésével, a jelenlegi nemzetközi elvárásoknak megfelelően kívánja a Botanikus Kert folytatni tevékenységét. A napjainkban világszerte elfogadott meghatározás szerint a korszerű botanikus kert hosszútávon megőrzött, pontosan azonosított élő növényeknek olyan gyűjteménye, mely egyaránt szolgálja az oktatás minden szintjét, a tudományos kutatást, a széleskörű ismeretterjesztést, természetvédelmi és környezetvédelmi nevelést, s a veszélyeztetett fajok megőrzésével, mesterséges szaporításával eredményesen járul hozzá a biológiai sokféleség megőrzéséhez.

Én, leginkább a minden évben megtartott Gingko-ünnep miatt szeretem. A Gingko fa, melyből egyet én is ültettem a saját kertembe, a Föld egyik legöregebbje és egyben legellenállóbb fája, mely ugyanúgy hozza különlegesen szép kis leveleit a szmogban, mint az erdő szélén. Azt mondják, a Gingko úgy harminc-nyolcvan évesen borul először virágba...én még sosem láttam, de talán, egyszer majd a Fűvészkertben...

A Városligetbe közel van pedig a számomra legeslegkedvesebb, az **Állatkert**. Hivatalos nevén Állat- és Növénykert, ami indokolt is, hiszen csodálatos növény-gyűjteménnyel is rendelkezik ez a rendkívüli intézmény, mely egyre fontosabb szerepet játszik a kihalt fajok védelmében is, komoly nemzetközi elismertséggel és kapcsolatokkal rendelkezik.

Mi gyakran járunk az Állatkertbe, különösen, mert büszke örökbefogadói vagyunk (az Állatkerti Alapítványon keresztül) Lulunak, az egyik orszárvánuk és Hedvignek, az egyik hóbagolynek. Az Állatkert története is a reformkorban kezdődött. Egy magyarországi állatkert alapításának gondolata már a reformkorban, az 1830-as, 1840-es években felvetődött. Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc, majd az utána következő évek viszonyai azonban nem kedveztek a létesítésnek. Hosszabb szünet után, 1859-ben került szóba ismét a létesítendő állatkert ügye. Az alapítási eszme úttörői közül Xántus János zoológus, etnográfus és utazó, Szabó József geológus professzor, Kubinyi Ágoston, a Magyar Nemzeti Múzeum akkori igazgatója és Gerenday József, a Fűvészkert

igazgatója voltak a leginkább tevékenyek. 1864-ben, a Magyar Királyi Helytartótanács jóváhagyásával megalakulhatott az „Állatkerti Részvénytársulat”. A szükséges tőkét részvényjegyek kibocsátásával igyekeztek biztosítani. Időközben Pest Szabad Királyi Városánál sikerült elérni, hogy 1865. szeptember 5-én, az akkor még Városerdőnek nevezett Városligetből 31 katasztrális hold és 600 négyszögöl (mintegy 18 hektár) területet a város harmincévi használatra díjmentesen (pontosabban évi egy arany jelképes bérleti díj fejében) átengedjen állatkert létesítése céljából.

A park beosztásának tervét Petz Ármin városi főkertész készítette, az épületek megtervezésére pedig Szkalnitszky Antal és ifj. Koch Henrik kapott megbízást. Reitter Ferenc és Vogel József városi mérnökök vezetésével alakították ki a ma is meglévő, akkor 900 m²-es víztükrű Nagy-tavat, illetve az azt tápláló fűrt kutat is. Az építési munkálatok befejezésére az 1866-os évben került sor, és az állatállomány nagyobbik részét is ekkor szereztek be. Az igazgatói tisztséget egy rövid ideig Leopold Fitzinger müncheni zoológus töltötte be, majd a megnyitás előtt lemondott, és Xántus Jánost nevezték ki igazgatónak. Az Állatkert végül 1866. augusztus 9-én, csütörtökön nyitotta meg kapuit. Ekkorra a kertben 11 nagyobb és több kisebb épület készült el, és mintegy 500 állatot láthatott a közönség.

Az állatállomány ekkor még főleg az európai fajokból állt, de Erzsébet királyné például egy zsiráfot ajándékozott az Állatkertnek.

1914-ben kitört az első világháború, amely komoly nehézségekkel szembesítette Lendl Adolfot és munkatársait. A háború alatt az állatkert nem tudott megfelelő mennyiségű és minőségű takarmányt vásárolni az állatoknak, így elsősorban az egzotikus

fajok pusztultak, míg a végén az egyszerű szalmát is nehéz volt beszerezni. Az akvárium lakóinak java része is elpusztult, hiszen tengervíz sem lehetett hoztatni. A férfi állatpolók többsége a fronton harcolt, így a cég munkaerőhiányban is szenvedett, amelyet úgy próbáltak megoldani, hogy a fronton harcoló alkalmazottak családtagjait foglalkoztatták helyettük.

A háborús időszak alatt is jelentős volt a szaporulat, de a körülmények miatt az újszülöttek nem éltek sokáig. A török követségérésének politikai okokból eleget téve átépítették az Elefántházat, mivel szerintük az egy mecsethez hasonlított.

A két világháború alatt újra fejlődésnek indult Állatkertben a második világháború hatalmas károkat okozott. Az előző háborúban is előállt ellátási problémák és emberhiány csak a kisebbik gond volt, sajnos az Állatkert Budapest ostromakor a frontvonalba került. Súlyos bombatámadások érték, aminek következtében az állatok és az épületek java elpusztult. Az ostrom elvonultjával a kiegészített lakosság végzett az állatokkal. A háború előtt még 2500 példány élt a kertben, a háború végére 15 maradt életben, az Állatkert rettenetes képet mutatott. Az intézmény összes dolgozójának összefogása eredményeképpen a kertet 1945. május elsején újra megnyitották, miután a romokat eltakarították, és sikerült egy pár újabb állatra is szert tenni, amelyeket az egyetlen megmaradt Elefántházban szállásoltak el. A háborút követő pár évben nagyon lassan folyt a helyreállítás, építőanyag hiányában.

A Rákosi rendszerben – mint akkor minden intézményben – munkás igazgatót neveztek ki az Állatkert élére egy cipőfelsőrész-készítő munkás személyében. Az Állatkert szakmai vezetését 1956 és 1967 között kapta vissza, amikor az állatkert vezetésével dr. Anghi Csabát bízták meg. Még osztályfőügyelőként ő vizsgálta először behatóan a zsiráfborjak növekedését, a különféle zebrafajok és alfajaik csikozatának alakulását, valamint ő volt az, aki elindította a törzskönyvezést az állatkertben. Tudományos alapokra helyezte a kert működését, számos tudományos kutatást indított el. Kérte az Akadémiát és a fővárost, hogy az állatkert kapja meg a tudományos intézet besorolást. Ezt 1956 nyarán meg is kapta. 1957-ben ismeretterjesztő füzet sorozatot indított Zoo Budapest címmel.

Az 1990-es években egyre nagyobb hangsúlyt kapott a kert népszerűsítése különféle programok, szórakozási lehetőségek által, amelyek egyúttal az ismeretterjesztést is szolgálták. A kert már ekkor szerepet vállalt a környezetvédelemben. Az egyik legfontosabb esemény volt a Pálmaház átadása, kilencévnnyi rekonstrukció követően. Az épületet az eredeti, 1912-ben átadott szépségében állították helyre, egyben bővítették a bemutatott növény- és állatfajok számát is.

Az állatkerti épületek kiemelkedő szépségét nemzetközileg is elismerik. 2001-ben az 1999 márciusában átadott, felújított Elefántház Europa Nostra-díjat kapott. A szervezet 1964 óta díjazza az épített nemzeti örökségek megővését. A díjátadásra Maastrichtban került sor, a díjat Henrik dán herceg adta át. Az esemény alkalmából emléktáblát helyeztek el az épület falán. Az Állatkert teljes felújítása tovább folyik, és a kert terjeszkedik is.

Érdemes megemlíteni, hogy az Állatkert melletti Gundel étterem (a Gundel, a Gundel-pince, a Bagolyvár) mellett megnyílt mostanra a Gundel Cukrászda is, melyek bármelyikének meglátogatása remek kiegészítő program lehet egy állatkerti sétához. ■

"kopogtatás nélkül bejöhetsz hozzám"
József Attila

RADNÓTI MIKLÓS

(1909-1944)

1909. május 5-én Budapesten, a XIII. kerület Kádár utca 8. szám alatti ház egyik földszinti lakásában megszületett Glatter Miklós, a későbbi Radnóti Miklós. Édesapja Glatter Jakab (1874–1921) kereskedő – akkori szóhasználatlaltal „utazó” –, édesanyja Grosz Ilona (1881–1909). A költő születése édesanyja és ikertestvére, öccse életébe került, amit eltitkoltak előle. Mindkét szülője évszázadok óta Magyarországon élő, asszimilálódott, izraelita vallású családból származott. Glatter Jónás, a költő apai nagyapja, a ma Szlovákiához tartozó Gömör-Kishont vármegyében, Radnóton volt kocsmáros. 1934-ben a költő ettől a helységtől kölcsönözte magyarosított nevét. Anyai ági felmenői váciak voltak. Glatter Jakab sógoránál, Grosz Dezső tehetős textil-nagykereskedőnél dolgozott.

1911-ben, családtagjai tanácsára Glatter Jakab újra megnősült, feleségül vette az erdélyi gyökerű Molnár Ilonát (1885–1944), aki édesanyaként szerette a gyermek Radnóti, biztosította neki a meleg családi légkört. A költő erősen ragaszkodott a tőle öt évvel fiatalabb féltestvéréhez, Ágihoz is, aki felnőttként Erdélyi Ágnes (1914–1944) néven újságíróként, szépiróként kereste kenyerét. Radnóti írásaiban többször felbukkan Ági alakja. Első verseskötetének, a *Pogány köszöntőnek* *Sok autó jár itt* című költeményét neki ajánlotta. Ezen kívül a *Szerelmes volt a kis hugom nagyon* című, a költő életében kiadatlan költeménye is róla szól. Az önéletrajzi ihletésű *Ikrek hava* első mondata

így hangzik: Különösen sokat gondolok Ágira, a kishúgomra mostanában. Erdélyi Ágnesnek 1935-ben *Kórus három hangra* című verseskötete és *Kovácsék* című regénye jelent meg. Molnár Ilona és Erdélyi Ágnes is Auschwitzban halt meg, 1944-ben.

1915–1919 között a budapesti V. kerületben, a Falk Miksa út 7. szám alatti lakásukhoz közeli Szemere utcai elemi iskolában folytatott tanulmányokat. 1921-ben, agyvérzésben váratlanul elhunyt Glatter Jakab, a költő édesapja. Radnóti csak ekkor tudta meg, hogy születésekor édesanyja meghalt, hogy Molnár Ilona nem vér szerinti édesanyja, s Ági (Erdélyi Ágnes) nem édes-, hanem féltestvére. Mivel Molnár Ilona két gyermeket egyedül nem tudott volna felnevelni, édes leányával, Ágival nagyváradi rokonaihoz költözött, nevelt fia pedig Pesten maradt.

Újabb három év elteltével Radnóti arról is értesült, hogy születésekor nemcsak édesanyja, hanem ikertestvére, öccse is meghalt. A költő élete végéig nem tudta feldolgozni ezt a traumát, s számos versében tért vissza rá, valamint az *Ikrek hava* című prózai írásában számolt be róla. 1940-es önéletrajzi vázlatában is érintette a témát: „Iker gyerek vagyok, öcsém és édesanyám meghaltak születésemkor. Anyámat az ikerszülés ölte meg, nem bírta a szíve, öcsém gyöngye volt, elszívtam tőle az életerőt. Tizenkét éves voltam, meghalt apám is. Az anyámat nem ismertem, az apámra valójában alig emlékszem, néhány éles, de összefüggéstelen képet, emléket becézek róla magamban...”

1921. október 20-án a Budapest Főváros Árvaszék Grosz Dezsőt, anyai nagybátyját nevezte ki gyámjává. Grosz Dezső vagyons textilkereskedő volt, ezután ő neveltette. Budapesten tett kereskedelmi iskolai, majd gimnáziumi érettségét. 1927-28-ban a csehországi Reichenberg (Liberec) textilipari főiskoláján tanult.

Ezután barátaival együtt indította az *1928* című folyóiratot. 1929-től kezdve már csak Radnóti néven publikált (megváltoztatva vezetéknevét). Első verseit a *Jóság* című antológiában és többek között a *Kortárs*, a *Nyugat*, a *Népszava*, a *Szocializmus*, a *Munkás Kórus*, a *Munka* és a *Valóság* című folyóiratokban publikálta. 1930

tavasán Budapesten jelent meg első kötete, a *Pogány köszöntő*, a *Kortárs* kiadásában.

1930 őszén beiratkozott a szegedi Ferenc József Tudományegyetem bölcsészeti karára, magyar-francia szakra. Tanárai közül Zolnai Béla francia filológiát tanított, előadásai hívták fel Radnóti figyelmét az új francia lírára. Emellett különösen szerette országos hírű költő és tudós tanárát, Sík Sándort, aki újkori magyar irodalmat oktatott. Második verseskötetének az *Újmódi pásztorok éneke* (1931) verseinek több mint a fele Szegeden keletkezett. A kötetet azonban elkobozták, Radnóti pedig izgatás és vallásgyalázás címén nyolcnapi fogházra ítélték, ezt Sík Sándor közbelépésére felfüggesztették.

Szegeden 1930 őszén nyomban kapcsolódik az akkoriban kibontakozó értelmiségi mozgalomhoz, a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumának tizenöt tagja közé lép. Közülük a legismertebbek: Baróti Dezső irodalomtörténész, Berczeli Anzelm Károly költő és drámaíró, Buday György grafikusművész, Erdei Ferenc szociológus, Gáspár Zoltán publicista és kritikus, Hont Ferenc színházi rendező és teoretikus, Ortutay Gyula néprajztudós, Radnóti Miklós, Tolnai Gábor irodalomtörténész. Radnóti lelkesen vett részt a fiatalok tevékenységében, ő is járta a falvakat, ismerkedett az alföldi parasztság gondjaival. A mozgalom révén került szorosabb kapcsolatba a szocializmus eszméivel és a hazai munkásmozgalommal. A Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiuma kiadásában jelent meg Radnóti két verseskötete: a *Lábadózó szél* (1933) – amelynek egyik leghosszabb költeménye, az *Ének a négerről, aki a városba ment* önálló kötetként is napvilágot látott (1934) – és az *Újhold* (1935).

1931 július-augusztusában Radnóti Párizsban tartózkodott. (Később még két alkalommal járt ott.)

1934-ben bölcsészdoktorrá avatták, doktori értekezésének címe *Kaffka Margit művészi fejlődése*. Ezután készítette el francia szakdolgozatát, melynek tárgya a gyarmati egzotizmus a háború utáni francia irodalomban. Így szerezte meg 1935-ben a tanári oklevelet.

1935. augusztus 11-én házasságot kötött a szerelmes verseit már kora ifjúságától ihlető Gyarmati Fannival. Radnóti öt Fifinek becézte.

Szerelmes verseit a *Virágének* című kötet tartalmazza. 1936-tól Budapesten élt, hiába volt tanári oklevele, katedrához mégsem jutott. Magánórak adásából, szerény tiszteletdíjából tartotta fenn magát. Ebben az évben tette közzé a *Nyugat a Járkálj csak, halálraitélt!* című verseskötetét.

1937-ben Baumgarten-jutalmat kapott. 1938-ban újabb kötete jelent meg *Meredek út* címmel. 1940-ben adta ki *Ikrek hava* című prózai írását, ezzel egy időben a *Válogatott verseket*, 1942-ben *Naptár* című rövid ciklusát jelentette meg.

Zsidó származása miatt 1940. szeptember 5. és december 18. között munkaszolgálatos volt Szamosveresmarton. 1942. július 1-jétől Margittán, Királyhágón, Élesden, majd a hatvani cukorgyárban, végül a fővárosban szolgált. A háborús cenzúra nem egy versének közlését törölte, így leginkább csak műfordításaival fordulhatott olvasóihoz. A fordítások javát az *Orpheus nyomában* (1943) című kötetben gyűjtötte össze.

Az 1934 júliusától 1943 március közepéig vezetett *Naplója* nemcsak beszédes történelmi dokumentum, hanem teljes értékű irodalmi alkotás is.

1944. május 20-án ismét munkaszolgálatos lett. A német Todt-szolgálatnak a szerbiai Bor közelében felállított táborába, Lager Heidenauba hurcolták; rézbányában és útépitésen dolgozott. 1944. szeptember 17-én innen indították el utolsó útjára. Erőltetett menetben nyugat felé hajtották a beteg, kimerült, elkínzott munkaszolgálatosokat. Radnóti a Győr megyei Abda község határában 21 társával együtt 1944. november 9-én agyonlőtték.

Utolsó versei („bori notesz”) viharkabátjának zsebében a tömegsírba kerültek. A még maga összeállította, de utolsó versével bővített kötete *Tájékos ég* címmel jelent meg a Révai kiadásában, 1946-ban.

Forrás: www.sk-szeged.hu, radnoti.mtak.hu

Tört elégia

Sík Sándornak

1

Életem írtam kis bottal a porba
ott estefelé, hol két út összefutott.
Szörnyű ábra volt; füstölt, mint záptojás
szegények ritkás asztalán
és halálig mutatta magam:

államat fölkitő kendő takarta
kiserkedt szörözetem végül
és oszlottam ott a selyem levegőben.

S az útontúli lejtőn gyenge bokorra
szállt a madár; csapdosva tartotta
a buktató ágon a súlyát
és elsíratott vékony fűtyöléssel.

2

Most estebe fordult e sánta vasárnap
és itthon ülök. Békés és harcos könyveim fölött
a polcokon s fiókjaim lukán
lidércként imbolyg a házkutatás riadalma
és apró fényekkel tétovázik:
villanjon-é, vagy várjon-e még?

Hát villanjon! riadalom legyen itt
körülöttem! életem emlékei közt
két férfi lóg két durva bitón
s apró hajakkal sodrott kötél
foszlik a súlyuk alatt.

S mint hegyi fák ágaiból
hajnalra kicsúszik az új ág,
úgy belőlem is vadgalambhangu
versekben csúszik ki érettük a sírás.

3

És mindennap újszülött borzalommal élek
s oly nyugtalanul. Szeretöm karolásához is
gond íze járul s egyre vadabb bennem
a szomorúság.

De néha azért ő, ha azt hiszi
nem veszem észre, titkon hisz egy istent
és ahhoz imádkozik értem.

1933. július 30.

Nyugtalan órán

Magasban életem, szélben, a nap sütött,
most völgybe zárod tört fiad, ó hazám!
Arnyékba burkolsz, s nem vigasztal
alkonyi tájakon égi játék.

Szikkal fölöttem, távol a fényes ég,
a mélyben élek, néma kövek között.
Némuljak én is el? mi izgat
versre ma, mondd! a halál? - ki kérdi?

ki kéri tőled számon az életed,
s e költeményt itt, hogy töredék maradt?
Tudd hát! egyetlen jaj se hangzik,
sírba se tesznek, a völgy se ringat,

szélszór a szél és - mégis a sziklaszál
ha nem ma, - holnap visszadalolja majd,
mit néki mondok és megértik
nagyranövő fiak és lányok.

1939. január 10.

Hetedik ecloga

Látod-e, esteledik s a szögesdróttal beszegett, vad
tölgykerítés, barakk oly lebegő, felszívja az este.
Rabságunk keretét elereszti a lassu tekintet
és csak az ész, csak az ész, az tudja, a drót feszülését.
Látod-e drága, a képzelet itt, az is így szabadul csak,
megtörött testünket az álom, a szép szabadító
oldja fel és a fogolytábor hazaindul ilyenkor.

Rongyosan és kopaszon, horkolva repülnek a
foglyok,
Szerbia vak tetejéről bívó otthoni tájra.
Bívó otthoni táj! Ó, megvan-e még az az otthon?
Bomba sem érte talán? s van, mint amikor
bevonultunk?
És aki jobbra nyöszörg, aki balra hever, hazatér-e?
Mondd, van-e ott haza még, ahol értik e hexametert
is?

Ékezetek nélkül, csak sort sor alá tapogatva,
úgy írom itt a homályban a verset, mint ahogy élek,
vaksin, hernyóként araszolgtván a papíron;
zseblámpát, könyvet, mindent elvettek a Lager
őrei s posta se jön, köd száll le csupán barakunkra.

Rémhírek és férges közt él itt francia, lengyel,
hangos olasz, szakadár szerb, méla zsidó a

hegyekben,
szétarabolt lázas test s mégis egy életet él itt, -
jóhírt vár, szép asszonyi szót, szabad emberi sorsot,
s várja a véget, a sűrű homályba bukót, a csodákat.

Fekszem a deszkán, férgek közt fogoly állat, a
bolhák
ostroma meg-megújul, de a légsereg elnyugodott
már.

Este van, egy nappal rövidebb, lásd, újra a fogság
és egy nappal az élet is. Alszik a tábor. A tájra
rásüt a hold s fényében a drótok újra feszülnek,
s látni az ablakon át, hogy a fegyveres őrszemek
árnya
lépdel a falra vetődve az éjszaka hangjai közben.

Alszik a tábor; látod-e drága, suhognak az álmok,
horkan a felriadó, megfordul a szűk helyen és már
újra elalszik s fénylik az arca. Csak én ülök ébren,
félígyszitt cigarettát érzek a számban a csókok
íze helyett és nem jön az álom, az enyhétadó, mert
nem tudok én meghalni se, élni se nélküled immár.

Lager Heidenau, Žagubica fölött a hegyekben,
1944. július

Levél a hitveshez

A mélyben néma, hallgató világok,
üvölt a csönd fülemben s felkiáltok,
de nem felelhet senki rá a távol,
a háborúba ájult Szerbiából
s te messze vagy. Hangod befonja álmom,
s szívemben nappal újra megtalálom,
hát hallgatok, míg zsong körém felállván
sok hűvös érintésű büszke páfrány.

Mikor láthatlak újra, nem tudom már,
ki biztos voltál, súlyos, mint a zsoldár,
s szép mint a fény és oly szép mint az árnyék,
s kihez vakon, némán is eltalálnék,
most bujdoskolsz a tájban és szememre
belülről lebbensz, így vetit az elme;
valóság voltál, álom lettél újra,
kamaszkorom kútjába visszahullva

féltékenyen vallatlak, hogy szeretsz-e?
s hogy ifjuságom csúcán, majdan, egyszer,
a hitvesem leszel, - remélem újra
s az éber lét útjára visszahullva
tudom, hogy az vagy. Hitvesem s barátom, -
csak messze vagy! Túl három vad határon.
S már öszül is. Az ősz is ittfelejt még?
A csókjainkról élesebb az emlék;

csodákban hittem s napjuk elfeledtem,
bombázórajok húznak el felettem;
szemed kéjkjét csodáltam épp az égen,
de elborult s a bombák fönt a gépben
zuhami vágytak. Ellenükre élek, -
s fogoly vagyok. Mindent, amit remélek
fölmértem s mégis eltalálok hozzád;
megjártam érted én a lélek hosszát,

s országok útjait; bíbor parázson,
ha kell, zuhanó lángok közt varázslom
majd át magam, de mégis visszatérek;
ha kell, szívós leszek, mint fán a kéreg,
s a folytonos veszélyben, bajban élő
vad férfiak fegyvert s hatalmat érő
nyugalma nyugtat s mint egy hűvös hullám:
a 2 x 2 józansága hull rám.

Lager Heidenau, Žagubica fölött a hegyekben,
1944. augusztus-szeptember ■

HUNGARIAN POETS

MIKLÓS RADNÓTI

(1909-1944)

Considered one of the great Hungarian poets of the twentieth century, Miklós Radnóti was born Miklós Glatter, of middle-class Jewish parents, although he remained indifferent toward his Jewish roots all his life, converting formally to Catholicism in 1943. "I do not feel Jewish," he wrote in a 1942 letter to Hungarian Jewish literary critic Aladár Komlós. "I was never taught to be religious, I do not feel a need for it, I don't practice it. Race, blood ties, unseverable roots, ancient pangs quivering in every fibre – I consider such things utter nonsense, and not the defining characteristic of either my intellectuality, my spirituality, or my poetry." Yet he died as a persecuted Jew. In 1944, during a forced march westward across Hungary, Radnóti and members of his labour battalion were shot dead by their Hungarian guards. After the war, his body was removed from a mass grave, and his last poems, his most gripping, were discovered in his coat pocket. His final, prophetic "Razglednica," or Postcard, is dated 31 October 1944:

I fell beside him and his corpse turned over,
tight already as a snapping string.
Shot in the neck. "And that's how you'll end
too,"
I whispered to myself; "lie still; no moving.
Now patience flowers into death." Then I could
hear
"Der springt noch auf," above, and very near.
Blood mixed with mud was drying on my ear.
(Translated by Zsuzsanna Ozsváth
and Frederick Turner)

Radnóti was born in Budapest in 1909. For much of his life he was haunted by feelings of guilt and remorse for the death of his mother, shortly after childbirth, and his stillborn twin brother, expressed frequently in his early poems and in his prose memoir, *Under Gemini*, published in 1940. Raised after his father's death from the age of 12 by an uncle, he attended university in Szeged, then spent a number of years sometimes yielding

to and other times resisting his uncle's urging to devote himself to commerce. His first collection of poems, *Pagan Salute*, was published in 1930. He came into conflict with the increasingly powerful fascist regime of Miklós Horthy, which charged him with subversion and offending public taste after the publication of his second volume of poetry, *Song of the New Shepherds* in 1931.

Most of Radnóti's early poems are affirmative and socially engaged or celebrate his love for Fanni Gyarmati, whom he married in 1935. [Fanni Gyarmati died recently on 15 February 2014 at the age of 101.] Although Jewish by origin, he was Christian by choice and converted with his wife to Catholicism in 1943. His poetry does not reflect, regarding religion, either his origin or his choice. It does reflect his classical learning, his joy of life, and the tragedy of gradually losing that joy, and prophetically knowing that such was his inevitable fate. The major themes of his life's work are a mythical identification with Cain, the murderer, arising from the trauma and self-inflicted guilt of his being a surviving twin, nature, love, politics, social criticism and finally, as witness to the horror, the pain of forced labour and war.

As the power of Nazi Germany increased and the anti-Semitic regulations in Hungary became ever more restrictive, Radnóti's writing turns increasingly, but not exclusively, dark and foreboding. Beginning with the collections *Walk On, Condemned!* in 1936 and *Steep Road* published two years later, his poetry turns into a prophetic vision of the impending cataclysm and of his intensifying certainty that he was not destined to survive the Holocaust. His predictions were unerringly accurate. From September to December 1940 he served in a forced labour camp in the Carpathian Mountains, mainly dismantling mines. From July 1942 he was pressed into forced service again in sugar factories. During these war years censorship prevented his poems being published so turned his energies to translating great poetry of other nations, collectively published as *In the Footsteps of Orpheus* in 1943. In May 1944, in his third interment in a labour camp he was taken to German-occupied Yugoslavia, together with 6,000 other conscripts, mainly to build a railroad line in support of the local copper mines.

When the area was threatened by advancing Russian army units, the inmates were force-marched on a gruelling 14-day trek to western Hungary. Radnóti survived the first massacre of 500 Jews near the town of Cervenka and that of another 500 in Sivac, among them his friend, the violinist Miklós Lorsi, an event described in the last poem Radnóti would ever write, *Postcard 4*. Sometime between November 8th-10th, 1944,

his premonitions of sharing Lorsi's fate came true: sick and unable to walk, Radnóti and 21 equally weakened comrades were loaded onto ox carts, driven to a dam on the Rabca River, ordered off their carts, told to dig a ditch, and then shot and pushed into the shallow grave. A notebook of his final poems, written in the slave labour camp and while on the death march secured in the pocket of his overcoat was discovered when the buried bodies were exhumed two years later. All literature of merit of and about the Holocaust is disturbing, but Radnóti's last poems are especially so: the stench of genocide is made redolent by examining the destruction of one man and his art.

[Dick Shlakman notes: Rarely has the process of translation into English of a poet whose original language was not a Romance or Germanic language been described in such detail as it has been by Frederick Turner. In their collaboration Dr. Ozvath is the native speaker of Hungarian. Turner is a poet, but speaks no Hungarian. The translation is a three stage process in which, in the first stage Ozvath reads the selected poem twice in Hungarian, once as if at a poetry reading, and the second reading giving greater emphasis to the verse form. From these readings Turner attempts to ascertain the meter, tone, cadence, and what he characterizes as "the emotional color" of the original. He listens, while not understanding what is being read, for the rhyme scheme, including internal rhymes, and other sound clues, such as assonance, alliteration and the like. He also establishes for himself and then confirms with Ozvath whether the verse form is a classical one, either in the Hungarian poetic tradition, or the Magyar folk ballad meter, or in any other classical tradition such as German, French, or Latin, all of which were known to Radnóti, and in most of which Radnóti had authored some of his poetry. In the second stage of the process an English word by word oral translation of the poem rendered by Ozvath is written down, with first priority being given to word order and idiom in the original even if nonsensical when translated into English. The third stage of the process is a discussion by the two collaborators of every aspect of the poem, its connotations, synonyms of the words used in the poem, syntactical peculiarities such as compound words, slang, dialect, the use of non-Hungarian language within the poem (as for example in Postcard 4), the date of the poem in reference to political or biographical events, analogies to other poets who wrote in English, and a myriad of other matters. In Turner's words, as he is shaping the poem into English, Ozvath is pointing out the special moments in the original and guiding Turner's sense of the feeling established in the original Hungarian: Turner says: "it is like the way, Helen Keller's tutor guided her pupil through the reality of language." Turner admits to the process often leading to differences of interpretation between the two translators and the necessity for finding resolution or incorporating the tension of those differences in the translation itself. Once a translation was agreed upon, it was sent for further comment to Radnóti's widow, and she often made comments, that were incorporated into the final version.]

Sources: www.yivoencyclopedia.org, blog.smu.edu

Forced March

He's mad, who lying half dead
 a walking heap of torment
 with secret wings to help him
 the ditch is so inviting
 and if you ask the reason
 at home his wife awaits him
 But poor man is deluded:
 the ashes fly in circles,
 the wall lies flat in silence,
 back home the night is tousled
 If I could still believe it
 my home and all the good things
 if only!... on the cool porch
 the jam cooled in the jam jar
 the late summer were basking
 the apples in the soft breeze
 and Fanni's blond hair greeted
 and shadows slowly doodled
 but wait, there may be hope yet!
 Oh, friend, don't leave, just call me!

gets up to march again,
 bends ankles, knees, the brain,
 he is back on the way,
 but he's afraid to stay,
 he will perhaps reply,
 and wiser ways to die.
 at home, above the house
 a scorched wind comes to browse,
 the plum tree had to shear,
 in restless, shaky fear:
 that it's not merely dream:
 I hold in high esteem,
 just as it used to be,
 to tease a bumble bee,
 in sleepy semi-shade,
 nakedly, slowly swayed,
 before the tawny hedge,
 a lazy, lacy sketch, –
 the moon is strangely large!
 and I get up to march!

– translated by **Peter Zollman**

Letter to my wife

Soundless worlds are listening somewhere deep
 In the earth; the silence roars in my ears and I keep
 On crying for help but from Serbia stunned by war
 No one can give me an answer and you are far
 Away. The sound of your voice becomes entwined
 With my dreams and, when I awake next day, I find
 Your words in my heart; I listen and meanwhile the sound
 Of tall, proud ferns, cool to the touch, murmurs all round.

When I'll see you again, I can no longer promise – you
 Who once were as grave as the psalms, and as palpably true,
 As lovely as light and shade and to whom I could find
 My way back without eyes or ears – but now in my mind
 You stray through a troubled land and from somewhere deep
 Within it your flickering image is all I can keep
 A hold of. Once you were real, but now you're a dream,
 I tumble back into memory's depths till it seems

I'm a boy once more, wondering jealously whether
 You love me and if, at the height of youth, you'll ever
 Become my wife – I begin to hope once more
 And, tumbling back, my wakeful state is restored
 And I know you are – my wife, my friend, yet how
 Far off. Beyond three savage frontiers. Now
 Autumn's coming. Will it forget me here?
 The vivid memory of our kisses still endures.

I believed in miracles once, but now they've fled
 And squadrons of bombers slowly drone by overhead;
 In the sky I saw with amazement the blue of your eyes;
 But then it grew dark and the bombs in the aeroplane high
 Above were longing to fall. All the same, I came through
 And now I'm a prisoner. And though I've measured the true
 Scale of my hopes, I'm certain I'll reach my goal;
 For you I've already travelled the length of the soul,

The roads that seek distant lands; if I must, I'll contrive
 To conjure myself over red-hot coals and survive
 Among showers of flames – yet still I will return
 To be with you one day; if I have to, I'll learn
 To be tough like the bark on a tree – and now I'm soothed
 By the calm of men who, achieving power, move
 Through endless trials – and the knowledge that I'll pull through
 Descends, like a wave, with the coolness of 2 x 2.

Camp Heidenau, in the hills above Zagubica, August-September 1944

– translated by **Stephen Capus**

How Others See...

How others see this region, I cannot understand:
 to me, this little country is menaced motherland
 engulfed by flames, the world of my childhood swaying far;
 and I am grown from this land as tender branches are
 from trees. And may my body sink into this soil in the end.
 When plants reach out towards me, I greet them as a friend
 and know their names and flowers. I am at home here, knowing
 the people on the road and why and where they are going –
 and how I know the meaning when, by a summer lane,
 the sunset paints the walls with a liquid flame of pain!
 The pilot cannot help seeing a war map from the sky,
 he can't tell below the home of Vörösmarty Mihály;
 what can he identify there? grim barracks and factories,
 but I see steeples, oxen, farms, grasshoppers and bees;
 his lens spies out the vital production plants, the fields,
 but I can see the worker, afraid below, who shields
 his labour; a singing orchard, a vineyard and a wood,
 among the graves a granny mourning her widowhood;
 and what may seem a plant or a rail line that must be wrecked
 is just a signal-house with the keeper standing erect
 and waving his red flag, lots of children around the guard;
 and a shepherd dog might roll in the dust in a factory yard;
 and there's the park with the footprints of past loves and the flavour
 of childhood kisses – the honey, the cranberry I still savour,
 and on my way to school, by the kerbside, to postpone
 a spot-test one certain morning, I stepped upon a stone:
 look! There's the stone whose magic the pilot cannot see
 for no instrument would merge it in his topography.

True, guilty are we all here, our people as the rest,
 we know our faults, we know how and when we have transgressed,
 but there are blameless lives too of toil and poetry and passion,
 and infants also, with infinite capacity for compassion –
 they will protect its glow while in gloomy shelters until
 once more our land is marked out by the finger of peace, then they will
 respond to our muffled words with new voices fresh and bright.

Spread your vast wings above us, protective cloud of night.

(17 January 1944)

– translated by **Thomas Land**

Razglednicas (Picture Postcards)

III.

The oxen drool saliva mixed with blood.
 Each one of us is urinating blood.
 The squad stands about in knots, stinking, mad.
 Death, hideous, is blowing overhead.

IV.

I fell beside him and his corpse turned over,
 tight already as a snapping string.
 Shot in the neck. "And that's how you'll end too,"
 I whisper to myself; "lie still; no moving.
 Now patience flowers in death." Then I could hear
 "Der springt noch auf," above, and very near.
 Blood mixed with mud was drying on my ear.

– translated by **Zsuzsanna Ozsváth and Frederick Turner**

TEACH YOURSELF TO READ HUNGARIAN - WORD BY WORD

- John Jamieson

Vigyázz a könyvre!

Megszólint a csengő. Vége a szünetnek.

- Olvasására következnek - mondta a tanító néni. -
Tegyétek a padra könyveteket! Milyen szépek most
ezek a könyvek!

- Az enyém év végén is ilyen lesz! - jelentkezett
Jutka. - Az idén jobban vigyázok rá.

- Én se teszek többé könyvembe ceruzát, tollat!
Könyvjelzőt használok - mondta Jancsi.

- Soha többet nem eszem olvasás közben - ígérte
Ildikó.

- Vigyázatok nagyon könyvetekre! Ne firkáljatok
bele, és ne szakítsatok ki lapokat! - mondta a tanító
néni. - Sok ember munkájával készülnek a könyvek.
Becsüljétek meg a felnőttek munkáját! Úgy
igyekezzetek, hogy év végén elmondhassuk: a mi
osztályunkban egy könyv se ment tönkre.

Last time we learned about how to talk about an
action in the past (by adding *t* to the verb) and how
to say what we want to happen, rather than what is
happening (addition of *j*, sounding like English
"y"). There is more of both in today's exciting
episode, including some of the variants on the "add
j" rule for the subjunctive.

So let's start with the title - *könyv* means "book",
and *vigyáz* plus *-re* adds up to "look after". The
doubling of the *z* of *vigyáz* is our first variant for
forming the subjunctive. The rule is fairly easy to
grasp. Take the English words "ass", "ash" and
"as", and try saying a "y" sound after them. You
may well find the "y" merging in with the other
sound, which is just what happens in Hungarian.
(And the same goes for Hungarian *zs*, the sound in
the middle of English "pleasure"). Basically these
consonants all double instead of writing the *j* that
we would expect. Verbs ending in *t* also do some
funny stuff, but we'll come to that in a moment.

Vigyázz is the "you singular" form of the
subjunctive, i.e. one person is being told what to do.
The word-for-word meaning is "Look after the
book", but in fact the sense is more like "Let's look
after our books". More on that later.

Megszólint a csengő - the *meg* prefix often
suggests that something has started to happen, and
the *t* on the end of *Megszólint* puts the event in the
past. So what of the bit in between, i.e. *szólint*? This
should remind us of the title of this excellent
magazine, where the *szó* means "word" (*Magyar
szó* = Hungarian word). Accordingly the *szólint*
element means "say" or "ring". Given that *csengő*
means "bell", we have "The bell rang", because,
when you think about it, that actually means that
the bell "started to ring".

Vége a szünetnek - we have seen this construction

numerous times. It is literally "its end" (*vég-e*) plus
"to the break" (*a szünetnek*), or "the break its end",
or in fact, since the verb "to be" is not expressed "It
was the end of break time".

- *Olvasására következnek* - mondta a tanító néni. As
you all know better than I do, *néni* means "auntie",
and more generally is a form of address denoting
affection and respect towards an older woman (cf.
bácsi for men). The word element *tan* generally has
to do with science or learning; the *ít* ending makes
it an action that someone is doing to someone else,
i.e. "teaching", as opposed to "learning", which
would be *tanul*. And the *ó* on the end is like "er" or
"ing" in English. Hence *tanító* adds up to "teacher".
See how it works?

And *mondta* is "said" - the *t* puts it in the past, and
it's the definite form (indefinite would have been
mondott). This tells us that the teacher-lady has said
something specific, which was at the beginning of
our sentence: - *Olvasására következnek*. *Olvás* is the
verb "read", and adding the *ás* makes it the activity
of reading. *Óra* is "hour", or in school parlance
"lesson", and *következik* is "follows". So what she
said was "Reading lesson is next", or "We have
reading next".

Tegyétek a padra könyveteket! - *Tegyétek* is from
tesz - one of the few verb stems in Hungarian that
changes like this, but the pattern *esz* → *egy* is worth
remembering, because it happens with some very
common verbs. Since the teacher is speaking, it
stands to reason that this is again an instruction to
the pupils, in the "subjunctive" form. We can think
of the *gy* sound as a variant on the standard *j* ending
for this purpose. The *étek* ending is "you plural", so
she is telling all the pupils what to do (as more or
less comes with the territory). *A padra* is "onto the
desk". And what they are to put on the desk is
könyveteket. Working from left to right, *könyv* is
"book", *etek* is "your" (plural), and the *et* on the end
makes this the object of "put" - i.e. "put your book
on the desk".

Now, words in English tend to refer more to
physical objects, while words in Hungarian refer
more to concepts, which in turn get attached to
physical objects. Hence it's a singular book in
Hungarian because each child has just got one, but
we insist on the plural in English because we are
aware that approximately twenty-three physical
books are about to hit the desk tops. (This also
helps to explain why the title might better be
translated as "Let's look after our books".)

Now, *Milyen szépek most ezek a könyvek!* *Milyen*
is "how", and *szép* is of course "nice", or
"beautiful". Note that a Hungarian adjective
directly in front of a noun doesn't change, so "nice
books" would be just *szép könyvek*, but when we

say "the books are nice" the adjective has to be
plural as well. So what is so nice? *Ezek a könyvek!*
Ez a is Hungarian for "this" (just as *az a* means
"that"). These take endings just like nouns, so this
sentence means "How nice these books look now",
or some such.

- *Az enyém év végén is ilyen lesz!* is what Jutka
jelentkezett. Clearly this is what one of the pupils,
Jutka, has said. *Jelentkezett* actually comes from
jelentkezik, which the dictionary gives as "present
oneself". In this context I am tempted to say "piped
up" or something. And what did she say? *Az enyém*
means "my one", derived from *én*, meaning "I",
plus a possessive ending for "my" for good
measure. *Év végén* is more possessive Lego, "year
end-its-at", i.e. "at the end of the year". *Is* is "also",
usually placed just after what it refers to, so here we
have "my one at the end of the year too ..." Now,
ilyen is "like this" and *lesz* is "will be", so she's
saying "Mine's going to be looking just as nice at
the end of the year".

Az idén jobban vigyázok rá, she continues. *Az idén*
is "this year"; *jobban* is "better". The double *b* is a
very useful sign of the comparative, i.e. something
that is more than something else. *Jó* is the
Hungarian for "good", so of course *jobb* means
"better". The *an* on the end simply turns it into an
adverb (not a better something, but doing
something better). *Vigyázok rá* is of course "I'll
look after it", as in the title, *Vigyázz a könyvre*. So
no mystery here - she's saying "I'm going to take
better care of it this year".

A succession of similar promises now follow.
Here's what Jancsi said (*mondta*), again in the past
definite form: - *Én se teszek többé könyvembe
ceruzát, tollat!* *Én* is "I", *se* is "and not" or
"neither". *Teszek* is "(I) will put" (just as the teacher
told the pupils *Tegyétek a padra könyveteket*).
Többé is "any more" - note the double *b* again. So
far it's clear we are in "not never, no more"
territory.

Könyvembe is of course "into my book" - *könyv*
plus *em* plus *be*; *ceruzát* is "pencil" (*ceruza* with an
added accent and *t* to show it's the object); and
tollat is "pen" (again, *toll* plus the necessary
appendages to make it an object). So "I won't put
my pencil or pen in my book any more".

Könyvjelzőt használok - "a bookmark I will use", in
word-for-word translation. Note how the word for
"bookmark" is put together: *könyv* = book, then
jelző comes from *jelez* = to mark or show, and *ő* is
added as an "ing" or "er" ending. So just as *tanító*
is "teacher", *jelző* is "marker" (and indeed *csengő*
for "bell" at the start of this piece can be understood
as "ringer").

And here is Ildikó's bid in this auction of good
intentions: - *Soha többet nem eszem olvasás
közben*. *Soha* breaks down into *so* and *ha* - *ha* is
"when" or "if" and *so* is the same strong negative as
se seen earlier, hence *soha* is "never"; *többet* is
derived from *több*, meaning "more"; *eszem* is from
eszik, "eat", so "I eat". Hence so far: "I will never
eat any more". *Olvásás közben*: *olvasás* is
"reading", as before; *közben* is "during", so "during
reading". This English phrase would suggest that
Ildikó used to eat during reading class, which is
most unlikely. This presumably refers to during her
reading, i.e. while she was working with her reader
at home. So our translation could be: "I won't eat
anything while I'm reading any more".

Now comes a succession of exhortations from the teacher, starting with *Vigyázzatok nagyon könyvetekre!* This is the same *vigyázz* as in the title, plus *atok* to show she is talking to all the pupils (second person plural, for the grammarians). *Nagyon* is easy – you all know the word *nagy*, meaning “big, great”, and the *on* ending makes it an adverb, just like the *an* in *jobban* earlier. Accordingly it means “very much”. And *könyvetekre* also reprises the title, again with the plural ending for “your”. So: “look after your books” (literally “your book”, because there is only one per pupil) very carefully”. *Ne firkáljatok bele* – this is *firkál* (= “scribble”) plus *j* for the command, plus *atok* for the plural audience, and *bele* simply means “in it” or “in them”. *Ne* is “not” when an order or wish is being expressed (as opposed to *nem* otherwise).

Now, *és ne szakítsatok ki lapokat!* *Kiszakít* appears in the dictionary as “tear” or “uproot”. These prefixed verbs always separate when an order is being given, and when in the negative. Also, note that the *ít* ending again tells us there is going to be an object, i.e. “tear something”. And we also have a different way of forming the subjunctive. As I said earlier, the normal *j* ending after a stem ending in *t* changes in various ways – this time *tj* has morphed into *ts* (pronounced “ch”, so you can still hear a “y” type sound to remind us of what’s happening). Then the plural “you” ending is added. So along with the noun *lap-ok-at* (= page-plural-object) we get “Don’t tear the pages out”, said the teacher” (*mondta a tanító néni*).

Sok ember munkájával készülnek a könyvek. *Sok* is “many”, and *ember* is “people”, or more accurately “person”, because quantity words in Hungarian usually take the singular after them. *Munkájával* comes from *munka*, meaning “work”; *munkája* is then “his/her/their work, and *val* adds the “with”. So far, then, we have “with the work of many people”. Then *készülnek a könyvek*: *készülnek* comes from *kész* = ready, plus *ül*, which adds a passive flavour (as we saw before with *tanul*, learn vs. *tanít*, teach), so the word means “to be made ready”, or just “be made”, and *könyvek* is of course “books”. The sentence therefore means “Books are made from the work of many people”. But the phrase before the verb carries the emphasis, so a closer equivalent could be “A lot of people’s work goes into making books”.

Next we have *Becsüljétek meg a felnőttek munkáját!* *Megbecsül* is “appreciate”. The verb separates because it’s an imperative (i.e. the teacher is still telling the pupils what they should do), which is also precisely what the *j* tells us, plus the “you plural” ending. *A felnőttek* is quite literally “the grown ups”, since the prefix *fel* tends to mean “up”,

and *nőtt* is the past participle, “grown”, from *nő*, “grow”, and the *ek* just makes it plural. And *munkáját* is of course “their work”, as an object, so she is enjoining her charges to “appreciate the work that grown-ups do”.

Next comes *Úgy igyekezzetek, hogy év végén elmondhassuk: a mi osztályunkban egy könyv se ment tönkre.* *Úgy* is just “so”, “thus”, *igyekezzetek* is from *igyekszik* = “endeavour”. Note how the addition of what would normally be *j* for the subjunctive has again morphed into a different form. So thus far we have “thus strive”, or something. *Hogy év végén elmondhassuk* is “that at the year’s end” (we have had this phrase lots of times already), plus *elmondhassuk*. Now, this word takes us into some new territory. *Elmond* is “tell” or “relate” (of course derived from *mond* meaning “say”). The syllable *hat* or *het* is added to Hungarian verbs to mean “can”, but when the *j* for the subjunctive is added to the *t* of the *hat* it morphs into *ss*. And *uk* is the “we” ending in the definite form of the verb. Which all adds up to “so strive that at the end of the year we can report ...”.

Report what? That *a mi osztályunkban egy könyv se ment tönkre.* *Osztály* is “class”, so *osztályunkban* is “in our class”. The use of *mi* along with the *unk* on *osztályunk* is unnecessary, but serves to emphasise “our class” (as opposed to what might be happening elsewhere). *Egy könyv* is of course “a book”, or in this case “one book”. Now for *se ment tönkre* - as seen above, *se* is something like “and not”, “not even”, *ment* is the past of *megy*, “go”, which combines with *tönkre* (literally “to the stump”) to mean “to be ruined”. So the whole sentence means “Strive so that at the end of the year we can report that not one of our books has been ruined”.

Now one final chore before you push this grammatical goulash aside for something a trifle more appetising. If you look through the verbs ending *atok* or *etek* in this piece you will see that the first vowel is sometimes long, with an accent, sometimes short, without one. The long vowel indicates the definite form of the verb. Your task, should you decide to accept it, is to figure out why the definite or indefinite form is used on each occasion.

The text as a whole could perhaps be translated as follows:

Looking after our books

The bell rang - it was the end of playtime.

“We have reading text”, the teacher said. “Put your books out on your desks. How nice all these books look now!”

“Mine’s going to look just the same at the end of the year”, Jutka said. “I’m going to take better care of it this year.”

“And I won’t put my pencil or pen in my book any more. I’ll use a bookmark”, Jancsi said.

“I won’t read over my reading homework any more”, Ildikó promised.

“You should all take great care of your books. Don’t scribble in them or tear the pages out!”, the teacher said. “A lot of people’s work goes into making books. Always respect the work that grown-ups do! Try hard so that at the end of the year we will be able to say: ‘Not one book in our class has got spoilt during the year!’” ■

Best wishes to all,
John Jamieson

You know you’re Hungarian when...

1. you use sour cream more than ketchup.
2. nobody can properly pronounce your last name.
3. nobody can properly pronounce your first name.
4. sausages hanging in your grandfather’s auto repair shop is normal.
5. Paprika is just as important as salt & pepper on the table and in food.
6. half of your grandmother’s friends’ husbands’ have the name József.
7. a family member thinks you are crazy and yells at you because you don’t wear “papucs” around the house at all times to prevent yourself from “felfázni”.
8. meeting another Hungarian in a country outside of Hungary is amazing.
9. you know the phrase “three is the Hungarian truth”.
10. people want to show off by saying that they know your capital: Bucharest! And no, they are not joking.
11. you can swear for 5 minutes straight, with one breath, not using the same word, ever.
12. you know why the bells of every church ring every day at noon.
13. you would rather stand up in a tram/trolley when there are plenty of seats available.
14. you can’t enjoy a day at the “strand” without a good lángos.
15. you watched Walt Disney cartoons each Sunday at 3:30 pm.
16. your parents had at least a Lada, Kispolszki or a Trabant.
17. your grandma makes the best palacsinta.
18. you love “Túró Rudi” and you know that “csak a pöttös az igazi”.
19. your grandparents drink pálinka like water.
20. you do too.
21. everything has powdered sugar on it.
22. if you refuse more food you automatically have an eating disorder
23. someone says that Hungarian “is like Russian and all those other Slavic languages,” and then you have to go into great detail about the origins of Hungarian with a scolding history lesson.
24. you perpetually have to teach people how to pronounce “Mosonmagyaróvár”, “Győr” and “Hegyeshalom”.
25. you have difficulty pronouncing words starting with “W” in English, but you’re capable of creating long and meaningful sentences using only “E” vowels in your mother tongue.

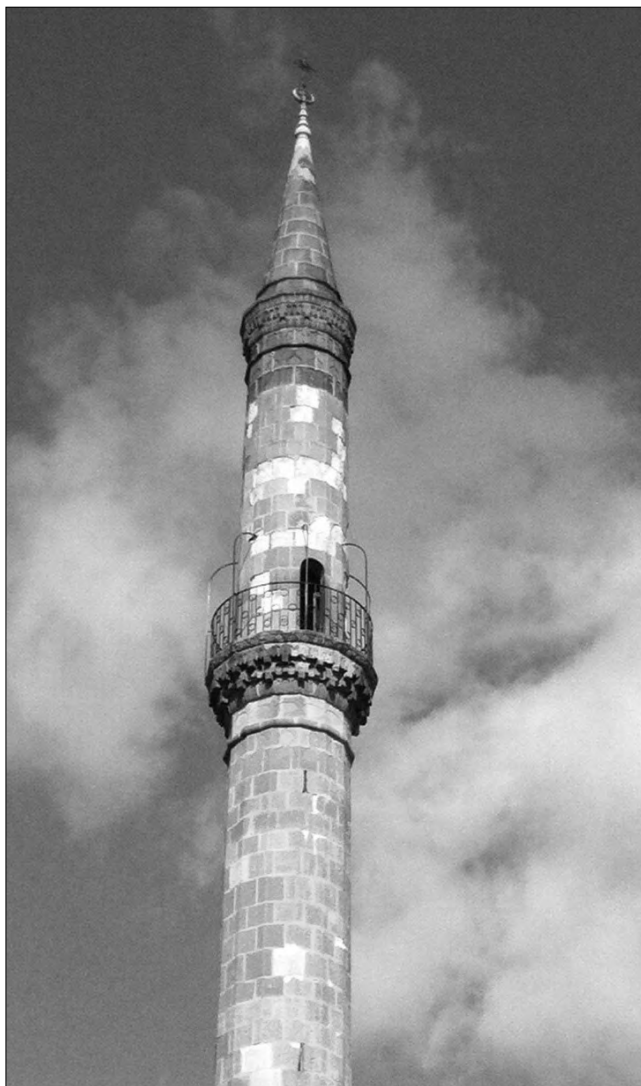
BARANGOLÓ

BUDAPEST BUDAPEST KÖRNYÉKE DÉL-ALFÖLD DÉL-DUNÁNTÚL KÖZÉP-DUNÁNTÚL NYUGAT-DUNÁNTÚL ÉSZAK-ALFÖLD ÉSZAK-MAGYARORSZÁG BALATON

"Nem tudhatom, hogy másnak e tájék mit jelent, nekem szülőházam itt e lángoktól ölelt kis ország, messzeringó gyerekkorom utlága."

Radnóti Miklós

É
S
Z
A
K
-
M
A
G
Y
A
R
O
R
S
Z
Á
G

Észak-Magyarország

Az egyik legkisebb régióban rögtön három világörökségi helyszínt is találunk. Tokaj-Hegyalja, Hollókő és az Aggteleki-karszt azonban csak néhány a számtalan természeti és történelmi érték közül. A nagyrészt hegyes vidéket a kirándulók nagyon kedvelik. A vidék egyik nagy kincse a zamatos szőlő és az abból készült bor. A fürödni vágyóknak Miskolctapolcán a Barlangfürdő nyújt különleges élményt, de Mezőkövesd és Bogács vizének gyógyhatása is közismert. Itt található a híres matyó hímzés és a palóc néphagyomány is.

Salgótarján

48 255 lakosú megyei jogú város, Nógrád megye székhelye. Modern városközpontjának építészeti megvalósulásáért 1968-ban Hild-éremmel tüntették ki. A város csodálatos természeti, hegyvidéki környezetben fekszik. A Bányamúzeum európai kuriózum, évente 20-30 ezer turista látogatja. Salgótarjától északra, sziklás hegycsúcson áll a XIII. században épült Salgó vára. A Szilváskő és a szakadék természetvédelmi terület. A város kiemelkedő rendezvényei: Salgótarjáni Tavaszi Tárlat (áprilisban), Salgó Rallye (áprilisban), Nemzetközi Dixieland Fesztivál (május elején), Nemzetközi Ugrógála (szeptemberben).

Mezőkövesd

18 124 lakosú város a Bükk alatt, a 3-as főút mellett. Matyóföld fővárosa. Látnivaló a római katolikus templom, amely egy XV. századi gótikus szentélyhez épített barokk épület, Kovács Mihály oltárképével. Megtekinthető a Matyó Múzeum, a Kisjankó Borimemlékház, a Tájház és a Mezőgazdasági Gépmúzeum. A strandfürdő 71 °C-os vize mozgásszervi betegségeket gyógyít.

Eger

Eger városa, ez a több mint ezer éves kisváros dicső történelmi múltjával, értékes műemlék együtteseivel, boraival és gyógyvizeivel Magyarország leghíresebb városainak egyike. Egert történelmi városként szokták emlegetni, de úgy is, mint a barokk, a bor, a gyógy- és termásvizek és a diákok városát. Már első királyunk, Szent István uralkodása alatt püspöki székhely volt. A történelem viharai nem kímélték a várost: a tatárjárás idején csaknem elpusztult, de a XIII. században épített kővára a török harcok idején már nagyon fontos szerepet játszott a védelemben. Dobó István várkapitány és 2000 fős maroknyi csapata 1552-ben

WANDERLUST

EUDPEST BUDAPEST KÖRNYÉRE DÉL-ALFÖLD DÉL-DUNÁNTÚL KÖZÉP-DUNÁNTÚL NYUGAT-DUNÁNTÚL ÉSZAK-ALFÖLD ÉSZAK-MAGYARORSZÁG BALATON

"What this land means to others I cannot know, my homeland for me is a small country so embraced by flames, rock-a-bye world of my childhood."

Miklós Radnóti

NORTHERN HUNGARY

Northern Hungary

In this, one of the smallest regions of Hungary, there are three World Heritage sites: Tokaj-Hegyalja, Hollókő and the karst of Aggtelek. This is also where you find the famous Tokaj vineyards and Egri bikavér (bull's blood of Eger) wine, and the colourful Matyó embroidery.

Salgótarján

This town of just under 50,000 is the administrative centre of Nógrád County. In 1968 the town was awarded a Hild medal for the great architectural design of its modern centre. Salgótarján lies in a picturesque setting in the mountains. Its Mine Museum is unique in Europe. The 13th century Castle of Salgó was built on a rocky mountaintop just north of the city. The Szilvaskő rock and the abyss are protected conservation sites. Regular festivals include the Salgótarján Spring Fiesta (April), Salgó Rally (April), International Dixieland Festival (early May), International Jumping Gala (September).

Mezőkövesd

With its 18,124 inhabitants the town, below the Bükk Mountains, next to national highway No. 3, is the capital of the Matyó people with their famous embroidery. A major attraction is the baroque Roman Catholic Church, next to a 15th century Gothic sanctuary. Other sights include the Matyó Museum, the Kisjankó Bori Memorial House, the Country House and the Museum of Agricultural Machines. The 71°C water of the open-air bath is used in the treatment of locomotive disorders.

Eger

Eger is a historic town, also noted for its splendid baroque architecture, wine, thermal and medicinal waters and lively student population. It became an Episcopal seat as early as the 10th century, during the reign of St Stephen, the first king of Hungary. Disaster struck the town many times: it was practically destroyed during the invasion of the Tatars, but its fortress, built in the 13th century, played a major role in defence during the wars of the Turkish era. Commander István Dóbo and a handful of his soldiers withstood the attack of the Turkish army 40 times superior in force to his 2000 defenders for 38 days in 1552, and eventually forced the Turks to withdraw. Eger became an important cultural and education centre in the 18th century. 184 outstanding examples of architecture of the past few centuries have been preserved in their original form: the

Eger Castle and fortification with its castle museum, casemate, Gothic Palace and gallery; the Géza Gárdonyi Memorial Museum in the author's home; the Basilica (1836); the Archbishop's Palace; the Lycée, Dioses Library, the Observatory and periscope; the "Minor" Provost's Palace; the wrought iron gate by Henrik Fazola (1778), and the Minaret (1624) to name a few.

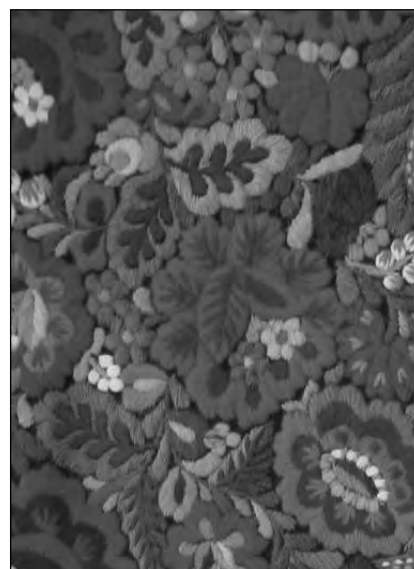
The town and the surrounding region is well-known for its wines, such as Egri Bikavér (Bull's Blood) and Egri Leányka (Girl of Eger). The oldest wine cellars are more than 400 years old (Szépasszonyvölgy). Thermal springs were discovered in Eger in the 15th century with many public baths in operation during the Turkish era. The rebuilt Bath of Pasha Arnaut, or Turkish Bath, is open for those seeking treatment. The thermal Aladár Bitskey complex was designed by the famous architect, Imre Makovecz. Apart from the sights, the town also offers many programmes annually, such as open-air festivals, concerts, folk and modern dance performances.

Szarvaskő

The settlement of 400 inhabitants lying on the circumference of the Bükk hills, along the Eger Creek was owned by the episcopate of Eger. Earlier called Püspökváralja, it has a castle, a church, tunnels, rocks and many geological and botanical sights. On the 446 m high volcanic Keselyűbérc Hill you can see the ruins of a castle built at the end of the 1200s, which was an important fortress and an ancillary castle of Eger, now one of the gems of the Bükk National Park. The picturesque beauty of the village is complemented by the neoclassical church (1840-45). Szarvaskő is a popular excursion spot 10 km from Eger, with the most scenic railway line in Hungary.

Sátoraljaújhely

This town with about 20,000 inhabitants at the eastern foot of the Zemplén Mountains on the Slovakian border is a famous wine-district. The poet and language educator Ferenc Kazinczy was a keeper of the records in the county archives here. The Ferenc Kazinczy Museum is housed in the headquarters of the Casino Society, the centre of the one-time reform movement. Landmarks include the Town Hall (1758), the 14th century Gothic origin church, the Rákóczi Chapel, the medieval tower and monastery, the Roman Catholic Church (1792), the Greek Catholic Church (1738), and the Calvinist church (1789). Sátor Hill, Szár Hill and Magas Hill, the latter with excellent skiing opportunities during the winter, are all popular excursion sites. A folk dance festival and a series of music and art programmes attract many visitors in August.

38 napig álltak ellent a negyvenszeres török túlerőnek. Eger városképét a barokk uralja. A XVIII. században jelentős kulturális és művelődési központ volt. Az elmúlt évszázadok építészetének 184 kiemelkedő alkotása maradt fenn szinte érintetlen szépségében: a Vár és erőrendszer, vármúzeum, kazamata, gótikus palota, képtár; Gárdonyi Géza Emlékmúzeum az író lakóházában; Bazilika, 1836; Érseki palota; Liceum, Főegyházmegeyi Könyvtár, Csillagvizsgáló és periszkóp; Kisréposti palota, Santa Clara Gimnázium; Ferences templom; Megyeháza 1756, Fazola Henrik kovácsoltvas kapuja 1778, Sportmúzeum, Nagyréposti palota, Megyei Könyvtár, 1722; Minorita templom, 1773; Minaret, 1624; Szervita templom 1752; Görögkeleti templom 1786 és ortodox parochia, Kepes Múzeum; Dobó István Gimnázium; Ciszter templom és Gimnázium; Telekessy Patikamúzeum habán edényekkel; Érseki Gyűjteményi Központ.

A város és környéke híres történelmi borvidék. A lakosság csaknem 1000 éve foglalkozik szőlő- és bortermelelssel olyan kiváló borokat honosítva meg, mint az Egri Bikavér és az Egri Leányka. A legöregebb borospincék kora a 400 évet is meghaladja (Szépasszonyvölgy), de napjainkban is vájnak még új pincéket. A térség gyógyhatású vizeit már a XV. században ismerték. A török hódoltság alatt több nyilvános fürdő is működött, amelyek közül a felújított, Török-fürdő néven ismert Arnaut pasa fürdője ma is várja a gyógyulni vágyókat. Közvetlen szomszédságában található a Termálfürdő, amely egy gyönyörű, védett fákkal, növényekkel tarkított park területén fekszik, és hat különböző nagyságú és víző medence várja a pihenni vágyókat. 2000-ben nyitotta meg kapuit és medencéit a Termálfürdő mellett a Makovecz Imre tervezte új Bitskey Aladár Fedettuszoda.

Szarvaskő

A Bükk hegység völgykatlanában az Eger-patak mentén épült mintegy 400 lakosú település, mely az egri püspökség ősi birtoka volt. Vár, templom, alagutak, sziklák és sok geológiai, botanikai

érdekesség – ez Szarvaskő, régi nevén Püspökváralja. Közvetlenül a község fölötti 446 m magas vulkáni kőzetekből álló Keselyűbércen található az 1200-as évek végén épült vár romjai, melynek ma már csak néhány alapfala s kör alakú toronymaradványa látható. A vár fekvésénél fogva nevezetes erődítmény, Eger mellékvára volt, ma a Bükk Nemzeti Park egyik gyöngyszeme. A község festői szépségét emeli az 1840–1845 között épült klasszicista templom. Az Egertől mintegy 10 km-re fekvő Szarvaskő kedvelt kirándulólhely, gépkocsival, autóbusszal, vonattal is könnyen megközelíthető. Gyalogosan az országos kéktúra-jelzésen érhető el. Az ország legfestőibb vasútvonala – amely mintegy 100 éves – a Várhegy alatt két kis alagúton halad át.

Sátorlajújhely

Közel 20 000 lakosú város a Zempléni-hegység keleti lábánál, a szlovák határon. Zemplén vármegye egykori székhelye, híres borvidék. A városi kiváltságokat 1261-ben V. István királytól kapta. Iskolaváros, gimnáziumában tanult 1810-16-ig Kossuth Lajos. Megyei hivatalnokként a városban működő megyei levéltárban dolgozott Kazinczy Ferenc költő és nyelvújító. A városháza barokk stílusban épült. A piarista, volt pálos templom gótikus eredetű, később barokk stílusban építették át. A templom mellett középkori torony és gótikus eredetű rendház áll. A római katolikus templom és a görög katolikus templom barokk, a református templom copf stílusú. A Kazinczy Ferenc Múzeum az egykori kaszinó épületében kapott helyet. Szép kirándulólhely a Sátor-hegy, a Szár-hegy, valamint a Magas-hegy (514 m), ahol télen kitűnő síelési és szánkázási lehetőség várja az idelátogató turistákat. Augusztus második felében nemzetközi néptánc fesztivál, valamint a Zempléni Művészeti Napok színvonalas zenei és művészeti programsorozata várja a látogatókat. 2002-ben adták át a Zemplén-térség legújabb idegenforgalmi látványosságát, a Magashegyi Libegőt. Az ülőszékes felvonó 1332 m hosszú, egyszerre 198 fő használhatja.

Miért is mondjuk?

– Magyar Szólások eredetmagyarázata

– Koller Bálint rovata

Bálint Koller's column entitled "Why on earth do we say it?" explains the origin of and meaning behind sayings and expressions used in everyday Hungarian. In this issue the theme is "being not all there".

Hóbortos, féleszü, kelekótya, félnotás – számtalan szavunk van, amivel olyan embertársainkat illehetünk, akiknek mentális képességei felől kétségeink vannak, vagy ha felháborodásunkban, nagy felindulásunkban – esetleg egy logikátlanak tűnő vagy inkompetens cselekedet elkövetőjét jellemezzük. Nem csoda hát, hogy a gazdag szóválaszték mellett számos szólásunk is e célt szolgálja. Az sem meglepő, hogy ez utóbbiak legtöbbször egy olyan nyelvi képen alapul, ami valamilyen hiányosságot ír le, vagy olyan helyzetet, ami eltér a szokásostól, elvárttól, és kellemetlenséget, vagy működésképtelenséget okoz. Ez az általános minta a mai, városi ember számára is nyilvánvaló, de a kép többi elemének jelentősége homályba vész. Próbáljunk hát fényt vetni néhányukra!

Ha egy szekérnek hiányzik egy kereke, akkor ugyebár nem tud egyenesen haladni, bárhogy is kormányozzák. Ha egy emberről mondjuk, hogy „hiányzik egy kereke”, akkor egy ilyen, mindig irányt vesztő szekérhez hasonlítjuk. Az emberi járműnek is szüksége van minden kerekére ahhoz, hogy megfelelően működjön. Hasonló kifejezéseket például az angolban is találunk: „one sandwich short of a picnic”, illetve ennek megannyi változata. És ha már ételhasználatnál tartunk, vajon mi az a „sütnivaló”, és miért buta vagy inkompetens ember az, akinek nincs sok belőle?

A régi időkben „sütnivalónak” hívták azt a főleg korpából és komlóból álló erjesztett adalékot hívták a Dunántúl egyes vidékein, amit a kovász mellett a nyers kenyértésztába dagasztottak az asszonyok. Egy jó háziasszony pedig mindig gondoskodott arról, hogy ne fogyjon ki ebből a fontos összetevőből, azaz hogy mindig legyen sütnivalója. Akinek pedig nem volt, az nem tervezett okosan, nem osztotta be, nem gondolt a jövőre – azaz balgatag, bugyuta volt. A sütnivaló megléte tehát józan gondolkodásra, jó gyakorlati érzékre enged következtetni. De miért oktondi az,

akinek „kevés a vágott dohánya”? Ez a mondás valószínűleg népi eredetű, de Arany János egyik verse tette országosan ismertté. Teljes formájában a szólás azt érzékeltette, hogy hiába van valakinek „nagy pipája”, ha „kevés a vágott dohánya”: azaz megvan a lehetősége arra, hogy sikeres legyen az életben, de ezzel – mivel ésszerűtlenül, bután cselekszik – nem tud élni, lehetőségeit nem képes kamatoztatni.

„The lights are on, but nobody's home” – mondja az angol. Azaz a jellemzett ember viselkedése első ránézésre semmi különösöt nem mutat; csakúgy, mint a kivilágított ház, működése rendeltetésszerűnek tűnik. Igen ám, de ha belépünk a lakásba, azt üresen találjuk – a testtel, az „ész házával” minden rendben, de maga az ész hiányzik. Hasonló logika alapján mondjuk magyarul is: „nincsenek otthon nála”, vagy „elementek hazulról”.

De ki ne élt volna át már olyan pillanatokat, amikor üres tekintettel „nézett ki a fejből”? Főleg, mikor fáradtan, elhasználtan, egy hosszú és megterhelő nap után hazaérünk, és percekig csak ülve bambulunk magunk elé. Esetleg közben levesszük a cipőnket, a nap során átizzadt, munkába viselt öltözetünket. Ilyenkor azt is átérezhetjük, hogy miért mondhatná ránk ebben a pillanatban a városi szleng: „te agyilag zokni”!

Forrás: O. Nagy Gábor: Mi fán terem? Tizedik kiadás, Akkord Kiadó, 2011.

Gyöngyös Imre:

Anyáknapj Fohász

*Szalmakalap a nyár végén,
eső után köpönyeg,
így forgatja dédelgetett
emlékeit az öreg.*

*Így idézem gyermekkorom
vidám és bús éveit,
arra Anyám, szereteted
mégis boldog fényt derít.*

*Bár azokra emlékezni
szomorúság és öröm,
legszebb emlék, Édesanyám, Te vagy
és ezt köszönöm.*

*Legyen hát a Magasságos
jobb oldalán a helyed!
Minden áldó érzésemnél,
szeretetem mélységénél
is légy Hozzá közelebb!*

Prayer for Mother's Day

– Imre Gyöngyös

*Like a strawhat after summer
or a raincoat after rain.*

*That sounds almost like an old man
stumbling along memorylane.*

*So do I recall my childhood,
all the good years and the bad.*

*Mother, light and warmth of your love
radiates all over that.*

*Though recalling all those years now
may be happy also sad,
yet the my best memory, Mother,
you are and my thanks for that!*

*On the right of the Almighty,
heaven, that you are surely in,
closer, than my gratitude or
closer, than my deep love for you,
Mum, I wish you be to Him!*

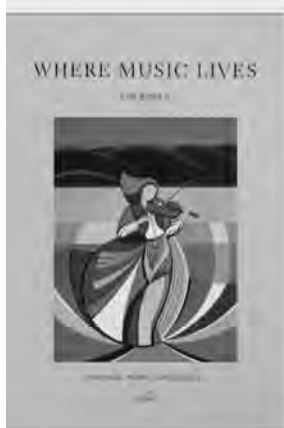
(1999)

Where music Lives

Newly published book by
Eva Borka
paintings poems inspirations

limited first edition - full colour hardcover
\$35 + \$6 postage and packaging (NZ only)

for orders and enquiries please e-mail: eva@evaborka.co.nz
or for more information visit: www.evaborka.co.nz

RECENT NEWS FROM HUNGARY

Hungarian MPs approve Russia nuclear deal

Hungarian lawmakers have approved a controversial Russian-financed plan to construct two new reactors at the country's only nuclear plant. Under the deal, Russia will lend Hungary up to EUR 10 billion (NZD 16 billion) to build the reactors in the city of Paks. The government says the bill – which was passed by 256 to 29 votes – will reduce reliance on foreign sources. 6 February

Homeless Hungarian uses lottery jackpot to help less fortunate

Unemployed, in debt and facing another year living on the streets in Hungary, László Andraschek spent his last remaining coins on a lottery ticket. Now the formerly homeless man has a choice of accommodation around the world after becoming Hungary's biggest lottery winner with a prize of about HUF 630 million (NZD 3.2 million). Andraschek, whose win last September [2013] went unnoticed until he made a significant donation to a hostel for the homeless this month, said buying the ticket was a chance decision at a railway station on his way to Budapest for a workshop for recovering alcoholics. Andraschek has since bought flats for each of his three children. 17 February

Hungary abolishes three and four Puttonyos Tokaji grades

Hungary's Tokaji trade council has abolished the two lower grades of the country's most famous wine, leaving some merchants concerned about the effect on consumers. Hungarian winemakers confirmed that the 3 and 4 "Puttonyos" categories are eliminated as of this year. The Puttonyos scale relates to sugar levels and is viewed as a guide to quality. "There will be some initial confusion for consumers," predicted winemaker Miklós Prácer, of Erzsébet Pince winery, during Hungary's annual wine trade show VinCe. "But we seek to raise the quality of Tokaji wines by only producing 5 and 6 Puttonyos level Tokaji," he told decanter.com. Made from extremely dry noble rotten (Aszú) grapes that are fermented in vats of young wine or fermenting must, Tokaji is measured by levels of residual sugar per litre. A 3-Puttonyos Tokaji indicates at least 60g of residual sugar, 4 indicates at least 90g, 5 at least 120g and 6 at least 150g. 14 March

92 year-old former communist official on trial in Hungary for war crimes

On Tuesday [18 March], a former senior Communist Party official is facing trial in Hungary over his involvement in several war crimes. Reuters said in a report that 92-year-old Béla Biszku was charged with crimes leading to the suppression of the anti-Soviet uprising in 1956. Biszku allegedly had a role on a Communist Party committee that had seen the shooting of civilians during protests in the town of Salgótarján and in Budapest in December of that year. Reuters explained that the 1956 uprising in Budapest was a response against the Soviet-backed

government and marked the first major threat to Moscow's aim to control Eastern Europe following the end of World War Two. The shootings saw the deaths of hundreds of civilians and the incarceration of tens of thousands more after the

revolution was defeated by Soviet tanks. Biszku, noted Reuters, served as interior minister from 1957 until 1961. 19 March

Growth outlook on Hungarian economy improves - Reason to cheer?

The outlook on the Hungarian economy has been gradually improving, at least the latest prognoses by different international organisations and investment banks suggest that. In view of these GDP forecasts the Hungarian government no longer appears to be upbeat with its own estimate for 2014 output growth. Last August, many were shocked to see economists at Bank of America Merrill Lynch projecting 2.6% GDP growth for Hungary for 2014. At that time this was by far the most upbeat forecast, exceeding even the cabinet's optimistic 2.0% estimate. Half a year later we find that Merrill's forecast is not farfetched at all - quite the contrary, in fact. Over the past few months investment banks, research institutes and international organisations have been all upgrading their outlook on the Hungarian economy, on the back of better-than-expected macro figures in Hungary and in the euro area. The current forecast of the cabinet for this year's economic output increase is 2%, but government officials have been making remarks of the past few weeks that GDP could grow more than that eventually. The 2.0% growth is still pretty far from the "dynamic course" than Economy Minister György Matolcsy had forecast in 2011. 24 March

Hungary sentiment index at 12-year high on consumers, GKI Says

Hungary's economic-sentiment index, which has carried a negative value for more than a decade, improved to the highest in almost 12 years in March as consumers' pessimism subsided ahead of parliamentary elections. The index was minus 0.7, the best since August 2002, the GKI research institute in Budapest said in an emailed statement. The consumer confidence index improved to an eight-year record of minus 15.9 from minus 22. The business gauge fell to 4.7 from a 13-year high of 4.9 in February. "Consumers see improving financial conditions and a better capacity to save over the next year," GKI said. The expectations of industrial companies worsened in March and improved for those in services and retail. Hungary posted the fastest economic growth in eight years in the fourth quarter, boosting Prime Minister Viktor Orbán ahead of parliamentary elections on 6 April. Orbán's Fidesz party leads all polls. 23 March

Hungary is tenth in terms of time spent reading books

The Hungarian government has decided to launch of program worth over HUF 100 million (NZD 514,000) to popularize reading literature. An international survey on media consumption has found that Hungarians spend over 6.5 hours reading books but nearly a third of the under-25 Hungarians never touch a book. The Hungarian government plans to spend HUF 120 million (NZD 617,000) to finance programs and competitive grants to popularize reading literature. Unveiling the first competitive grant János Halász, state secretary for culture, said the government wishes to encourage reading books because that is also good for economic growth. The young will read more books if they found it a rewarding experience, he added. A program called "Movie in your Head" invites schoolchildren to show on social network pages, blogs and video-sharing websites what they think of Géza Gárdonyi's novel *Egri csillagok* [*Eclipse of the Crescent Moon*, published by Corvina, Budapest, 1997] and Ferenc Molnár's *Pál utcai fiúk* [*The Paul Street Boys*,

Corvina, 2004]. 25 March

Hungarian Jews boycott Holocaust memorial ceremonies

The Jewish community in Hungary is boycotting state ceremonies marking 70 years since the mass deportation of country's Jews to Nazi death camps during World War II. The community is protesting what it sees as the government trying to play down the role of Hungary in the Holocaust. "The government is trying to revoke the country's responsibility during the

Holocaust," said András Heisler, president of the Federation of Jewish Communities in Hungary. "We do not accept how the government commemorates the Holocaust. For instance, they decided to erect a monument depicting the German occupation, which suggests that all Hungarians were victims, neglecting the fact that the Jewish community was subject to a much greater danger." Meanwhile, Israel's Holocaust museum, Yad Vashem, sent a letter to Dr Maria Schmidt, director of the House of Terror Museum in Budapest, who was appointed to open a museum commemorating the Holocaust in Hungary. Yad Vashem said its representatives would not participate in an upcoming meeting of international experts regarding the planned memorial centre. "Yad Vashem will not be taking part in the meeting because the project's administration pursued the development of the museum without any genuine, substantial involvement of the representatives of the Hungarian Jewish community or of Yad Vashem," the letter stated. 26 March

Sevso treasure items repatriated by Hungarian government after UK sale

The Hungarian government has repatriated seven of the 14 pieces from the Sevso treasure, a spectacular hoard of 4th century Roman silver whose ownership had long been contested by several countries. The Hungarian Prime Minister, Viktor Orbán, announced this week that the pieces have been repatriated to Budapest in return for €15m, reportedly paid to unidentified sellers in London. The

pieces include the so-called "Hunting Plate" and the "Dionysiac Ewer". He said that "Hungary never abandoned the goal" of acquiring a treasure found in the middle of the 1970s around Polgárdi, close to Balaton. The treasure will be exhibited free of charge in the Hungarian Parliament. From 2018 it will be kept in the new museums' quarter. The hoard was named after a Latin inscription on one of the large plates: "Let these, O Sevso, yours for many ages be, small vessels fit to serve your offspring worthily". Such is the treasure's importance, the entire hoard had in the past been estimated at £100m. 27 March

610,000 Hungarian citizenship applications received, says deputy PM

Hungarian authorities have received a total of 610,000 applications for Hungarian citizenship during the current government cycle since 2010, Deputy Prime Minister Zsolt Semjén said on the campaign trail in north-eastern Hungary on Wednesday [26 March] evening. As many as 560,000 applicants have already taken their oaths of citizenship, Semjén told a press conference in Fehérgyarmat, prior to a local forum. He said pessimistic expectations by experts that Hungary's state administration would be unable to process more than

200,000-250,000 applications had proven wrong. Of those who have received Hungarian citizenship, more than 195,000 people have registered to vote in the Hungarian parliamentary election on 6 April, the deputy premier said. He called it a large number, noting that 115,000 of the total are younger than 18 and are not yet eligible to vote. As another more than 80,000 of these Hungarians have a permanent Hungarian residency they were not required to register for the election at all, he said. MTI 27 March

S&P raises Hungary debt outlook to stable

Ratings agency Standard and Poor's has raised the outlook on Hungary's long-term debt from negative to stable, the rating agency said on Friday. The agency has taken a downgrade of Hungary's sovereign debt off its agenda, it said. S&P's also confirmed a BB/B rating for Hungary's long and short-term sovereign credit and improved its projections for the Hungarian economy. S&P revised upward its expectations for the average growth of gross domestic product (GDP) in 2014-2015 to about 2%. It put GDP growth at 2.2% for 2014, 1.8% for 2015 and 1.5% for 2016. Hungary's government projects GDP growth of 2.0% this year. "The stable outlook balances our assessment of Hungary's stabilising economy and relatively steady headline fiscal performance against still-high stocks of foreign debt amid generally less-predictable policymaking," S&P said. MTI 28 March

Hungary jobless rate lowest since early 2009

Hungary's unemployment rate unexpectedly eased for a fourth straight month in February to its lowest level in more than four years, figures from the Central Statistical Office showed Friday [28 March]. The jobless rate dropped to 8.6% in the three months to February from 8.9% in the three months to January. Economists had forecast a higher rate of 9%. The latest figure is the lowest since January 2009, when it was 8.4%. Earlier today [28 March], rating agency Standard & Poor's raised Hungary's credit rating outlook to "stable" from "negative". The agency affirmed the "BB/B" long- and short-term foreign and local currency sovereign credit ratings. The youth unemployment rate, which applies to the 15-24 age group, eased to 23.3% from 24.2%, today's data showed. It is the lowest since February 2009, when the rate was 23.1%. The number of unemployed dropped to 379,400 from 392,500 in the three months to January, the lowest since February 2009. 28 March

Budapest Metro opens first automated line

Hungarian Prime Minister Viktor Orbán and the mayor of Budapest István Tarlós officially opened Line 4 today [28 March], Budapest's first automatic metro line. Line 4 is 7.4km long and connects two of Budapest's main stations, Kelenföld in Buda and Keleti in Pest. The line interchanges with Line 2 at Keleti and Line 3 at Kálvin Tér. Alstom has supplied a fleet of 15 five-car Metropolis trains for Line 4. The 80m-long air-conditioned trains can accommodate 810 passengers including 164 seated. During the first year of operation the trains will be manned by supervisors located in temporary cabs. At the end of this time, Alstom will remove the wall dividing the cab from the passenger area and the trains will be operated without staff on board. The project was financed by the Hungarian State and the City of Budapest, with co-funding from the European Union. Its total budget was HUF 452.5 billion (NZD 2.3 billion), of which HUF 180 billion (NZD 920 million) was derived from EU funding, including a risk reserve of HUF 67.5 billion [NZD 350 million] 29 March.

Hungary's students fare below average on PISA problem solving table

Hungary's 15-year-old students are ranked by the OECD just one notch above the bottom quarter in the PISA table of creative problem solving. In the 2012 results released on Tuesday [1 April], Hungary was in 33 place out of 44 countries assessed for "Creative Problem Solving: Students' Skills in Tackling Real-Life Problems" by the Organisation for Economic Co-operation and Development. The OECD said in a press release that the students took the "computer-based test, involving real-life scenarios to measure the skills young people will use when faced with everyday problems, such as setting a thermostat or finding the quickest route to a destination". The OECD average was a score of 500. Hungary totted up 459 points, putting its students behind Croatia (466 points), Serbia (473), Slovenia (476), Poland (481) and Slovakia (483). At the top of the list was Singapore, with 562 points, followed by Korea and Japan. Altogether, around 85,000 students took part in the assessment. 35 percent of Hungarian students were among the weakest achievers, while only 5.6 percent were among the strongest. MTI 2 April

Orbán declares resounding victory

Prime Minister Viktor Orbán declared a resounding victory for his Fidesz-led conservative alliance on Sunday after Hungary's electorate returned Fidesz to power for another four years, its third term. "With due humility and dignity, as becomes us, let us declare that all doubt and uncertainty have been dispelled: we have won!" said Orbán. Preliminary results based on a count of over 96.5% of the vote showed Fidesz won 44.49% of the vote, giving the incumbent party a projected 133 seats and a possible two-thirds majority. Due to a couple of close races, the supermajority hung in the balance as HM went to press. The left-of-centre Unity alliance secured 25.91%. Radical nationalist Jobbik surged with 20.67%, while green party LMP, with 5.24% of the vote, surpassed the 5% threshold for seats in parliament. Orbán said Fidesz and its allied Christian Democrats had established a new European record, winning the largest public support of all political parties on the continent. "Hungary is now the most united nation in Europe," Orbán declared. The final turnout was 60.2%, lower than 64.38% in the first round of the 2010 ballot. Socialist leader Attila Mesterházy said the voting had taken place with "unfair rules and conducted without a level playing field". MTI 7 April

European Court rejects pálinka law

Homemade pálinka must be properly taxed, says Europe's top court. European Court of Justice ruled today [10 April] that Hungary's law exempting producers of homemade fruit brandy from paying excise tax for the first 50 litres annually was against European Union law. The

Economy Ministry said in response that the government was committed to protecting home distillery traditions, which are a part of Hungary's cultural heritage. The government will start talks with the European Commission, and "do its utmost" to retain those traditions "within boundaries defined by the European Union", it said. Farm minister Sándor Fazekas said the court decision was "another shocking provocation by the Brussels bureaucrats". He told a press conference that pálinka was a "Hungaricum" and the government would find a legal solution to protect the traditions of pálinka distilling and to make sure that it remains free. Hungarian legislation in force since the autumn of 2010 allows

residents to distil for personal consumption the equivalent of 50 litres of pálinka containing 86% alcohol excise duty-free every year. MTI 10 April

Hungary chosen for EU Police College

The European Parliament on Wednesday [16 April] approved a proposal to relocate the European Police College (CEPOL) from the UK to Hungary. Fidesz MEP Kinga Gál told state news agency MTI. CEPOL can begin operations in Budapest in September. Gál said the decision is an outstanding recognition for Hungary. HAC 17 April

Actor Gyula Szabó laid to rest

Kossuth prize-winning actor Gyula Szabó was laid to rest at Farkasrét Cemetery on Wednesday [16 April]. The funeral was attended by members of his family, fellow actors, friends, students and fans. Human Resources Minister Zoltán Balog was also present and eulogized the actor, for whom, he said, "soul, life, poetry, theatre and art were one and indivisible." Szabó, recipient of the Actor of the Nation prize, died on 4 April at the age of 84 following a lengthy illness. HAC 17 April

Base rate at historic low at 2.5%

The Central Bank of Hungary on Tuesday [29 April] lowered the base rate by 10 basis points to 2.5%, a historic low. Analysts expect that the bank has brought monetary easing to an end. MTI 30 April

Renovations to shut Fine Arts Museum

The Museum of Fine Arts is expected to be closed to the public for 18-24 months from early next year due to renovations. In the meantime the National Gallery will accommodate the museum's seasonal exhibitions. Meanwhile, an exhibition of nearly half of Toulouse-Lautrec's lithographs opened at the Museum of Fine Arts on Tuesday [29 April] evening. The exhibition marks the 150th anniversary of the artist's birth. 30 April

Film on Roma murders to be screened

The film *Judgment in Hungary*, directed by Eszter Hajdú, on the trial of those convicted of the murder of six Roma in 2008-09 will be screened in Hungary on 14 May. The documentary, a Hungarian-German-Portuguese co-production by Perfect Shot Films GmbH, has won several prizes at international festivals. 5 May

EC more optimistic about Hungary

The European Commission upgraded its 2014 GDP forecast for Hungary from 2.1% to 2.3%, identical to the government forecast, in its quarterly report announced on Monday [5 May]. Rising domestic demand and continuing export growth will drive the economy, the report concludes. The EC has lowered its projections for the budget deficit but increased its estimate of the state debt towards 80% of GDP. Average inflation in Hungary is forecast at 1% this year, rising to 2.8% next year, whereas the government's convergence plan sees 0.8% for 2014 and 2.9% for 2015. 6 May ■

NEWS ABOUT HUNGARIANS IN NEW ZEALAND

Clare Galambos Winter (1923, Budapest – 2014, Wellington)

Galambos Winter Klárát nevezetes Auschwitz túlélőként ismerték Új-Zélandon. Budapesten született 1923-ban. Szülei és egyetlen testvére a Holokauszt áldozatai lettek, ő pedig Rózsa nagynénjével éppen hogy túlélte. Egy Új-Zélandon élő rokonon keresztül kerültek ide 1949-ben. A Holokauszt előtt hegedűművésznak készült Klára, Új-Zélandon pedig éppen megalakult a nemzeti szimfonikus zenekar, akik 1951-ben örömmel felvették Klárát a hegedűszólamba. Határozott, beleváló jelenség volt, akit majd negyven éven át nagyon megszerettek. Nyugdíjas éveiben egyre több köze volt a Wellington Victoria Egyetemhez, illetve annak zeneiskolájához, akiknek a két értékes hegedűjét adományozta, valamint ösztöndíjakat is alapított. Az Új-Zélandi Holokauszt Központnál is egyre tevékenyebb lett, és Holokauszt Díjat alapított tolerancia és megértés érdekében a Victoria Egyetemen. 2013-ban a Hunter Fellow kitüntetéssel ismerte el az egyetem. 2011-ben könyv jelent meg róla: A hegedűművész: Galambos Winter Clare Holokauszt túlélő címmel, szerzője Sarah Gaitanos. Galambos Winter Klára 2014. február 11-én, kilencven évesen hunyt el.

Clare Galambos Winter b 5 December 1923, Budapest, m Karl Kallhagen (dec), Otto Winter (dec), d 11 February 2014, Wellington, aged 90.

Klára Galambos, called Klári, was the daughter of a successful Hungarian Jewish businessman Andor Galambos and his wife Zsuzsanna. When Klári was about four, the family moved from Budapest to the provincial town of Szombathely where her brother Mihály was born. Klári returned to Budapest to complete her secondary schooling and to study the violin at the Fodor, a private music academy.

The Galambos family were victims of anti-Semitism before the German occupation, but their lives were relatively safe. Aged 20, in her final year of her violin studies, along with the normal hopes and dreams of a young woman, Klári had ambitions for her future career as a solo violinist. Everything changed from 19 March 1944, when the German tanks entered Budapest. Over the following months she would lose her home, all her possessions and all her immediate family; also any sense of dignity, self-worth, individuality, all

basic freedoms and human rights. She said, “We lost the value of everything and became non-persons.”

Then followed a slow recovery to feeling human again, and it’s a measure of her strength of character that she eventually embraced life, experiencing love and joy, and gratitude for the new life she found in New Zealand.

Her initiation to what she referred to as “the horrors” came soon after the German occupation when she was thrown into a jail in Budapest for three days. That she and others should be herded and locked up simply because they were Jews, treated like animals with standing room only and no sanitation, expecting to be shot, was all the more shocking to her because at that stage she still retained her sensitivities. She was released and managed to get home to her family.

On 14 May 1944 the Jews of Szombathely were evicted from their homes and locked in the ghetto. The Jews had to hand in all valuable possessions, but Klári had permission to keep her violin. Then, after nearly two months in the ghetto, when they were boarding the cattle trucks to Auschwitz (willingly because they thought they were leaving for a better place in Germany) one of the guards quite gently took her violin from her saying, “You won’t need this where you’re going”. It was like losing her right arm, and it hurt her more even than saying goodbye to her father, when he was sent to a labour camp, because she didn’t know she’d never see him again. He died in Bergen-Belsen.

The next parting was at the ramp at Auschwitz-Birkenau, where Klári and her aunt Rózsi were separated from her brother Mihály and their mother. After the horrifying journey, Klári could think only of her hunger and thirst, and when she later asked about where her mother and brother were, she was told they had gone to the gas chamber. Mihály was aged 14, Zsuzsanna 45.

Rózsi then became her whole family. Their captivity in Auschwitz-Birkenau was relatively short, but the conditions of the part of the camp where they were interred, Birkenau III, called “Mexico”, were such that few survived. Klári knew that to survive, they had to get out, and the only way was to be selected for slave labour in Germany. On the third selection they were successful and sent to a munitions factory at Allendorf.

After Auschwitz, Allendorf was like paradise and Klári recovered some of her humanity – until winter came, the food ran out and all the prisoners suffered from toxic poisoning from handling chemicals and breathing poisonous fumes. However, the war was ending. The camp was evacuated and the starving women were marched north towards Bergen-Belsen, sharing the road with retreating German soldiers. Their terror ended in emotional scenes with their liberation by the American army on 31 March 1945.

Klári had to come to terms with what she had lost, where she could live and how. She and Rózsi returned to Hungary and found none of their immediate family had survived. When a relative in New Zealand offered the opportunity to emigrate, they grabbed it and came in 1949. In New Zealand, Clare, as she now called herself, wasn’t confronted by the past and she had Rózsi.

She determined to build a new life, which she did through music. In February 1951, she took her place among the first violins of the fledgling National Orchestra (later the NZSO) for her first rehearsal. “I opened the music and it was Beethoven’s Fifth Symphony, and it was somehow as if I were in a dark room and suddenly the window was opened and there was brilliant sunshine outside... I thought, Oh yes, I’m home. I’m home.” Clare played with the NZSO for 32 years and continued to play chamber music into her eighties.

Clare’s need for security and her hunger for love and for family were met in New Zealand. It was a source of grief that she had no children of her own, but she took up and was taken up by other families. Besides relatives who had come to New Zealand before the war, she acquired new relatives and step-children through her marriages to cellist Karl Kallhagen and Otto Winter. She regarded the family of her colleague Carol McKenzie as her own, and the orchestra itself was like a big family. Her circles of friends widened in her retirement.

A generous patron of the arts, Clare’s interests in recent years focused on Victoria University of Wellington. When she eventually hung up her bow, she donated her two violins to the New Zealand School of Music at Victoria University of Wellington, and established two endowed scholarships for studies in violin performance. More recently, extending her educational work for the New Zealand Holocaust Centre, she established a prize for Holocaust Studies at Victoria University to promote tolerance and understanding. In 2013, Victoria University made her a Hunter Fellow.

To the end of her life Clare was cared for and cherished by devoted friends, and that, she said, made life worth living.

– Sarah Gaitanos, author of *The Violinist: Clare Galambos Winter, Holocaust Survivor*.

It is also with great sadness that we bid final farewell in Wellington recently to:

**Elizabeth (Erzsi) Kovács
Lesley (László) Kriebel
Stefan (Pista) Cimerman
Anthony (Tóni) Szabó
Charles (Karcsi) Bokány**

KLÁRA DU TOIT

let's cook hungarian

All the traditions of our rich Hungarian heritage bring me so much joy and make me so proud. Easter is especially rich in traditions, something I notice when I compare it to New Zealand traditions. The difference in the timing of Easter being in spring in Europe and in autumn in New Zealand also has something to do with it... I feel we should look for opportunities for celebrations in our lives, especially in a world filled with trying and hard times... I have many fond memories of visiting my grandmother and smelling the delicious aroma of freshly baked kuglóf. The recipe below, although time-consuming is relatively simple, but the finished product can be dressed up to a really festive treat. It's great to serve with afternoon coffee when you invite your grandchildren or grandparents!

Kuglóf

500g flour	60g butter (melted)
90g icing sugar	1 egg yolk
280ml milk (full cream)	1 heaped tbspcocoa
20-30g sultanas	a few drops of pure vanilla essence
pinch of salt	rind of 1 lemon
22g fresh yeast (just ask at the bakery in your local supermarket, they break some off their big slabs and charge \$1 for 100g)	

Grease your kuglóf tin lightly *but thoroughly* with butter, then dust with flour. Put the yeast, icing sugar, egg yolk, melted butter and lukewarm milk into a bowl. Mix thoroughly with a fork, leave to sit for 5-10 minutes to allow the yeast to become frothy. In the meantime put the flour, lemon rind, salt and vanilla essence into a large bowl. When the yeast has frothed up, pour the mixture onto the flour, then mix the dough and knead for about 5 minutes into a smooth ball shape. Cut into 2 even halves and knead the 2 halves into balls. Using the palm of your hand make a deep hollow in each ball. Put the raisins in one and knead through evenly, then place in a bowl to stand. Put the cocoa into the other, knead through and place in bowl. Cover the bowls with a clean tea towel and leave to rise at room temperature until they double in size (about an hour). Then working on a surface lightly dusted with flour, using your hands form a long roll from each (work from the middle outwards), so you end up with 2 long thin rolls roughly even in width (3-4cm) and length (40-50cm). Pinch together 2 ends of the 2 rolls, twist them around each other to form a brown and white roll and place into the prepared tin making an even ring. Cover with a tea towel and leave to rise at room temperature until it doubles in size (about another hour). Place in oven pre-heated to 200°C (use conventional not convection oven setting). After 15 minutes, reduce heat to 180°C and bake for a further 15-20 minutes. Remove from oven and place kuglóf – tin and all – upside down onto a large plate. When the kuglóf has completely cooled, remove the tin and decorate your kuglóf as desired – with sprinkled icing sugar, or melted chocolate, etc. *Jó étvágyat!* ■

Gyöngyös Imre Shakespeare-je

Shakespeare 20. szonettjéhez fűződő megjegyzés:

Ez a szonett a Bárd homo szexualitásáról tesz tanúbizonyítást, még a testi különbségek számára hátrányos voltát is félreérthetetlenül megvilágosítja. A sok találgatás szerelme(i) kilétét keresendő semmiféle igazi bizonyítékot sem ad ezekre vonatkozólag. Csak az nyilvánvaló, hogy korai házassága Ann Hathaway-jel boldogtalan volt, noha a nyolc évvel idősebb Ann három gyereket szült neki: két leányt és egy fiút. Már a londoni Globe színház egyik tulajdonosaként, 1596-ban, a pestis egyik kisebb járványa eredményeképpen 11 éves Hamlet fia meghalt és ez az egyetlen esemény, aminek műveiben is fellelhető megrázkódása észlelhető. Gyászelmélkedéseinek eredménye az öt felvonásos Hamlet volt, amelyben Hamlet apjának szellemét állítólag minden előadás alkalmával saját maga játszotta el és talán a sors iránti tehetetlensége okozta azt a dühöt, amely az utolsó felvonást olyan vérben fűrészi, amelyet az előző négy felvonás tépelődése készít fel.

A szonett különlegessége, hogy végig őt és feles jambusokban van előadva. A párrimet ötosre vettem megnyugtatósként!

Hogy a Bárdnak milyen szexuális aberrációja volt, egy mai lélekelemző biztosan az igazsághoz közelebb tudná meghatározni, de hogy nagyon bonyolult volt, azt a szonett nemek közötti lavírozása bizonyítja legjobban. A nemek közötti határ annyira összeemosódik, hogy az ember azt hiszi, hogy a Bárd szerelme kizárólag az emberre (nemek tekintetbe vétele nélkül) vonatkozik!

Shakespeare Sonnet XX

A woman's face, with nature's own hand painted,
Hast thou, the master mistress of my passion;
A woman's gentle heart, but not acquainted
With shifting change, as is false woman's fashion:
An eye more bright than theirs, less false in rolling,
Gilding the objects whereupon it gazeth;
A man in hue, all hues in his controlling,
Which steals men's eyes and women's souls amazeth,
And for a woman wert thou first created;
Till Nature, as she wrought thee, fell a-doting,
And by addition me of thee defeated,
By adding one thing to my purpose nothing.

But since she prick'd thee out for woman's pleasure,
Mine be thy love and thy love's use their treasure.

Szabó Lőrinc fordítása:

Lánynak festette maga a Teremtés
Arcodat, vágyam úr-úrnője! Édes
A szíved, de nem férközhet a tetszés
Úgy hozzá, mint a nők álnok szívéhez;
Szemed fényesebb, de nem oly csapongó,
S megaranyozza mind, amire nézel;
Színe férfi, de, minden színt bitorló,
Férfi-szemet lopsz s nő-lelket igézel.
S nő voltál előbb; de míg gyúrta tested
Természet-asszony megkivánta formád,
S valamit hozzá toldva tőlem elvett
S az most, számomra, célnélküli korlát.
De ha már nők gyönyörére teremtett,
Használják ők, s legyen enyém szerelmed.

Gyöngyös Imre fordítása:

Természet által festett női arcod
van Úrnőm, minden szenvedélyem őre
gyengéd asszonyszívedben mégse tartod
a szeszélyt, mely álság ismertetője;
nők forgó szemét szemed túlragyogja
s aranyra festi azt, bármerre nézhet,
vezér a férfi minden árnyalatja:
férfi-szemet és nő-lelket igéz meg.
S ha előbb születhetnél volna nőnek,
mikor Természet gyúrt, formád rajongta
és engem is legyőzött szeretőnek,
s nekem hátrányul testedet kitoldta.
S, ha női kéjre téged hegyezett,
kincsed használod, de add szerelmedet.

Contents

Képes ajánló – Pictured here	2	Hungarian Poets: Miklós Radnóti	30-31
Magyar gyökér új-zélandi talajban – Szentirmay Klára	3	Teach Yourself to Read Hungarian – Word by Word – Dr John Jamieson	32-33
Hungarian Roots in New Zealand Soil – Klára Szentirmay	3	You know you're Hungarian when...	33
Holokauszt 70	4-5	Barangoló: Észak Magyarország (2)	34, 36
A magyarországi holokauszt	5	Wanderlust: Northern Hungary (2)	35
Holocaust in Hungary	6	Miért is mondjuk? – Koller Bálint	37
Holocaust 70	7	Gyöngyös Imre: Anyáknapi fohász	37
Mischling (A chapter from <i>Born in Budapest</i> , a memoir) – Panni Palásti	8	Imre Gyöngyös: Prayer for Mother's Day	37
A budapesti alsó rakpart szakaszai	8-9	Recent News from Hungary (compiled by P. Hellyer)	38-39
A nagyhatalmi ukrán-vita magyar vonatkozásai – Csapó Endre	10-12	News about Hungarians in New Zealand	40
Hungarian Historians (part 7) – István Ladányi	13	Let's Cook Hungarian – Klára Du Toit	41
Emberek és történetek: Jews of Hungary – Kia Torah – Stephen Sedley	14-17	Gyöngyös Imre Shakespeare-je (XX. szonett)	41
Levél Magyarországról – Dr. Murzsa András	18-19	Contents	42
History in Stamps – Les Kokay	19	Value of the Forint	42
My Ten Favourite Films: The Round-Up – Paul Hellyer	20-21	Hungarian Communities in New Zealand	42
Kelemen Quartet – interjú	22-25	Impresszum	42
Élő hagyományok: Pest kertjei – Szegedy Krisztina	26-27	Izsák Perlmutter's paintings	43-44
Szellemi értékeink: Radnóti Miklós	28-29		

VALUE OF THE FORINT

RATES AS AT 7 MAY 2014.
BASE CURRENCY IS HUF.

Currency Unit	HUF/Unit
EUR Euro	304.71
USD United States Dollar	219.00
GBP United Kingdom Pound	371.36
CAD Canada Dollar	201.00
AUD Australia Dollar	204.48
NZD New Zealand Dollar	189.86
CZK Czech Republic Koruny	11.11
HUF Hungary Forint	1.00
PLN Poland Zlotych	72.75
ROL Romania New Lei	68.84
RUR Russia Ruble	6.27

HUNGARIAN COMMUNITIES IN NEW ZEALAND

Auckland Hungarian Club
President: Zsolt Trieb
PO Box 109-138, Newmarket
Auckland
tel: +64 21-025-94075
email: akl.h.club@gmail.com

Hungarian Cultural Society Hamilton
Contact: Dr Adrienna Ember
tel: +64 7-856-9331
email: nzdiversity@xtra.co.nz
www.diversityinstitute.co.nz

Hungarian Society of Wellington
President: Éva Bródy-Popp
1 Raroa Rd, Kelburn
Wellington 6012
tel: +64 4 475-7775
email: p0ppsi@yahoo.co.nz

Hungarian Club, Christchurch
President: István Tóth
11 Hardy Street, New Brighton
Christchurch 8061
tel: +64 3 355-7448
email: toth2@xtra.co.nz

Magyar Millennium Park Trust
Chairperson: Klára Szentirmay
PO Box 29-039
Wellington 6443
tel: +64 21 907487
email: szentirmay@gmail.com
www.magyar Millennium Park Trust

KÖVETKEZŐ SZÁM:

A Magyar Szó 2015/2015-es előfizetési évének első, azaz a 2014. szeptemberi számhoz beküldendő anyagot kérjük **2014. augusztus 15-i** határidővel a szerkesztőhöz eljuttatni.
Email: editor@magyarszo.org.nz; postacím: PO Box 29-039, Wellington 6443.

NEXT ISSUE:

The deadline for the first issue of the 2014/2015 subscription year – that is the September 2014 issue – is **15 August 2014**. Please email contributions to editor@magyarszo.org.nz, or post to PO Box 29-039, Wellington 6443.

Founder (Alapító): Paul Szentirmay
Publisher/Chief Editor (Kiadó/főszerkesztő): Klára Szentirmay
Editor/Designer (Szerkesztő/tervező): Tünde Máté
Communications to: PO Box 29-039, Wellington, New Zealand 6443 tel: +64 4 9737508 email: info@magyarszo.org.nz
website/honlap: www.magyarszo.org.nz

© Magyar Szó 1991-2014
all rights reserved/minden jog fenntarva
ISSN 1171-8978

A Magyar Szó célja az, hogy az Új-Zélandban élő magyarok érdekét szolgálja és az új-zélandi magyar közösség életét dokumentálja. Évente négyszer jelenik meg – az előfizetési év első száma szeptemberben. A lapban megjelenő vélemények nem feltétlenül a Magyar Szót vagy szerkesztői véleményeit tükrözi.

Az előfizetés ára postázással együtt 12 hónapra Új-Zélandon belül \$40, illetve nyugdíjasok és diákok számára \$35, Ausztráliába \$45, távolabbra pedig \$50.
Az előfizetés díját csekkkel (postacím PO Box 29-039, Wellington 6443, New Zealand), vagy banki átutalással (Magyar Szó, Bank of New Zealand (BNZ), 020585 0082725 01) lehet fizetni.

The aim of the Magyar Szó is to serve the interest of Hungarians living in New Zealand by publicising matters of interest and importance to them, and by documenting the life of the Hungarian community in New Zealand. Opinions expressed in this bulletin do not necessarily reflect those of the Magyar Szó or its editors.

The bulletin is published every third month, commencing in September. The subscription charge (within New Zealand) for twelve months is \$40.00, students and beneficiaries, \$35.00; NZ\$45 to Australia, NZ\$47.00 to other places, and is payable to "Magyar Szó", or by direct credit to Magyar Szó, Bank of New Zealand (BNZ), 02 0585 0082725 01.

PERLMUTTER Izsák

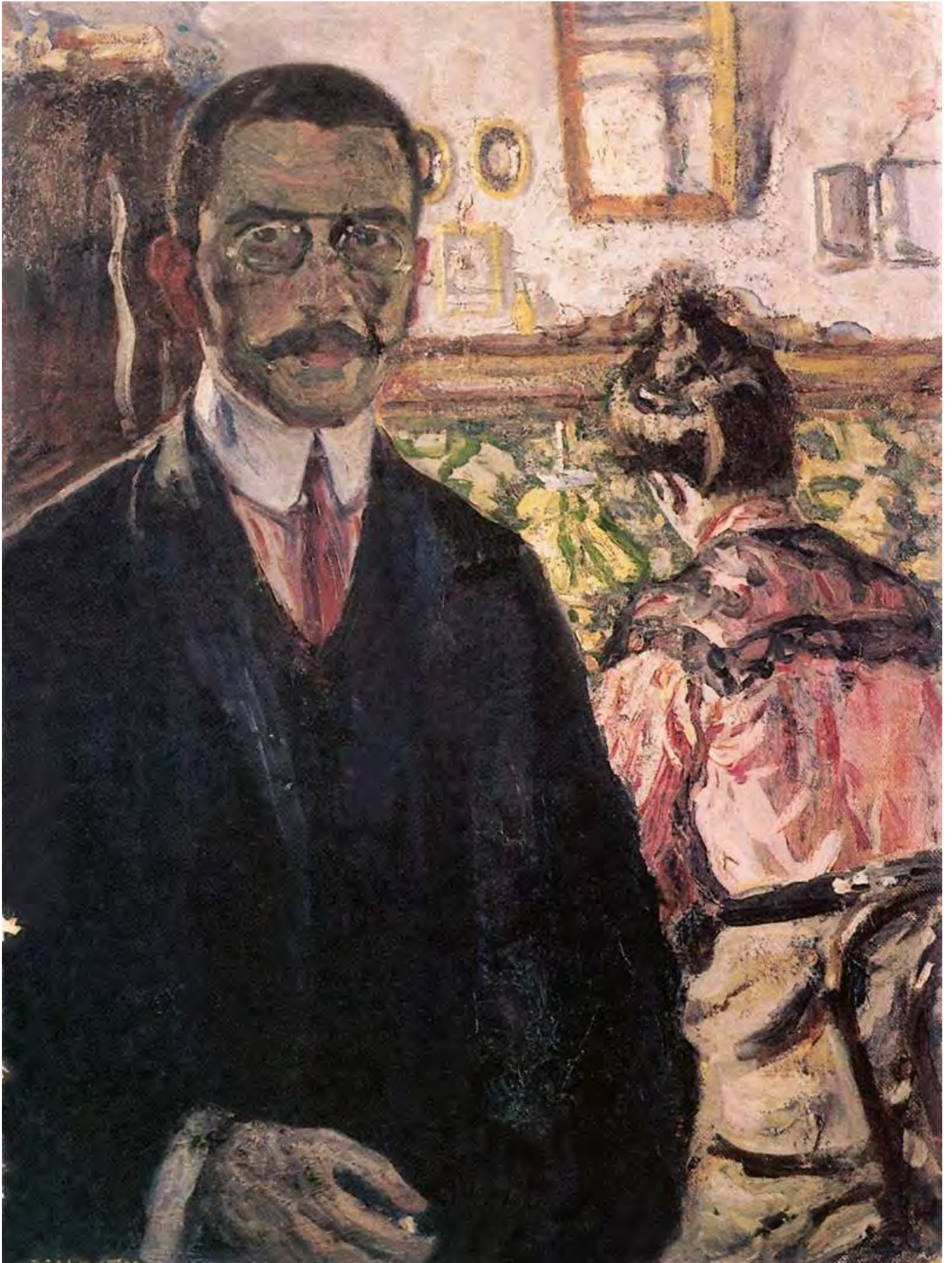
(1866, Pest - 1932, Budapest)

Izsák Perlmutter was born into a well-to-do Jewish family, his father also a painter, albeit amateur, his grandfather owner of several buildings (including the Kőbánya brewery which Antal Dreher bought from him). He started studying painting first with Gusztáv Magyar-Mannheimer, then Bertalan Karlovsky in Budapest. In 1891 he studied for a few months at the Julian Academy in Paris, then became a pupil of Sándor Bihari on his return to Hungary. He revisited Paris in 1894. From 1898 to 1904 he lived in the Netherlands where he painted mostly landscapes and genre painting and where the eminent Dutch painter Jozef Israels had a great influence on him. After returning to Hungary he lived in Szolnok at the artists' colony where he focussed mainly on genre painting. He then worked in Besztercebánya and later moved to Rákospalota, painting many peasant scenes, "Peasant Room" being the most significant. He died in 1932 from pneumonia. He left his paintings, his villa and the apartment house at 60 Andrassy Avenue (today the Terror House) to the Jewish community with the proviso that three quarters be used to support elderly artists unable to support themselves, the remaining quarter for establishing a Jewish museum. Some of his paintings are held by the Hungarian National Gallery, most at the Jewish Museum and one of his self-portraits is in the possession of the Uffizi in Florence.

- 2. 1. In the Bar
- 3. 2. Women Husking Peas
- 1. 4. 3. Village View
- 4. 4. In the Clean Room

PERLMUTTER Izák: Self-Portrait (1905)